

Instytut Wymiaru Sprawiedliwości

Efektywność karania za przestępstwa przepołowione na przykładzie kradzieży

Joanna Klimczak, Mariusz Czapliński

Analizy wymiaru sprawiedliwości

Warszawa 2017

Spis treści

I. Wprowadzenie	5
II. Analiza dogmatyczna	7
1. Geneza penalizacji przestępstwa kradzieży	7
2. Kodeksowe ujęcie kradzieży	10
3. Pojęcie czynu przepoławionego	13
4. Etiologia przepoławienia przestępstwa kradzieży	15
5. Kradzież jako przestępstwo przepoławione	18
6. Wartość przedmiotu zaboru jako warunek przepoławienia kradzieży	27
7. Znikoma społeczna szkodliwość czynu i przypadek mniejszej wagi czynu z art. 278 § 1 k.k. a wykroczenie kradzieży	31
8. Wpływ kontrawencjonalizacji przestępstwa kradzieży na orzekanie i wykonywanie kary	32
III. Badanie aktowe (metodologia)	35
1. Charakterystyka próby badawczej	37
2. Kradzież – charakterystyka analizowanych czynów	44
3. Sprawca i pokrzywdzony	49
4. Wymiar kary	59
5. Wykonanie kary	63
6. Koszty badanych postępowań	68
6.1. Wniesione opłaty	68
6.2. Wydatki budżetowe w badanych sprawach	71
6.3. Oszacowanie kosztów	76
6.3.1. Dochody	76
6.3.2. Koszty	76
IV. Podsumowanie	83

I. Wprowadzenie

Przestępstwa przeciwko mieniu, a w tym przestępstwo kradzieży, są chyba jednymi z najbardziej powszechnych i najstarszych przestępstw. Można również stwierdzić, że w praktyce kradzież jest najczęściej popełnianym deliktem.

Przestępstwa przeciwko mieniu zalicza się do pierwotnych czynów zakazanych, które pojawiły się w momencie, gdy w grupach pierwotnych wykształcił się podział dóbr, a wraz z nim indywidualna własność. Z uwagi na powstanie społecznej hierarchii opartej na własności dóbr majątkowych, czyny skierowane przeciwko majątkowi zaliczane były do ciężkich przewinień, które zasługiwały na surową karę¹.

W demokratycznym państwie prawa, opartym na zasadach wolnej gospodarki rynkowej, prawidłowe stosunki społeczno-gospodarcze w znacznym stopniu opierają się na własności (mieniu), której ochrona prawna staje się w ten sposób zadaniem ustrojowym. Zadanie to przypisuje się również prawu karnemu w ramach jego podstawowej funkcji ochronnej².

Przedmiotem kradzieży są wyłącznie rzeczy ruchome, których wartość może być różna. Z biegiem czasu zaczęto dostrzegać, że pewne czyny mają mniejszy ciężar gatunkowy, chociaż popełniane są na masową skalę. W ten sposób do porządków prawnych zostały wprowadzone wykroczenia. Jednocześnie zauważono potrzebę innego traktowania takich zachowań. Stopniowo wykształciła się koncepcja tzw. czynów przepoławionych, a pojęcie to przyjęło się zarówno w doktrynie, jak i w praktyce³.

Powodem przyjęcia konstrukcji czynów przepoławionych była potrzeba zwiększenia skuteczności karania tzw. drobnej przestępczości. Nie bez znaczenia była również konieczność odciążenia sądów i prokuratury od spraw drobniejszego charakteru, chociaż aktualnie w sprawach o wykroczenia ponownie orzekają sądy rejonowe. Efektywność karania wymagała przyjęcia bardziej praktycznych rozwiązań. Koniecznym stało się wprowadzenie pewnego rodzaju depenalizacji przestępstw, których przedmiotem czynności wykonawczej były przedmioty o niewielkiej wartości i przeniesienie ich do kodeksu wykroczeń. W konsekwencji, z uwagi na praktycznie tożsame jurydyczne znamiona czynów przepoławionych, należało

¹ E. Borkowska-Bagieńska, B. Lesiński, *Historia prawa sądowego*, Poznań 1995, s. 23–46, 165–169.

² A. Marek, *Prawo karne*, Warszawa 2010, s. 14.

³ J. Raglewski, *Konstrukcja tzw. czynów przepoławionych*, [w:] *Teoretyczne i praktyczne problemy współczesnego prawa karnego. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Tadeuszowi Bojarskiemu*, red. A. Michalska-Warias, I. Nowikowski, J. Piórkowskiej-Flieger, Lublin 2011, s. 287.

również ustalić jasne kryterium, które pozwalało na rozróżnianie przestępstw od wykroczeń. W prawie karnym przyjęto, że przepołowienie będzie funkcjonować w oparciu o kryterium rzeczowe⁴. W przypadku przestępstw przeciwko mieniu ustalono, że kryterium rzeczowym będzie progowo określona wartość wyrażona w pieniądzu. Początkowo kryterium to odnosiło się do sztywnej kwoty określonej ustawowo w treści konkretnego przepisu, w późniejszym okresie zostało ono uzależnione od wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę określonego corocznie. W konsekwencji wraz ze wzrostem gospodarczym zmieniała się granica przepołowienia przestępstwa kradzieży. Tym samym, corocznie sukcesywnie wzrastała wartość przedmiotu czynu zabronionego, który pozostawał poza nawiasem ochrony prawa karnego.

Wprowadzone rozwiązanie wzbudzało jednak wiele kontrowersji. W doktrynie zwrócono uwagę na to, że uzależnianie kwalifikacji prawnej czynu od wartości skradzionego mienia świadczy o uwstecznieniu prawa karnego. Podnoszono również, że powoduje to problemy związane ze stroną podmiotową w odniesieniu do znamienia wartości przedmiotu czynności wykonawczej. W szczególności widoczne jest to w przypadku usiłowania kradzieży. W toku prowadzonych postępowań realizacja znamion strony podmiotowej nie jest ustalana i przypisanie sprawcy kradzieży zamiaru nierzadko opiera się na fikcji, ponieważ to, czy sprawca chciał popełnić wykroczenie, czy przestępstwo, zależy od obiektywnych okoliczności tj. od wartości mienia. Tak więc, kontrawencjonalizacja czynów przeciwko mieniu opiera się wyłącznie na jednej przesłance – wartości mienia, natomiast karalność tych czynów powinna być ustalana na podstawie okoliczności podmiotowo-przedmiotowych. Natomiast wartość przedmiotu czynności wykonawczej powinna być jedną z okoliczności mających znaczenie dla wymiaru kary. Podkreśla się również to, że kontrawencjonalizacja może być negatywnie odbierana przez społeczeństwo, ponieważ niewszczywanie postępowania o przestępstwo może budzić u pokrzywdzonych poczucie bezkarności sprawców i braku ochrony prawnej ze strony państwa. W konsekwencji kształtowanie świadomości prawnej obywateli w ramach prewencji generalnej jest niewystarczające. Coraz częściej pojawiają się również głosy o konieczności rezygnacji z kontrawencjonalizacji w kształcie opartym na kryterium kwotowym⁵. Wsuwane są także postulaty likwidacji czynów przepołowionych stypizowanych w kodeksie wykroczeń, co przybliżyłoby prawo wykroczeń do jego pierwotnego, szczególnego charakteru, który w swoim założeniu penalizował czyny naruszające normy o charakterze administracyjnym i porządkowym⁶.

⁴ J.M. Ferenz, *Sposób na przepołowienie*, Na wokandzie nr 17, 2013.

⁵ T. Tyburcy, Świadomość znamienia kwotowego przepołowionego typu czynu zabronionego, Internetowy Przegląd Prawniczy, TBSP UJ 2017/17, s. 72–73, <https://ruj.uj.edu.pl> (dostęp dnia 09.11.2017 r.).

⁶ O. Sitarz, *Kilka refleksji na temat likwidacji tzw. czynów przepołowionych*, Prokuratura i Prawo nr 11, 2006, s. 168; M. Bojarski, *Polskie prawo wykroczeń. Zarys wykładu*, Warszawa 2003, s. 32–33.

II. Analiza dogmatyczna

1. Geneza penalizacji przestępstwa kradzieży

Jak już wspomniano, kradzież należy do najstarszych i najbardziej klasycznych przestępstw przeciwko mieniu. Można nawet zaryzykować twierdzenie, że stanowi jeden z najstarszych czynów karalnych w ogóle w dziejach ludzkości. Kradzież jest również najczęstszą formą zamachu na cudze mienie. Nie sposób jest również zaprzeczyć temu, że karygodność tego przestępstwa jest głęboko zakorzeniona w świadomości prawnej społeczeństwa.

Już w czasach starożytnych można odnotować pierwsze wzmianki dotyczące kradzieży. Przyjmuje się, że kradzież po raz pierwszy została stypizowana w Kodeksie Hammurabiego, chociaż przedstawiona była w sposób kazuistyczny, co zresztą było typowe także dla ustawodawstwa starożytnej Grecji czy Sparty⁷.

W prawie starożytnego Rzymu, które stało na znacznie wyższym poziomie legislacyjnym, przewidywano rozmaite postacie przestępstw przeciwko mieniu. Podstawową kategorią była kradzież (*furtum*). Przestępstwo to przechodziło długą ewolucję, znane już był w ustawie XII Tablic z 451 r. p.n.e., i występowało w dwóch postaciach w zależności od tego, czy złodzieja schwytano na kradzieży (*furtum manifestum*), czy też nie (*furtum nec manifestum*)⁸. Przyjmuje się, iż dokonane przez Rzymian rozróżnienie kradzieży jawnej i ukrytej w późniejszym okresie stworzyło podwaliny do wykształcenia się pojęcia grabieży i kradzieży szczególnie zuchwałej⁹. Pojęcie kradzieży w prawie rzymskim rozumiane było bardzo szeroko. Początkowo warunkiem poniesienia odpowiedzialności za kradzież było jakiegokolwiek przemieszczenie przez złodzieja cudzej rzeczy z jednoczesnym zamiarem jej przywłaszczenia. Z biegiem czasu pojęcie kradzieży interpretowano szerzej, co w rezultacie doprowadziło do uznania za kradzież jakiegokolwiek zachowania sprawcy, które miało na celu pozbawienie właściciela rzeczy możliwości władania nią. Jednocześnie dla przypisania przestępstwa kradzieży koniecznym było istnienie po stronie sprawcy zamiaru popełnienia kradzieży (*animus*

⁷ J. Wojciechowski, *Ewolucja pojęcia przestępstwa kradzieży*, Annales UMCS, t. XXIV, 1977 r., s. 175; R. Skęczkowski, *Pomniki prawa. Kodeks Hammurabiego*, Koszalin 1996 r., s. 30–36; E. Borkowska-Bagieńska, B. Lesiński, *Historia...*, s. 18–21.

⁸ W. Rozwadowski, *Prawo Rzymskie. Zarys wykładu wraz z wyborem źródeł*, Poznań 1992, s. 196.

⁹ A. Marek [w:] *Kradzież i paserstwo mienia prywatnego*, A. Marek (red.), E. Pływaczewski, A. Peczeniuk, Warszawa 1985, s. 36.

furandi). Nadmienić w tym miejscu należy, że ustawodawstwo justyniańskie utożsamiało chęć zysku z chęcią dokonania kradzieży¹⁰.

Przedmiotem kradzieży mogły być, tak jak obecnie, wyłącznie rzeczy ruchome, jak również osoby pozostające pod władzą (niewolnik, syn podlegający władzy ojca czy żona podlegająca mężowi), chociaż były podejmowane próby uznania za przedmiot kradzieży nieruchomości¹¹.

W wyniku ewolucji wykształciła się definicja kradzieży, którą rzymski prawnik Paulus ujął jako: „umyślny zabór rzeczy w celu osiągnięcia korzyści, i to albo z samej rzeczy, albo jej używania, albo posiadania”¹². Przytoczona definicja zawiera trzy główne elementy konstytutywne kradzieży, do których należą: *contrectatio* (czyli wzięcie rzeczy dla siebie), *fraudolosa* (naruszenie praw drugiej osoby), a także *lucri faciendi gratia* (działanie dla osiągnięcia zysku). Takie ujęcie kradzieży było niewątpliwie szersze niż ujęcie kradzieży obowiązujące współcześnie. Kradzieżą było bowiem nie tylko dokonanie zaboru cudzej rzeczy, ale również bezprawne dokonanie zaboru własnej rzeczy będącej w posiadaniu osoby uprawnionej. Nadto za kradzież uznawano przywłaszczenie czy przekroczenie prawa używania cudzej rzeczy, a także przyjmowanie nienależnych świadczeń w wyniku podawania się za „fałszywego wierzyciela”¹³.

W prawie rzymskim kradzież co do zasady zaliczana była do przestępstw prywatnych, chociaż niektóre przypadki kradzieży kwalifikowanych zostały zaliczone z biegiem czasu do zbrodni publicznych. I tak do zbrodni publicznych zaliczono: świętokradztwo (*sacrilegium*) polegające na zagarnięciu „bożej” własności np. ograbienie grobów, kradzież w okresie klęski żywiołowej (*furtum calamitas*), kradzież mienia publicznego (*crimen peculatus*), gdzie przedmiotem przestępstwa były *pecuniae publice*, czy kradzież dokonaną przez uzbrojonych sprawców¹⁴.

W dawnym prawie polskim łaciński termin *furtum* pojawił się w Statutach Kazimierza Wielkiego z 1347 r. Później w celu określenia kradzieży, posługiwano się pojęciami takimi jak: „hańsba”, czy „chąźba”. Określenia te występowały w dyplomatach tynieckich z XIII i XIV wieku¹⁵. Pierwotnie w prawie polskim za kradzież uznawano wszelki zabór cudzej własności ruchomej, przy czym bez względu na sposób popełnienia, jawnie czy potajemnie, za pomocą gwałtu czy też bez jego użycia. W późniejszym okresie zaczęto odróżniać grabieże i rabunki¹⁶. W statutach Kazimierza Wielkiego kradzież została określona jako zabór cudzej rzeczy ruchomej wbrew woli jej właściciela, dokonany w sposób potajemny, lecz nie gwałtowny. W XIII wieku definicja kradzieży obejmowała swoim zakresem również potajemne

¹⁰ J. Wojciechowski, *Ewolucja...*, s. 177; W. Rozwadowski, *Prawo...*, s. 196–197.

¹¹ W. Bojarski, *Prawo Rzymskie*, Toruń 1999, s. 213.

¹² W. Rozwadowski, *Prawo...*, s. 300–301.

¹³ W. Rozwadowski, *Prawo...*, s. 196–197; W. Bojarski, *Prawo...*, s. 213.

¹⁴ O. Górniok [w:] *System prawa karnego. O przestępstwach w szczególności*, red. J. Andrejew, L. Kubicki, J. Waszczyński, Wrocław 1989, s. 350.

¹⁵ J. Wojciechowski, *Ewolucja...*, s. 182.

¹⁶ Tamże, s. 182.

uprowadzenie (*obductio*) osoby wolnej. Rozróżniano także kradzież z miejsca zamkniętego (np. domu), przy czym kradzież z włamaniem uważano za szczególnie niebezpieczną. Jednocześnie odrzucono szeroką koncepcję kradzieży znaną z prawa rzymskiego, która uznawała posiadanie lub używanie rzeczy za przedmiot kradzieży¹⁷. Większe zmiany w zakresie przestępstwa kradzieży nastąpiły dopiero w XIX wieku, co było wynikiem wykształcenia się na terenie Księstwa Warszawskiego, a później Królestwa Kongresowego samodzielnej polskiej myśli ustawodawczej. W treści przepisu art. 152 Kodeksu Karzącego Królestwa Polskiego z 1818 r. stwierdzono, że kradzieży dopuszcza się ten, „kto w chęci zysku cudzą własność ruchomą bez zezwolenia posiadacza zabiera”¹⁸. W Kodeksie kazuistycznie wyliczono przypadki kradzieży kwalifikowanej, a to z uwagi na wysokość szkody, przedmiot kradzieży (świętokradztwo, kradzieże leśne, polne i inne), okoliczności (z bronią, w czasie klęski żywiołowej), szczególną sytuację osobistą sprawcy (np. na szkodę chlebowodawcy). Przewidziano również liczne okoliczności łagodzące (np. kradzież z nędzy). Przyjęty zaś w 1847 r. w Królestwie Polskim Kodeks kar głównych i poprawczych w treści art. 1147 definiował z kolei kradzież jako „każdy zabór cudzej rzeczy, pieniędzy lub innych ruchomości, w jaki bądź sposób, lecz potajemnie bez gwałtu, zagrożeń i w ogóle bez okoliczności znamionujących czyny rozboju lub rabunku spełniony”¹⁹.

Rodzime prawo obowiązywało do 1795 r. Od tego roku rozpoczęło się wprowadzanie na terenach wszystkich zaborów prawa państw rozbiorowych. W niedługim czasie doszło do całkowitej likwidacji dotychczas obowiązującego porządku prawnego.

Zgodnie z treścią art. 171 ustawy karnej austriackiej z 1852 r. oraz art. 242 kodeksu karnego Rzeszy z 1871 r. istota kradzieży polegała na zaborze wbrew woli posiadacza cudzej rzeczy ruchomej. Natomiast art. 581 kodeksu karnego rosyjskiego z 1903 r. mówił o zaborze mienia ruchomego. Wszystkie przepisy o kradzieży we wszystkich trzech kodeksach państw zaborczych cechowały się rozbudowaną kazuistyką polegającą na wyliczeniu przypadków kradzieży kwalifikowanej i uprzywilejowanej²⁰.

Po odzyskaniu niepodległości kodeksy państw zaborczych zastąpione zostały przez Kodeks karny z 1932 r.²¹, który zaczął obowiązywać na terytorium całego Państwa Polskiego. Zgodnie z przepisem art. 257 § 1 k.k. z 1932 r. kradzieżą był zabór innej osobie mienia ruchomego w celu przywłaszczenia. W treści § 2 określono przypadek mniejszej wagi. Zwrócić należy uwagę na to, że w k.k. z 1932 r., jak również w następnych kodeksach karnych nie wskazano znamienia braku zgody właściciela, ponieważ znamię to zostało zawarte w znamieniu zaboru.

¹⁷ Tamże, s. 183.

¹⁸ Dziennik Praw Królestwa Polskiego, t. V, nr 20.

¹⁹ D. Makiła, Z. Naworski, *Historia prawa na ziemiach polskich. Zarys wykładu*, część 2, Toruń 2003, s. 108.

²⁰ W. Makowski, *Encyklopedia podręczna prawa karnego*, Warszawa 1936, s. 784.

²¹ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 11 lipca 1932 r. Kodeks karny (Dz.U. Nr 60, poz. 571), dalej jako „k.k. z 1932 r.”

Kodeks karny z 1969 r.²² z kolei w szczególności akcentował ochronę tzw. mienia społecznego. Znalazło to wyraz w szeregu przepisach, które penalizowały „zagarnięcie” mienia społecznego. Zagarnięcie mienia społecznego było penalizowane przez przepisy art. 199–202 k.k. z 1969 r. Kradzież mienia innego niż społeczne stypizowana natomiast została w przepisie art. 203 § 1 k.k. z 1969 r., który penalizował zabór cudzego mienia ruchomego w celu przywłaszczenia. W treści § 2 uregulowano przypadek mniejszej wagi.

Z biegiem czasu zaczęto dostrzegać, że pewne zachowania, które co prawda formalnie wyczerpują znamiona przestępstwa kradzieży, mają jednak mniejszy ciężar gatunkowy, chociażby na z uwagi na wartość przedmiotu zaboru, a w związku z tym stosowanie wobec sprawcy takich czynów reguł prawa karnego byłoby nieadekwatne i nadmierne. W ten sposób wyewoluowały wykroczenia jako czyny zabronione o mniejszym ciężarze gatunkowym, a w tym wykroczenie kradzieży. Początkowo, zgodnie z art. 55 § 1 kodeksu wykroczeń z 1932 r.²³ penalizacji podlegał wyłącznie bezprawny zabór z cudzego ogrodu nieznacznej ilości owoców, warzyw lub kwiatów. W kodeksu wykroczeń z 1971 r.²⁴ kradzież została uregulowana w art. 119 § 1, który określał ją jako kradzież mienia społecznego, przy czym odpowiedzialność za to wykroczenie została uzależniona od wartości skradzionego mienia. Kradzież innego mienia niż mienie społeczne została uregulowana w § 2 tego przepisu, co było wynikiem przedkładania przez ustawodawcę mienia społecznego nad mienie prywatne. Istotna nowelizacja tego przepisu nastąpiła w 1998 r.²⁵, kiedy to wykreślono z treści przepisu „mienie społeczne” a za przedmiot przestępstwa uznano „cudzą rzecz ruchomą”. Została również podwyższona kwota pieniężna oddzielająca przestępstwo od wykroczenia. Kolejna nowelizacja zmieniła sposób określania kwoty wartości granicznej²⁶.

2. Kodeksowe ujęcie kradzieży

W obowiązującym kodeksie karnym z 1997 r.²⁷ kradzież została stypizowana w art. 278 § 1. Podobnie jak w kodeksie z 1969 r., w k.k. z 1997 kradzież polega na zaborze w celu przywłaszczenia cudzej rzeczy ruchomej, przy czym przepis art. 115 § 9 k.k. rozszerza rozumienie rzeczy ruchomej wskazując, że „rzeczą ruchomą lub przedmiotem jest także polski albo obcy pieniądź lub inny środek płatniczy oraz dokument uprawniający do otrzymania

²² Ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 r. Kodeks karny (Dz.U. Nr 13, poz. 94 ze zm.), dalej jako „k.k. z 1969 r.”

²³ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 11 lipca 1932 r. Prawo o wykroczeniach (Dz.U. Nr 60, poz. 572 ze zm.).

²⁴ Ustawa z dnia 20 maja 1971 r. Kodeks wykroczeń (Dz.U. Nr 12, poz. 114 ze zm.), dalej jako „k.w.”

²⁵ Ustawa z dnia 28 sierpnia 1998 r. o zmianie ustawy – Kodeks wykroczeń, ustawy – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia, ustawy o ustroju kolegiów do spraw wykroczeń, ustawy – Kodeks pracy i niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 113, poz. 717 ze zm.).

²⁶ Ustawa z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1247).

²⁷ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz.U. Nr 88, poz. 553 ze zm.), dalej jako „k.k.”

sumy pieniężnej albo zawierający obowiązek wypłaty kapitału, odsetek, udziału w zyskach albo stwierdzenie uczestnictwa w spółce”. Jednocześnie przepis ten penalizuje zachowanie polegające na nieuprawnionym uzyskaniu programu komputerowego (§ 2). Z kolei z treści § 5 tego przepisu wynika, że przepisy o kradzieży rzeczy ruchomej stosuje się odpowiednio do kradzieży energii lub karty uprawniającej do podjęcia pieniędzy z automatu bankowego. Przepis § 1 wskazuje, że przedmiotem wykonawczym czynu może być wyłącznie rzecz ruchoma, co swoim zakresem nie obejmowałoby kradzieży programu komputerowego oraz energii. Objęcie penalizacją wymienionych dóbr wymagało więc od ustawodawcy wprowadzenia § 2 i § 5 do treści art. 278 k.k. Wydaje się zatem, że pojęcie kradzieży zostało przez ustawodawcę dość ściśle określone i że w miarę precyzyjnie został określony przedmiot czynności wykonawczej kradzieży²⁸.

W osobnym przepisie ustawodawca odrębnie natomiast uregulował kradzież leśną. Wyrąb drzewa w lesie w celu jego przywłaszczenia z uwagi na specyficzny przedmiot czynności wykonawczej oraz szczególne miejsce popełnienia przestępstwa nie mieścił się w pojęciu kradzieży w typie podstawowym. W związku z tym, przestępstwo to zostało oddzielnie stylizowane w art. 290 k.k. W treści rzeczzonego przepisu znalazło się stwierdzenie, że sprawca tego czynu podlega odpowiedzialności jak za kradzież. Sformułowanie to jest o tyle istotne, że przepis art. 290 k.k. nie zawiera sankcji, a więc koniecznym było odesłanie w tym zakresie do treści przepisu art. 278 § 1 k.k.

Zgodnie z koncepcją kontrawencjonalizacji kradzież przedmiotów o mniejszej wartości została uregulowana w kodeksie wykroczeń. Przepis art. 119 § 1 k.w. penalizuje zachowanie polegające na kradzieży lub przywłaszczeniu cudzej rzeczy ruchomej. Jednocześnie, aby oddzielić to wykroczenie od przestępstwa, wskazano, że wartość skradzionych bądź przywłaszczonych przedmiotów nie może przekraczać ¼ minimalnego wynagrodzenia. Przedmioty czynności wykonawczej tego wykroczenia są tożsame z przedmiotami z art. 278 § 1 k.k. Karane będzie również podleganie do popełnienia takiego wykroczenia, pomocnictwo w takim czynie lub usiłowanie jego popełnienia.

Podobnie jak kradzież zwykła, również kradzież leśna znalazła swój odpowiednik w kodeksie wykroczeń. Przepis art. 120 § 1 k.w. penalizuje zachowanie polegające na dopuszczeniu się w celu przywłaszczenia wyrębu drzewa w lesie albo kradzieży lub przywłaszczeniu sobie z lasu drzewa wyrąbanego lub powalonego. Podobnie jak w przypadku kradzieży uregulowanej w art. 119 § 1 k.w., wartość graniczna przedmiotu czynności wykonawczej nie może przekraczać ¼ minimalnego wynagrodzenia obowiązującego w danym roku.

W konsekwencji, w zależności od wartości przedmiotu zaboru, możliwe jest wymierzenie sprawcy kradzieży kary na podstawie kodeksu wykroczeń bądź kodeksu karnego. Zgodnie z treścią art. 278 § 1, 2 i 5 k.k. przestępstwo kradzieży jest zagrożone karą pozbawienia

²⁸ A. Lach, *Karnoprawna reakcja na zjawisko kradzieży tożsamości*, Warszawa 2015.

wolności od 3 miesięcy do 5 lat, natomiast wykroczenia z art. 119 § 1 k.w. i art. 120 § 1 k.w. zagrożone są karą aresztu, ograniczenia wolności albo grzywny.

Kodeks wykroczeń zawiera jeszcze jeden typ kradzieży występujący już w poprzednim kodeksie, a mianowicie tzw. kradzież ogrodową. Zgodnie z treścią przepisu art. 123 k.w., kto z nienależącego do niego ogrodu bezprawnie zabiera w nieznacznej ilości owoce, warzywa lub kwiaty, podlega karze grzywny do 250 zł lub karze nagany. Patrząc na ten typ wykroczenia w ogólnym zarysie, wydaje się, że wykroczenie to nie jest przepołowione i nie ma swojego odpowiednika w kodeksie karnym. Dodatkowo, w przekonaniu tym może utwierdzać brak kwoty granicznej w postaci $\frac{1}{4}$ minimalnego wynagrodzenia, która została wskazana w typach wykroczeń będącymi bitypami. W literaturze przedmiotu słusznie zwraca się jednak uwagę na to, że czyn ten jest przepołowiony, chociaż przepołowienie zostało określone w inny niż kwotowy sposób. Z brzmienia przepisu art. 123 k.w. wynika, że wykroczeniem będzie kradzież owoców, warzyw lub kwiatów w ilości nieznacznej. Jeśli natomiast kradzież owoców, warzyw i kwiatów nastąpi w ilości większej niż nieznaczna, należy przyjąć że sprawca wyczerpie znamiona przestępstwa kradzieży z art. 278 § 1 k.k.²⁹ Spornym jest natomiast to, czy granicę pomiędzy przestępstwem a wykroczeniem będzie stanowiła „ilość” mierzona nie tyle w sposób liczbowy (liczba skradzionych sztuk), ale w głównej mierze jako wartość (ilość pieniężna), czy też granica ta będzie rozumiana jako „ilość sztuk” a więc liczba zabranych owoców kwiatów, lub warzyw³⁰. Nieznaczna ilość jest jednak znamieniem o mocno ocennym charakterze. W praktyce niewątpliwie mogą pojawić się problemy z przyjęciem kwalifikacji prawnej czynu w przypadku, gdy będzie trzeba określić tę nieznaczną bądź znaczną ilość, bądź chociażby w przypadku kradzieży rzadkich i drogich owoców, kwiatów i warzyw, w co prawda nieznacznej ilości, ale za to przedstawiających znaczną wartość. Spotkać się można również z poglądem, zgodnie z którym mówiąc o nieznacznej ilości należy mieć na uwadze kilka lub co najwyżej kilkanaście sztuk owoców, kwiatów lub warzyw. Gdy liczba ta osiągnie jednak wielkość co najmniej 20 sztuk, to nie będzie można jej już uznać za ilość nieznaczną. Wówczas należy zakwalifikować taki czyn nie z art. 123 § 1 k.w., lecz z art. 119 § 1 k.k. Wynika z tego, że niektórzy autorzy dopuszczają kontrawenconalizację kradzieży ogrodowej wyłącznie w obrębie kodeksu wykroczeń³¹. Warunkiem takiego ujęcia jest jednak oparcie ustaleń w zakresie przedmiotu zaboru wyłącznie na kryterium ilościowym rozumianym dosłownie, jako „ilość sztuk”, a więc liczbę zabranych owoców kwiatów, lub warzyw.

²⁹ A. Wróbel, *Pozorny (pomijalny) zbieg przepisów przestępstwa i wykroczenia*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 812, 2014, s. 164–165.

³⁰ M. Kulik, *Wykroczenia przeciwko mieniu w Kodeks wykroczeń. Komentarz*, red. M. Mozgawa, Warszawa 2009, s. 436; B. Kurzępa, *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Warszawa 2008, s. 441; M. Bojarski, W. Radecki, *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Warszawa 2011, s. 434–435.

³¹ B. Kurzępa, Art. 123, [w:] *Kodeks wykroczeń. Komentarz* [online], LEX [dostęp dnia 10.12.2017 r.] Dostępny w Internecie: <https://sip.lex.pl/#/commentary/587540968/338408>.

3. Pojęcie czynu przepołowionego

Jak już wcześniej wspomniano, w polskim ustawodawstwie karnym istnieje rozwiązanie prawne, zgodnie z którym podobne zachowanie się sprawcy raz może zostać uznane jako przestępstwo, innym zaś razem może zostać uznane za wykroczenie. W związku z tą sytuacją można spotkać się z określeniem „tzw. czyn przepołowiony”³². Sformułowanie to jest jednak daleko idącym uproszczeniem, ponieważ faktycznie nie dochodzi tu do przepołowienia czynu, lecz typu czynu, chociaż i to sformułowanie zawiera pewną niedoskonałość semantyczną. Coraz częściej dla określenia czynów przepołowionych używa się określenia „bityp”, a przedrostek „bi” oznacza dwa, na dwie części, dwa razy, dwu, podwójnie, obustronnie. Określony typ w uwzględnieniu przyjętego kryterium w pewnych przypadkach będzie uznawany za przestępstwo, zaś w innych sytuacjach kwalifikowany będzie jako wykroczenie³³.

W obowiązującym kodeksie karnym sztandarowym przykładem czynu przepołowionego jest kradzież. Przestępstwo to należy do grupy przestępstw tzw. przepołowionych. Czynem przepołowionym, zwanym również przepołowionym typem czynów zabronionych lub, jak wyżej wskazano, bitypem jest taki typ czynu zabronionego, który inkorporuje dwie grupy czynów spełniających w zasadzie te same znamiona, przy czym jedna grupa będzie zakwalifikowana jako przestępstwo, druga – jako wykroczenie, po spełnieniu pewnego dodatkowego kryterium³⁴. Dochodzi zatem do przepołowienia czynu pod względem kinetycznym. Tak więc, *in abstracto* czyn przepołowiony przyjmuje dwie postacie, a dodatkowe kryterium mające charakter rzeczowy lub ocenny, wyznacza granicę pomiędzy przestępstwem a wykroczeniem. W takim przypadku, obszary należące do prawa karnego oraz prawa wykroczeń wzajemnie się wykluczają³⁵. Granica pomiędzy przestępstwem a wykroczeniem zostaje nakreślona przede wszystkim na podstawie szczególnych różnic występujących w płaszczyźnie strony przedmiotowej określonego czynu zabronionego³⁶. Patrząc z tej perspektywy, czyny przepołowione są czynami, które można spotkać w polu stycznym przestępstw i wykroczeń³⁷.

Przyjmuje się, że metoda bitypizacji czynów zabronionych ma na celu odróżnienie wykroczeń od przestępstw w ramach jednego rodzaju (gatunku) czynów objętych penalizacją³⁸.

Za zabronione czyny przepołowione zarówno w doktrynie prawa karnego, jak i w praktyce, uznaje się czyny, które pomimo niemal identycznego opisu, kwalifikowane są jako wykroczenia bądź wykroczenia skarbowe, przestępstwa bądź przestępstwa skarbowe w zależności

³² W. Marcinkowski, *Kilka zagadnień z obszarów wspólnych przestępstw i wykroczeń*, Prokurator nr 2–3, 2001, s. 22–32.

³³ M. Agnosiewicz, *Bitypy karnoskarbowe*, <http://www.racjonalista.pl/k.k..php/s,5151/q,Bitypy.karno-skarbowe> (dostęp dnia 14.11.2017 r.).

³⁴ Tamże.

³⁵ A. Wróbel, *Pozorny...*, s. 161–162.

³⁶ Tamże, s. 162.

³⁷ W. Marcinkowski, *Idealny zbieg przestępstwa z wykroczeniem*, *Wojskowy Przegląd Prawniczy* nr 3, 2003, s. 32.

³⁸ M. Agnosiewicz, *Bitypy...*

od przyjętych kryteriów dotyczących wartości mienia, wysokości szkody, sposobu popełnienia czynu czy też jego skutku³⁹. W związku z tym, to, czy będziemy mieli do czynienia z wykroczeniem, czy z przestępstwem będzie uzależnione od tego, czy naruszając określone dobro prawne, przekroczymy pewną ustaloną przez ustawodawcę wartość graniczną, determinowaną w szczególności przez społeczną szkodliwość czynu, skutek i inne okoliczności czynu i tym samym określającą wagę popełnionego czynu. Odpowiedzialność za wykroczenie lub przestępstwo uwarunkowana jest więc czynnikiem, który nie zawsze jest zależny od działania sprawcy. Niemniej jednak granice pomiędzy zakresem wykroczeń i przestępstw są niezwykle istotne, w szczególności dla sprawcy czynu, ponieważ ustalenie, że sprawca dopuścił się przestępstwa a nie wykroczenia, determinuje z samego założenia surowszą odpowiedzialność sprawcy.

Zwrócić również należy uwagę na to, że nie istnieje jedno kryterium pozwalające na rozróżnienie przestępstwa od wykroczenia. W zależności od rodzaju czynu zabronionego, ustawodawca przyjął różne kryteria rozgraniczające czyn przepołowiony. Kryteriami, które pozwalają na rozgraniczenie czynów przepołowionych, są: wartość przedmiotu czynu np. art. 119 § 1 k.w. i art. 278 § 1 k.k., wartość wyrządzonej szkody np. art. 124 § 1 i art. 288 k.k., zawartość alkoholu w organizmie np. art. 87 k.w. i art. 178a § 1 k.k.⁴⁰, nieznaczną ilość skradzionych rzeczy np. art. 123 § 1 k.w. Za kryterium rozgraniczające czyn przepołowiony uznaje się również skutek, jaki wywołał czyn zabroniony. Przykładem może tu być wykroczenie z art. 86 § 1 k.k. i czyn z art. 177 k.k., gdzie karalność czynu zależy od wystąpienia u pokrzywdzonego określonych obrażeń ciała opisanych w przepisie art. 177 k.k.

W literaturze przedmiotu wskazuje się na wzajemne relacje, które występują w znamionach zarówno wykroczeń, jak i przestępstw w zakresie czynów przepołowionych. Relacje te mogą pozostawać ze sobą w stosunku wykluczania się, gdzie pola przestępstwa i wykroczenia nie mają ze sobą w ogóle punktów stykowych, albo co prawda stykają się ze sobą, lecz nie przenikają się. W takim przypadku pola wykroczenia i przestępstwa nie mają wspólnego pola desygnatów i nie tworzą zbiegu przepisów ustawy. Przykładem takiego wykluczania się jest art. 119 § 1 k.w. i art. 278 § 1 k.k. Znamiona przestępstw i wykroczeń mogą pozostawać ze sobą w stosunku zawierania się, gdzie desygnaty przestępstwa obejmują swoim zakresem pole wykroczenia, jak chociażby w przypadku przepisów art. 86 k.w. i art. 177 k.k. Ostatnią relacją, w której mogą pozostawać ze sobą przestępstwa i wykroczenia, jest krzyżowanie się. Dzieje się tak w przypadku, w którym pola desygnatów przestępstwa i wykroczenia częściowo są wspólne, tj. częściowo nakładają się na siebie, jednak w pozostałym zakresie nie pokrywają się ze sobą np. przepis art. 88 k.w. i art. 178a k.k. w zw. z art. 10 § 1 k.w.⁴¹

³⁹ K. Liżyńska, *Z problematyki czynów przepołowionych*, Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego, t. XXIX, Wrocław 2013, s. 253.

⁴⁰ K. Liżyńska, *Z problematyki...*, s. 255.

⁴¹ A. Gubiński, *W kwestii rozgraniczenia niektórych kategorii wykroczeń i przestępstw*, Państwo i Prawo z. 2, 1972, s. 41.

Wyodrębnianie przestępstw i wykroczeń w oparciu o bitypy wyklucza wystąpienie idealnego i pomijalnego zbiegu przestępstwa i wykroczenia (w ramach bitypu). Zbieg idealny jest wykluczony, ponieważ nie występuje krzyżowanie się znamion. Natomiast zbieg pomijalny nie zachodzi z uwagi na to, że przestępstwo bitypu nie konsumuje znamion wykroczenia⁴².

4. Etiologia przepołowienia przestępstwa kradzieży

Chociaż przestępstwo kradzieży jest jednym z najstarszych i najbardziej powszechnych przestępstw, które praktycznie zawsze było penalizowane przez polskie ustawodawstwo, to jednak wartość i rodzaj przedmiotu kradzieży nigdy nie miały większego znaczenia dla bytu samego przestępstwa. Z biegiem czasu zaczęto zwracać uwagę na istnienie pewnych określonych czynów, które co prawda mają kryminalny charakter, jednak nie są zbyt nasilone i są stosunkowo drobne lub też uznawane są za naruszenia administracyjne. W rezultacie wykształciło się pojęcie wykroczeń, które najogólniej ujmując, rozumiane są jako drobne naruszenia prawa. Mogą to być naruszenia zakazów i nakazów mających charakter administracyjny, ale należy również podkreślić, że naruszenia te mogą przybierać postać deliktów kryminalnych⁴³.

Już w 1918 r., podczas prac Komisji Kodyfikacyjnej zarysował się spór dotyczący sposobu kwalifikowania wykroczeń. Problemem było to, czy wykroczenie należało przyporządkować do kategorii naruszeń porządkowych, czy też zaliczać je do czynów nieróżniących się jakościowo od czynów mających charakter zbrodni i występków⁴⁴. Zwracano również uwagę na odmienne funkcje jakie ma spełniać prawo karne powszechne oraz prawo karno-administracyjne. Podkreślano, że prawo karne powszechne służyć ma przede wszystkim realizacji prawa państwa do karania sprawców przestępstw, natomiast prawo karno-administracyjne dotyczy sfery administracyjno-porządkowej i służyć ma wykonywaniu państwowej funkcji administrowania⁴⁵.

W konsekwencji toczącej się dyskusji, przyjęto w Polsce model karno-administracyjny, który charakteryzował się w szczególności tym, że w sprawach o wykroczenia orzekały organa administracji z jednoczesną możliwością żądania przez ukaranego skierowania sprawy do

⁴² M. Agnosiewicz, *Bitypy...*

⁴³ T. Grzegorzczak, W. Jankowski, M. Zbrojewska, *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Warszawa 2013, s. 23.

⁴⁴ A. Marek, *Problemy reformy polskiego prawa wykroczeń. Refleksje na tle historycznym i porównawczym*, [w:] *Problemy odpowiedzialności karnej. Księga ku czci profesora Kazimierza Buchały*, red. Z. Ćwiąkański, M. Szweczyk, S. Waltoś, A. Zoll, Kraków 1994, s. 194.

⁴⁵ M. Bojarski, *W sprawie ostatecznego uregulowania kwestii tzw. czynów przepołowionych*, [w:] *Państwo prawa i prawo karne. Księga Jubileuszowa Profesora Andrzeja Zolla*, red. W. Wróbel, t. II, Warszawa 2012, s. 37.

sądu⁴⁶. Jeśli chodzi o same typy wykroczeń, to uregulowane zostały w Prawie o wykroczeniach⁴⁷, gdzie dominowały naruszenia porządku mające charakter administracyjny⁴⁸.

Warto również przypomnieć, że w polskiej przedwojennej doktrynie prawa karnego toczyła się dyskusja odnośnie wprowadzenia typu uprzywilejowanego kradzieży oraz wykroczenia kradzieży. W jednym z projektów za wykroczenie uznano czyn polegający na zabiorze cudzego mienia o małej wartości przez lekkomyślność, z nędzy, celem niezwłocznego spożycia lub zaspokojenia zachcianki⁴⁹. Z kolei inny z projektów wskazywał, że „kto przez lekkomyślność, z nędzy lub dla natychmiastowego spożycia zabiera cudzą rzecz znikomej wartości, będzie karany”⁵⁰.

Po wojnie wprowadzono do prawa wykroczeń wiele czynów, które miały charakter kryminalny. Nastąpił proces rozwarstwiania przestępstw poprzez kontrawencjonalizację niektórych zachowań, polegającą na przesuwaniu ich do sfery prawa wykroczeń⁵¹. Doszło w ten sposób do przepołowienia czynów zabronionych. Przepołowienie następowało bądź przez wprowadzenie znamion ocennych, bądź przez różnicowanie pojęć prawnych, czy też przez wartość przedmiotu czynu lub wysokość wyrządzonej szkody wyrażoną określoną sumę pieniędzy⁵². W wyniku politycznej idei polaryzacji przestępczości, w dniu 17 czerwca 1966 r. uchwalono ustawę o przeniesieniu niektórych drobnych przestępstw jako wykroczeń do orzecznictwa karno-administracyjnego⁵³. Myślą przewodnią tej ustawy było odciążenie sądów od spraw drobniejszych w celu efektywniejszego skoncentrowania się na sprawach najważniejszych, natomiast sprawami drobniejszymi miały zająć się kolegia karno-administracyjne. Przedmiotowa ustawa przesuwiała do tej sfery w szczególności drobne czyny przeciwko mieniu czy też drobne oszustwa w handlu. W konsekwencji doszło formalnie do spadku liczby popełnianych przestępstw⁵⁴. Powodem takich działań ustawodawcy była również konieczność surowszego traktowania sprawców drobniejszych czynów karalnych, które kwalifikowane jako przestępstwa były w dużej mierze umarzane przez sądy, a przy ujęciu ich jako wykroczenia karane były znacznie dotkliwiej⁵⁵. W rezultacie wykształciła się kategoria czynów przepołowionych, które mając zbieżne opisy znamion stanowiły wykroczenie bądź

⁴⁶ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. o postępowaniu karno-administracyjnym (Dz.U. Nr 38, poz. 365 ze zm).

⁴⁷ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 11 lipca 1932 r. Prawo o wykroczeniach (Dz.U. Nr 60, poz. 572 ze zm).

⁴⁸ M. Bojarski, *Ewolucja polskiego systemu prawa wykroczeń*, [w:] *Rozwój polskiego prawa wykroczeń*, red. T. Bojarski, M. Mozgawa, J. Szumski, Lublin 1996, s. 14–15.

⁴⁹ Komisja Kodyfikacyjna Rzeczypospolitej Polskiej, Sekcja Prawa Karnego, *Projekt przygotowawczy ustawy o wykroczeniach. Uzasadnienie*, Warszawa 1929–1930, s. 69.

⁵⁰ Projekt S. Rappaporta, Komisja Kodyfikacyjna Rzeczypospolitej Polskiej, Sekcja Prawa Karnego, *Projekt wstępny ustawy o wykroczeniach*, t. IV, z. 4, Warszawa 1930, s. 96–97.

⁵¹ M. Bojarski, W. Radecki, *Kodeks...*, s. 14–17.

⁵² T. Grzegorzczak, W. Jankowski, M. Zbrojewska, *Kodeks...*, s. 25.

⁵³ Dz.U. Nr 23, poz. 149.

⁵⁴ T. Grzegorzczak, W. Jankowski, M. Zbrojewska, *Kodeks...*, s. 24–25.

⁵⁵ J. Jakubowska-Hara, *Wymiar kary za wykroczenia (rozwój ustawodawstwa do kodyfikacji z 1971 r.)*, *Studia Prawnicze*, z. 4, 1989 r., s. 93–94.

przestępstwo⁵⁶. W konsekwencji pomimo tego, że czyny przepołowione posiadały niemal identyczne znamiona, w zależności od przyjętego kryterium podlegały innym reżimom odpowiedzialności⁵⁷. Stan ten został przejęty i utrwalony w ustawie z dnia 20 maja 1971 r. Kodeks wykroczeń⁵⁸. W szczególności przesunięć dokonano w zakresie przestępstw przeciwko mieniu, a w tym kradzieży i przywłaszczenia mienia, kradzieży leśnej, uszkodzenia mienia, spekulacji towarami i biletami, oszukiwania nabywców przy sprzedaży towarów, usuwania oznaczeń towarów. W kolejnych latach sukcesywnie poszerzano katalog czynów przepołowionych⁵⁹.

Praktyka kontrawencjonalizacji niektórych zachowań stopniowo postępowała, w tym również po 1990 r. Przepołowienie następowało – tak jak i wcześniej – poprzez wprowadzenie do opisu czynu znamion mających charakter ocenny, co powodowało wyodrębnienie określonych zachowań ze sfery prawa karnego (choć czasami znamiona o charakterze ocennym powodowały zacieranie się granicy czynów przepołowionych mających charakter *stricte* kryminalny)⁶⁰, bądź też poprzez uwzględnianie pojęć prawnych różnicujących określone zachowania a także poprzez wartość przedmiotu czynu wyrażoną określoną kwotą pieniężną lub wysokość wyrządzonej szkody. Proces ten postępuje i co jakiś czas wysuwane są postulaty przeniesienia określonych zachowań z kodeksu karnego do kodeksu wykroczeń, bądź zmiany kwot pieniężnych stanowiących granicę pomiędzy przestępstwami i wykroczeniami⁶¹.

Zwolennicy wprowadzenia czynów przepołowionych podnosili, że kontrawencjonalizacja niektórych zachowań może wpłynąć na faktyczną odczuwaną przez sprawcę dolegliwość kary. Jak już wskazywano wcześniej, wymierzane przez sądy kary za czyny przepołowione, ale jeszcze przed ich przepołowieniem, z reguły były mało dolegliwe dla sprawców. Typowym wymiarem kary za te występki była kara kilkumiesięcznego pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania oraz kara grzywny, która nie przekraczała kwoty kilkuset złotych. Z momentem przekazania drobnych przestępstw do kodeksu wykroczeń oczekiwano, że orzekane kary będą surowsze. W sądach czyny te stanowiły sprawy najdrobniejsze, co przekładało się na wymiar orzekanych kar, natomiast w kolegiach do spraw wykroczeń sprawy te traktowane były jako najpoważniejsze kategorie spraw, co jednocześnie wpływało na wysokość orzekanych kar⁶². Nie bez znaczenia dla wymiaru kar orzekanych w sprawach o wykroczenia był również fakt, że orzecznictwo w sprawach o wykroczenia do momentu

⁵⁶ K. Liżyńska, *Z problematyki...*, s. 255.

⁵⁷ J. Raglewski, *Konstrukcja...*, s. 287.

⁵⁸ Dz.U. z 1971 r. Nr 12, poz.114 ze zm. – „k.w.”

⁵⁹ K. Liżyńska, *Z problematyki...*, s. 256.

⁶⁰ J. Raglewski, *Konstrukcja...*, s. 288.

⁶¹ T. Grzegorzczak, W. Jankowski, M. Zbrojewska, *Kodeks...*, s. 25.

⁶² J. Skupiński, *Przekazanie niektórych drobnych przestępstw do orzecznictwa karno-administracyjnego*, Państwo i Prawo z. 1, 1967, s. 63 in.; J. Jakubowska-Hara, *Wymiar...*, s. 93–94.

przejęcia tych spraw do orzekania przez sądy⁶³ podlegało Ministrowi Spraw Wewnętrznych, który mógł wydawać wytyczne, w których mógł zaostrzyć politykę karania za wykroczenia⁶⁴.

W wyniku powyższych działań, aktualnie czyny stypizowane jako wykroczenia obejmują zarówno czyny stanowiące naruszenia o charakterze administracyjnym, jak również czyny mające charakter czysto kryminalny. Niezależnie jednak od struktury wykroczeń, stanowią one odrębną od przestępstw kategorię naruszeń prawa. Tak więc, wykroczenia są czynami zabronionymi przez ustawę, ale jednocześnie cechującymi się niższą społeczną szkodliwością niż czyny zabronione określone w kodeksie karnym⁶⁵.

5. Kradzież jako przestępstwo przepołowione

Przestępstwo kradzieży określone w art. 278 § 1 k.k. oraz wykroczenie kradzieży z art. 119 § 1 k.w. polega na zaborze cudzej rzeczy ruchomej w celu przywłaszczenia. Zgodnie z treścią przepisu art. 115 § 9 k.k. „[r]zeczą ruchomą lub przedmiotem jest także polski albo obcy pieniądz lub inny środek płatniczy oraz dokument uprawniający do otrzymania sumy pieniężnej albo zawierający obowiązek wypłaty kapitału, odsetek, udziału w zyskach albo stwierdzenie uczestnictwa w spółce”. Definicja karnoprawna rzeczy w przeważającej części jest zbieżna z pojęciem rzeczy funkcjonującym na gruncie prawa cywilnego. Z uwagi na przedmiot ochrony oraz funkcję, którą pełni prawo karne, pojęcie rzeczy ruchomej jest rozumiane szerzej niż w prawie cywilnym⁶⁶. Zgodnie z treścią art. 45 kodeksu cywilnego za rzecz w rozumieniu kodeksu uznaje się tylko przedmioty materialne. Jednocześnie przedmiotem kradzieży mogą być wyłącznie rzeczy mające wartość ekonomiczną mogącą zostać wyrażoną w pieniądzu⁶⁷. Dotyczy to zarówno przestępstwa kradzieży określonego w art. 278 § 1 k.k., jak i wykroczenia z art. 119 § 1 k.w. Kradzież, przywłaszczenie, albo umyślne zniszczenie lub uszkodzenie cudzej rzeczy, która nie przedstawia wartości majątkowej, nie stanowi zamachu na mienie, nie jest więc zaatakowany przedmiot ochrony. Czyn taki stanowi wykroczenie z art. 126 § 1 k.w.⁶⁸

⁶³ Ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (Dz.U. Nr 106, poz. 1149).

⁶⁴ M. Bojarski, *W sprawie...*, s. 42.

⁶⁵ T. Grzegorzczak, W. Jankowski, M. Zbrojewska, *Kodeks...*, s. 25–26.

⁶⁶ A. Błachnio, *Res extra commercium jako przedmiot czynności wykonawczej przestępstw przeciwko mieniu*, *Wojskowy Przegląd Prawniczy* nr 2, 2017, s. 50.

⁶⁷ L. Peiper, *Komentarz do kodeksu karnego: prawa o wykroczeniach i przepisów wprowadzających wraz z niektórymi ustawami dodatkowymi i wzorami orzeczeń do prawa o wykroczeniach*, Kraków 1933, s. 543.

⁶⁸ M. Kulik, *Art. 278. [w:] Kodeks karny. Komentarz aktualizowany* [online]. LEX [dostęp: 11.12.2017]. Dostępny w Internecie: <https://sip.lex.pl/#/commentary/587737163/544477>.

Oprócz czynu z art. 126 § 1 k.w. i częściowo czynu z art. 123 § 1 k.w., podstawowym kryterium pozwalającym na zakwalifikowanie określonego stanu faktycznego jako przestępstwo lub wykroczenie kradzieży, jest wartość skradzionej rzeczy⁶⁹.

Ustawodawca nie zdecydował się jednak na przepołowienie wszystkich typów kradzieży. Rodzaj przedmiotu czynu zabronionego, bądź sposób i działanie sprawcy kradzieży może powodować, że pomimo nieprzekroczenia ustanowionego przez ustawodawcę progu wyrażonego w pieniądzu, będziemy mieli do czynienia z przestępstwem a nie z wykroczeniem. Zgodnie z treścią przepisu art. 130 § 1 pkt 2 k.w. niezależnie od wartości przedmiotu czynu przestępstwem będzie m.in. kradzież broni, amunicji, materiałów i przyrządów wybuchowych. Z treści § 2 tego przepisu wynika, że nie będzie stanowić wykroczenia dokonanie kradzieży z włamaniem, zaś z § 3 wynika, że za wykroczenie nie może zostać uznana kradzież, która została popełniona przy użyciu gwałtu na osobie albo gdy sprawca grozi natychmiastowym jego użyciem, aby utrzymać się w posiadaniu zabranego mienia, a gdy chodzi o zabranie innej osobie mienia w celu przywłaszczenia, także taka, przy której sprawca doprowadza człowieka do stanu nieprzytomności lub bezbronności. Podobnie nie została przepołowiona kradzież dokumentu stwierdzającego tożsamość innej osoby bądź dokumentu stwierdzającego jej prawa majątkowe stypizowana w art. 275 § 1 k.k. Zachowania te ustawodawca uregulował wyłącznie w kodeksie karnym, a więc nie zostały one poddane kontrawencjonalizacji⁷⁰. Przedmiot czynu zabronionego ma również znaczenie dla kradzieży stypizowanej w art. 64 ust. 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii⁷¹. Zgodnie z treścią tego przepisu karalny jest zabór w celu przywłaszczenia substancji psychotropowych, środków odurzających, mlecza makowego lub słomy makowej. W ustępie 3 ustawodawca uregulował z kolei kradzież z włamaniem ww. przedmiotów. Kradzież narkotyków jest wyłącznie przestępstwem i nie ma odpowiednika w kodeksie wykroczeń.

Przepis art. 130 k.w. nie rozwiązuje jednak problemu wzajemnych relacji pomiędzy art. 119 § 1 k.w. a innymi typami kradzieży uregulowanymi w podstawowym przepisie penalizującym przestępstwo kradzieży. Przepis art. 278 § 2 k.k. stanowi, że tej samej karze co sprawca kradzieży podlega osoba, która uzyskuje bez zgody osoby uprawnionej cudzy program komputerowy w celu osiągnięcia korzyści majątkowej. Zwrócić przy tym należy uwagę na to, że uzyskaniem cudzego programu jest wszelka forma przejęcia programu komputerowego bez zgody dysponenta, w sposób umożliwiający wykorzystanie przez osobę nieuprawnioną⁷². Chociaż kodeks karny nie nazywa wprost kradzieżą uzyskania bez zgody osoby

⁶⁹ Ustalenie wartości skradzionej rzeczy w praktyce sprawia czasami wiele trudności. W szczególności wątpliwości można mieć przy kwotach granicznych, przykładowo przy kradzieżach sklepowych. Kwestią sporną jest to, czy wartość skradzionych przedmiotów należy ustalać w oparciu o fakturę zakupu czy też na podstawie ceny produktu obowiązującej w sklepie a więc powiększonej o marżę sprzedawcy.

⁷⁰ Wyrok SN z dnia 30 stycznia 2001 r. w sprawie III K.K.N 306/99, Prokuratura i Prawo – wkł. 2001 nr 7-8, poz. 11 LEX nr 550510.

⁷¹ Dz.U. Nr 179, poz. 1485 ze zm.

⁷² A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, t. III, Kraków 2006, s. 62.

uprawnionej programu komputerowego, to jednak określenie kradzieży swoim zakresem obejmuje również uzyskanie cudzego programu komputerowego w celu osiągnięcia korzyści majątkowej⁷³. Natomiast czyn z art. 119 § 1 k.w. jest popełniony wówczas, gdy sprawca kradnie lub przywłaszcza sobie cudzą rzecz ruchomą, której wartość nie przekracza określonej przez ustawodawcę granicy⁷⁴. Problemem jest jednak to, że przedmiotem czynu z art. 278 § 2 k.k. jest program komputerowy, który określany jest jako uporządkowany ciąg instrukcji zapisanych w określonym języku lub językach oprogramowania, przeznaczonych do przetwarzania przez komputer, które służą osiągnięciu określonego rezultatu⁷⁵. Wynika więc z tego, że program komputerowy nie jest czymś materialnym, a w związku z tym nie może zostać uznany za rzecz ruchomą w rozumieniu art. 115 § 9 k.k.⁷⁶, chociaż oczywiście ma on wymierną wartość ekonomiczną. W literaturze przedmiotu wskazuje się, że za rzeczy uznaje się wyłącznie przedmioty materialne⁷⁷. W prawie cywilnym za rzeczy materialne uznaje się materialne części przyrody w stanie pierwotnym bądź przetworzonym, które są na tyle wyodrębnione w sposób naturalny lub sztuczny, że w stosunkach społeczno-gospodarczych mogą być uznawane jako dobra samoistne⁷⁸. Jak wynika z treści przepisu art. 45 Kodeksu cywilnego, rzeczami są tylko przedmioty materialne⁷⁹. Dlatego też, bezprawne uzyskanie programu komputerowego nie mieści się w zakresie przestępstwa z art. 278 § 1 k.k., które penalizuje kradzież rzeczy ruchomej. Zwraca się również uwagę na różne cele, jakie muszą towarzyszyć sprawcy czynów z art. 278 § 1 k.k. i art. 278 § 2 k.k. W przypadku kradzieży rzeczy ruchomej będącej przedmiotem przestępstwa z art. 278 § 1 k.k., sprawca działa w celu dokonania jej zaboru w celu przywłaszczenia, natomiast w przypadku czynu z art. 278 § 2 k.k. sprawca uzyskuje program komputerowy w celu osiągnięcia korzyści majątkowej. Powyższe prowadzi do wniosku, że czyn zabroniony polegający na uzyskaniu bez zgody osoby uprawnionej cudzego programu komputerowego, którego wartość nie przekracza wartości granicznej oddzielającej przestępstwo kradzieży od wykroczenia kradzieży, zawsze będzie stanowił przestępstwo z art. 278 § 2 k.k. a nie wykroczenie z art. 119 § 1 k.k.⁸⁰. Z nieco inną sytuacją

⁷³ T. Bojarski, *Art. 119*, [w:] A. Michalska-Warias, J. Piórkowska-Flieger, M. Szwarczyk, *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, LEX, wyd. V [online], [dostęp: 11.12.2017]. Dostępny w Internecie: <https://sip.lex.pl/#/commentary/587588593/474243>.

⁷⁴ D. Królczyk, *Prawnokarne aspekty zwalczania piractwa i paserstwa programów komputerowych*, Prokuratura i Prawo nr 6, 2012, s. 70.

⁷⁵ D. Czajka, *Ochrona praw twórców i producentów*, Warszawa 2010, s. 140.

⁷⁶ D. Królczyk, *Prawnokarne aspekty zwalczania piractwa i paserstwa programów komputerowych*, Prokuratura i Prawo nr 6, 2012, s. 52.

⁷⁷ A. Wąsek (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, t. II, Warszawa 2004, s. 678.

⁷⁸ Tamże, s. 678; Z. Radwański, *Prawo cywilne – część ogólna*, Warszawa 1994., s. 110.

⁷⁹ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r. poz. 459 ze zm.).

⁸⁰ Spotkać się jednak można z poglądem przeciwnym, zgodnie z którym brak jest przeszkód, aby pojęcie kradzieży miało również zastosowanie do przypadków, które odpowiadają pojęciu wykroczenia ze względu na wartość przedmiotu. Możliwym więc jest przyjęcie, że czyn stanowi wykroczenie, gdy jego sprawca uzyskał program komputerowy w celu osiągnięcia korzyści majątkowej i jednocześnie wartość tego programu nie przekroczyła ¼ minimalnego wynagrodzenia, T. Bojarski, *Art. 119*, [w:] T. Bojarski, A. Michalska-Warias, J. Piórkowska-Flieger, M. Szwarczyk, *Kodeks...*

będziemy mieli do czynienia w sytuacji, w której zostanie skradziony nośnik, na którym znajduje się program komputerowy, co pozbawi osobę uprawnioną możliwości dysponowania tym programem. W doktrynie można spotkać się ze słusznym poglądem, że w takim przypadku możliwe jest przyjęcie kumulatywnej kwalifikacji prawnej czynu sprawcy z art. 278 § 1 i 2 k.k., ponieważ sprawca dokonuje zarówno zaboru rzeczy (nośnika), jak i bezprawnie uzyskuje zapisany na nośniku program komputerowy⁸¹. W praktyce możliwe jest również wystąpienie sytuacji, w której sam nośnik, na którym będzie zapisany program komputerowy, będzie małej wartości i nie przekroczy kwoty progowej dla przestępstwa z art. 278 § 1 k.k. W takim przypadku kradzież nośnika jako rzeczy ruchomej będzie wyczerpywała znamiona wykroczenia z art. 119 § 1 k.k. Wystąpi wówczas zbieg przestępstwa z art. 278 § 2 k.k. z wykroczeniem z art. 119 § 1 k.k.. Zgodnie z treścią art. 10 k.w., jeśli czyn będący wykroczeniem wypełnia zarazem znamiona przestępstwa, orzeka się kary za przestępstwo i za wykroczenie, z tym, że w przypadku wymierzenia kary tego samego rodzaju wykonuje się karę najsurowszą. Chociaż z formalnego punktu widzenia nie ma przeszkód do przyjmowania takiej kwalifikacji prawnej czynu, to jednak w literaturze przedmiotu zwraca się uwagę na niecelowość karania sprawcy zaboru nośnika przykładowo w postaci płyty CD-R o znikomej wartości w przypadku jednoczesnego postawienia mu zarzutu dokonania kradzieży programu komputerowego o znacznie większej wartości znajdującego się na tej płycie. Zwraca się również uwagę na to, że celem sprawcy była kradzież programu komputerowego⁸², a zabór nośnika stanowił środek do osiągnięcia tego celu.

Podobnie jak w przypadku pojęcia programu komputerowego, do zakresu pojęciowego rzeczy ruchomej użytego w treści art. 278 § 1 k.k. nie można odnieść kradzieży energii, co spowodowało że kradzież energii musiała zostać uregulowana poza nawiasem kradzieży zwykłej. W konsekwencji, do kodeksu karnego został wprowadzony przepis art. 278 § 5 k.k.⁸³. Tak więc kradzież energii jest jedną z odmian przestępstwa kradzieży uregulowaną w przepisie art. 278 § 1 k.k. Generalnie kradzież energii polega na skorzystaniu z niej bez zgody dysponenta oraz bez uiszczenia stosownej opłaty. Jednocześnie zachowanie sprawcy powinno mieć cechy, które upodabnia je do zaboru rzeczy⁸⁴. W treści art. 278 § 5 k.k. ustawodawca wprost wskazał, że przepisy § 1, 3 i 4 stosuje się odpowiednio m.in. do kradzieży energii, przy czym za energię uznaje się wyrażoną w jednostkach pracy wielkość fizyczną, określającą zdolność ciała lub układu ciał do wykonywania pracy przy przejściu z jednego stanu w drugi⁸⁵.

⁸¹ A. Marek, *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2006, s. 500.

⁸² D. Królczyk, *Prawnokarne...*, s. 71.

⁸³ *Uzasadnienie rządowego projektu kodeksu karnego [w:] Nowe kodeksy karne z 1997 r. z uzasadnieniami*, Warszawa 1997, s. 206.

⁸⁴ M. Kulik, *Art. 278. [w:] Kodeks karny. Komentarz aktualizowany [online]...*

⁸⁵ S. Dubisz (red), *Uniwersalny słownik języka polskiego*, Warszawa 2003, s. 835.

Niewątpliwie kradzież energii będzie obejmowała swoim zakresem energię elektryczną, która w judykaturze powszechnie uznawana jest za przedmiot ochrony⁸⁶. Problematiczną kwestią jest natomiast zakwalifikowanie czynu polegającego na kradzieży gazu. W przypadku dokonania kradzieży gazu, który definiowany jest jako ciało lotne, substancja niemająca własnego kształtu ani objętości, wykazująca zdolność do samorzutnego rozprężania się⁸⁷, nigdy nie dojdzie do jednoczesnego zaboru energii. Kradzież gazu zawsze będzie poprzedzała wytworzenie z niego energii⁸⁸. Dopiero kradzież wytworzonej z gazu energii np. poprzez podłączenie się do sieci ciepłowniczej zasilanej gazem ziemnym będzie wyczerpywała znamiona czynu z art. 278 § 5 k.k. W przedmiotowej kwestii wielokrotnie wypowiadał się Sąd Najwyższy, który w przeważającej większości swoich orzeczeń odmówił uznania gazu za energię. Sąd Najwyższy stwierdził, że gaz jest tylko nośnikiem energii wyodrębnionym w rzecz ruchomą. Zabór w celu przywłaszczenia rzeczy ruchomej w postaci gazu będzie wyczerpywał znamiona kradzieży rzeczy ruchomej stypizowanej w art. 278 § 1 k.k.⁸⁹. Niewątpliwie przyjęta linia orzecznicza jest słuszna, tym bardziej, że gaz jest surowcem, z którego energia w wyniku jego spalania zostanie dopiero wytworzona.

Wątpliwości dotyczące przedmiotu czynności wykonawczej wyrażane były również odnośnie kradzieży wody. W jednym z orzeczeń Sąd Najwyższy stwierdził, że woda sama w sobie nie jest energią a jej kradzież z urządzeń wodociągowych nie może być traktowana jako czyn stypizowany w art. 278 § 5 k.k.⁹⁰. Podobnie jak gaz ziemny, woda jest tylko surowcem służącym wytworzeniu energii, tym samym należy traktować ją jako rzecz ruchomą⁹¹, a co za tym idzie zabór wody w celu przywłaszczenia należy kwalifikować jako kradzież z art. 278 § 1 k.k.

Przyjmując więc za kradzież energii w rozumieniu art. 278 § 5 k.k. kradzież energii elektrycznej bądź innej energii wytworzonej za pomocą surowców mających charakter rzeczy ruchomych należy stwierdzić, że dla odpowiedzialności karnej na podstawie art. 278 § 5 k.k. nie ma żadnego znaczenia wartość skradzionej przez sprawcę energii. Przestępstwo ujęte

⁸⁶ Postanowienie SN z dnia 1 września 2010 r. w sprawie IV K 73/10 OSNKW 2010 r., nr 10, poz. 93; wyrok SN z dnia 25 września 2012 r. w sprawie IV KK 167/12, LEX nr 1226728; postanowienie SN z dnia 9 stycznia 2014 r. w sprawie V KK 340/13, LEX nr 1427295.

⁸⁷ S. Dubisz (red), *Uniwersalny...*, s. 981.

⁸⁸ M. Pawełek, *Glosa do postanowienia SN z dnia 9 czerwca 2006 r. w sprawie I KZP 14/06*, Palestra nr 1–2, 2007, s. 302.

⁸⁹ Uchwała SN z dnia 13 grudnia 2000 r. w sprawie I KZP 43/00, OSNKW 2001 r., nr 1 – 2, poz. 4, wyrok SN z dnia 27 lutego 2008 r. w sprawie V KK. 397/07, OSNKW 2008 r., nr 8, poz. 60; postanowienie SN z dnia 9 czerwca 2006 r. w sprawie I KZP 14/06, OSNKW 2006 r., nr 7 – 8, poz. 67; postanowienie SN z dnia 22 października 2013 r. w sprawie V KK 233/14, OSNKW 2014 r., nr 3, poz. 21. Pogląd przeciwny, w którym uznano, że „Przestępstwo kradzieży energii elektrycznej, gazowej, cieplnej, wodnej, atomowej, uregulowane w art. 278 § 5 k.k., polega na bezprawnym uzyskaniu dostępu do źródła energii i korzystania z tej energii, z pominięciem przyjmowanego w stosunkach danego rodzaju sposobu uzyskania lub korzystania z określonego rodzaju energii” został wyrażony przez SN w wyroku z dnia 26 lutego 2004 r. w sprawie o sygn. IV KK 302/03, OSN, Prokuratura i Prawo 2004 r., nr 7–8, poz. 2, LEX nr 109833.

⁹⁰ Postanowienie SN z dnia 6 czerwca 2006 r. w sprawie I KZP 15/06, OSN, Prokuratura i Prawo 2006 r., nr 10, poz. 4, LEX nr 192058.

⁹¹ Z. Radwański, *Prawo...*, s. 115; A. Wolter, J. Ignatowicz, K. Stefaniuk, *Prawo cywilne. Zarys części ogólnej*, Warszawa 2001, s. 232–236.

w art. 278 § 5 k.k. nie ma bowiem odpowiednika w kodeksie wykroczeń a w związku z tym nie jest możliwe stwierdzenie, że zjawisko kontrawencjonalizacji związane z konstrukcją wykroczenia określonego w art. 119 § 1 i 2 k.w. odnosi się do przestępstwa kradzieży energii⁹².

W konsekwencji przyjęcia, że gaz ziemny nie jest energią, o której mowa w przepisie art. 278 § 5 k.k., lecz jest rzeczą ruchomą, jego kradzież w zależności od wartości skradzionego gazu, będzie wyczerpywała znamiona przestępstwa z art. 278 § 1 k.k. bądź wykroczenia z art. 119 § 1 k.w.⁹³.

Podobnie rzecz się będzie miała w przypadku kradzieży wody. Jak wcześniej wskazano, zabór wody, która jest przeznaczona do celów konsumpcyjnych i jest zamknięta w urządzeniach wodociągowych nie stanowi zaboru energii określonego w treści art. 278 § 5 k.k., natomiast z reguły stanowi kradzież rzeczy ruchomej będącej przedmiotem czynu z art. 278 § 1 k.k. W przypadku, gdy wartość skradzionej wody nie przekroczy wartości progowej, czyn może wyczerpywać znamiona wykroczenia z art. 119 § 1 k.w.⁹⁴ Zwrócić jednak należy uwagę na to, że zabór wody z instalacji wodociągowej w przypadku, gdy sprawca nie ma zawartej stosownej umowy z właściwym przedsiębiorstwem wodociągowo-kanalizacyjnym oraz gdy wartość skradzionej wody nie przekroczy wartości progowej, będzie wyczerpywał znamiona wykroczenia z art. 28 ust. 1 ustawy z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków⁹⁵. Natomiast, gdy sprawca kradnie wodę o wartości nie przekraczającej kwoty oddzielającej przestępstwo od wykroczenia jednocześnie mając zawartą umowę z właściwym przedsiębiorstwem wodociągowo-kanalizacyjnym, jego czyn będzie kwalifikowany z art. 119 § 1 k.w. Z kolei we wszystkich sytuacjach, w których sprawca kradnie wodę z urządzeń wodociągowych bez zamiaru zapłaty za nią, przy czym bez znaczenia będzie to, czy ma zawartą umowę, czy też nie, a wartość skradzionej wody przekroczy wartość graniczną, zachowanie to będzie zawsze wyczerpywało znamiona czynu z art. 278 § 1 k.k.⁹⁶

Ostatnim zachowaniem penalizowanym przez art. 278 § 5 k.k. jest kradzież karty uprawniającej do podjęcia pieniędzy z automatu bankowego. Stypizowanie kradzieży karty uprawniającej do podjęcia pieniędzy z automatu bankowego w odrębnym paragrafie może sugerować, że przedmiotowa karta nie jest rzeczą ruchomą⁹⁷. Jednocześnie należy stwierdzić,

⁹² Wyrok SN z dnia 26 lutego 2004 r. w sprawie IV KK 302/03, LEX nr 109833.

⁹³ Wyrok SN z dnia 27 lutego 2008 r. w sprawie V KK 397/07, OSNKW 2008 r., nr 8, poz. 60.

⁹⁴ M. Kulik, *Glosa do postanowienia SN z dnia 6 czerwca 2006 r. w sprawie IKZP 15/06*, *Palestra* nr 7 – 8, s. 302.

⁹⁵ Tekst jedn. Dz.U. z 2017 r. Nr 328 ze zm.

⁹⁶ M. Kulik, *Glosa...*, s. 302.

⁹⁷ W literaturze przedmiotu można spotkać się z poglądem, zgodnie z którym karta bankomatowa mieści się w definicji rzeczy ruchomej, choć nie jest podobnym do pieniądza środkiem płatniczym, zawiera się także w pojęciu dokumentu, o którym mowa w art. 115 § 14 k.k. Karta bankomatowa jest dokumentem, z którym wiąże się prawo do dysponowania określoną sumą pieniędzy. Tak więc, zamieszczenie przez ustawodawcę odrębnego typu przestępstwa kradzieży karty bankomatowej stanowi pewnego rodzaju niekonsekwencję, ponieważ pomimo wszystkich cech karty bankomatowej jako rzeczy ruchomej, przedmiot ten wyłączony został z kategorii rzeczy ruchomych, nadając mu swoisty wymiar i sens. B. Chojnacka-Kucharska, *Glosa do wyroku SA we Wrocławiu z dnia 28 grudnia 2011 r. w sprawie II Aka 385/11*, *Przegląd Sądowy* nr 11–12, 2013, s. 210.

że kradzież karty tzw. bankomatowo-płatniczej, która niezależnie od tego, że uprawnia do podjęcia pieniędzy, jest również środkiem płatniczym, bądź karty płatniczej i kredytowej będzie wyczerpywało znamiona czynu zabronionego z art. 278 § 1 k.k. Przedmioty te bowiem są rzeczami ruchomymi w rozumieniu art. 115 § 9 k.k.⁹⁸ Takie też stanowisko wyraził Sąd Najwyższy stwierdzając, że „Karta uprawniająca do podjęcia pieniędzy z automatu bankowego nie jest „rzeczą ruchomą” w rozumieniu art. 284 § 1 k.k.”⁹⁹. Z kolei Sąd Apelacyjny we Wrocławiu stwierdził, że wyłącznie kradzież karty bankomatowej, a więc karty która jedynie uprawnia do podjęcia pieniędzy z bankomatu, wyczerpuje znamiona czynu z art. 278 § 5 k.k.¹⁰⁰ Tak więc wyłączenie karty bankomatowej, jako karty uprawniającej do podjęcia pieniędzy z automatu bankowego z definicji rzeczy ruchomej prowadzi do wniosku, że kradzież takiej karty zawsze będzie wyczerpywała znamiona kradzieży z art. 278 § 5 k.k., natomiast kradzież pozostałych kart płatniczych w zależności od wartości przedmiotu zaboru, może wyczerpywać znamiona kradzieży w typie podstawowym bądź wykroczenia z art. 119 § 1 k.w. W przypadku kradzieży kart, które spełniają funkcję płatniczą, za wartość przedmiotu zaboru będzie uznawana całość dostępnych na jej podstawie środków pieniężnych zgromadzonych na rachunku posiadacza karty¹⁰¹.

Na marginesie zauważyć jednak należy, że przepis penalizujący kradzież karty uprawniającej do podjęcia pieniędzy z automatu bankowego ma już archaiczne brzmienie. Aktualnie nie spotyka się kart, które służą wyłącznie do podejmowania pieniędzy z bankomatu. Banki emitują karty, które posiadają jednocześnie różne funkcje, a w tym funkcję umożliwiającą wypłaty z funkcją płatniczą, a w związku z tym pojęcie karty użyte w treści przepisu art. 278 § 5 k.k. jest nieadekwatne do obecnie funkcjonujących w obiegu kart¹⁰². W chwili obecnej płatności można dokonać również za pomocą telefonu, który ma zainstalowaną stosowną aplikację umożliwiającą dokonywanie płatności. Kradzież takiego telefonu w celu uzyskania dostępu do zgromadzonych na koncie środków, mając na uwadze literalne brzmienie przepisu, nie będzie mogła być kwalifikowana z art. 278 § 5 k.k. Telefon jako rzecz ruchoma będzie podlegał ochronie określonej w art. 278 § 1 k.k. Jak widać przepisy karne nie nadążają za rozwojem bankowości oraz informatyki. Powodem dezaktualizacji tego przepisu jest również zbyt precyzyjne określenie przedmiotu czynności wykonawczej, tj. instrumentu płatniczego, którego kształt i funkcje ciągle ewoluują.

Jak się wydaje, utworzenie odrębnych typów przestępstw kradzieży programu komputerowego, karty uprawniającej do podjęcia pieniędzy z automatu bankowego oraz energii

⁹⁸ M. Kulik, *Art. 278. [w:] Kodeks karny. Komentarz aktualizowany* [online]... R. Kędziora, *Charakter prawny kart płatniczych w prawie karnym*, Prokuratura i Prawo nr 12, 2011, s. 59–69.

⁹⁹ Uchwała SN z dnia 21 października 2003 r. w sprawie I KZP 33/03, OSNKW 2003 nr 11–12, poz. 96, LEX nr 81322.

¹⁰⁰ Wyrok SA we Wrocławiu z dnia z dnia 28 grudnia 2011 r. w sprawie II Aka 385/11, OSAW 2012 nr 1, poz. 239, LEX 1103521.

¹⁰¹ B. Chojnacka-Kucharska, *Glosa...*, s. 210.

¹⁰² R. Kędziora, *Charakter prawny kart płatniczych...*, s. 59–69.

i tym samym wyłączenie możliwości zakwalifikowania takich czynów jako wykroczeń, miało na celu objęcie tych przedmiotów szczególną ochroną prawną. W rezultacie, w przypadku dokonania kradzieży przedmiotów określonych w art. 278 § 2 i 5 k.k. zawsze będziemy mieli do czynienia z przestępstwem a nie z wykroczeniem, niezależnie od wartości skradzionych przedmiotów. Uzasadnionym jest stwierdzenie, że ustawodawca tworząc typy kradzieży przewidziane w art. 278 § 2 i 5 k.k. utworzył *lex specialis* w stosunku do przepisu podstawowego¹⁰³.

Wyodrębnionym typem kradzieży jest również kradzież leśna stypizowana w przepisie art. 290 k.k. Kradzież ta polega na wyrębie drzewa w lesie w celu jego przywłaszczenia albo zaborze w tym celu drzewa już wyrąbanego bądź powalonego. Przedmiotem czynności wykonawczej tego przestępstwa jest drzewo¹⁰⁴ rosnące w lesie, które przed wyrębem jest rzeczą nieruchomą. Z opisu tego czynu zabronionego wynika, że sprawca ma zamiar dokonać kradzieży drzewa stanowiącego rzecz nieruchomą, która w takim stanie nie nadaje się do dokonania kradzieży i dokonując wyrębu tego drzewa czyni drzewo rzeczą ruchomą, która może być już przedmiotem zaboru¹⁰⁵. Sam wyrąb drzewa może być traktowany jako usiłowanie kradzieży drzewa, chociaż przesądza już o tym, że sprawca poniesie odpowiedzialność jak za kradzież. Natomiast dokonana po wyrębie kradzież drzewa spowoduje, że sprawca będzie odpowiadał tylko za przestępstwo kradzieży, a wyrąb drzewa będzie traktowany jako czynność współukarana¹⁰⁶. Należy zauważyć, że przedmiotem kradzieży może być wyłącznie drzewo w stanie naturalnym a nie przetworzonym, chociażby w materiałach budowlanych. W judykaturze wskazuje się, że pojęcie drzewa o którym mowa w art. 290 § 2 k.k. dotyczy drzewa w stanie surowym, a więc w stanie w jakim pozostało po jego powaleniu lub wyrąbaniu¹⁰⁷. W sytuacji, w której wyrąbane bądź powalone drzewo zostało już przerobione na materiał budowlany lub inny materiał użytkowy, drzewo otrzymało już inną postać np. drewna. Zmieniła się również jego wartość, a samo drzewo utraciło już swoją pierwotną postać, która pozostawała pod ochroną przepisu art. 290 k.k.¹⁰⁸ Dokonanie zaboru drzewa w postaci przetworzonej, będzie więc w zależności od wartości wyczerpywać znamiona kradzieży zwykłej określonej w treści przepisu art. 278 § 1 k.k., bądź wykroczenia z art. 119

¹⁰³ Uchwała SN z dnia 21 października 2003 r. w sprawie I KZP 33/03.

¹⁰⁴ Za drzewo uważa się roślinę wieloletnią wytwarzającą zdrewniały nadziemny pęd główny, zwany pniem i koroną z pędów bocznych (*Mała encyklopedia leśna*, red. R. Andrzejewski, Warszawa 1991, s. 107).

¹⁰⁵ M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas, Art. 290 [w:] A. Zoll (red), A. Barczak-Opustil, M. Bielski, G. Bogdan, Z. Ćwiąkalski, M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas, J. Majewski, J. Raglewski, M. Szewczyk, W. Wróbel, *Kodeks karny. Część szczególna*, t. III, LEX, *Komentarz do art. 278–363 k.k.*, wyd. IV [online], [dostęp: 11.12.2017]. Dostępny w Internecie: <https://sip.lex.pl/#/commentary/587225541/495340>

¹⁰⁶ L. Gardocki, *Prawo karne*, Warszawa 2005, s. 316.

¹⁰⁷ Wyrok SN z dnia 12 marca 2015 r. w sprawie IV K.K. 381/14, LEX nr 1663839; wyrok SN z dnia 26 października 2011 r. w sprawie IV K.K. 298/11, LEX nr 1027195; wyrok SN z dnia 03 września 2009 r. w sprawie V K.K. 171/09, OSNKW 2010 nr 2, poz. 16.

¹⁰⁸ Wyrok SN z dnia 12 marca 2015 r. w sprawie IV KK 381/14, LEX nr 1663830; wyrok SN z dnia 3 września 2009 r. w sprawie V KK 171/09, OSNKW 2010 nr 2, poz. 16.

§ 1 k.w.¹⁰⁹, przy czym dla wyczerpania znamion tych przepisów nie będzie już miało znaczenie miejsce, z którego dokonano kradzieży.

Zwrócić również należy uwagę na to, iż aby wyręb i kradzież drzewa wyczerpały znamiona czynu z art. 290 k.k., do wyrębu i kradzieży musi dojść w lesie. Pojęcie lasu uregulowane zostało w ustawie z dnia 28 września 1991 r. o lasach¹¹⁰. Zgodnie z treścią art. 3 tej ustawy, za las będzie uznawany grunt o zwartej powierzchni co najmniej 0,10 ha, pokryty roślinnością leśną (uprawami leśnymi) – drzewami i krzewami oraz runem leśnym – lub przejściowo jej pozbawiony: przeznaczony do produkcji leśnej lub stanowiący rezerwat przyrody, lub wchodzący w skład parku narodowego, albo wpisany do rejestrów zabytków. Za las uznawany będzie również grunt związany z gospodarką leśną, zajęty pod wykorzystywane dla potrzeb gospodarki leśnej: budynki i budowle, urządzenia melioracji wodnych, linie podziału przestrzennego lasu, drogi leśne, tereny pod liniami energetycznymi, szkółki leśne, miejsca składowania drewna, a także wykorzystywany na parkingi leśne i urządzenia turystyczne.

W doktrynie wskazuje się, że wyodrębnienie tego typu przestępstwa kradzieży uzasadnione jest objęciem szczególną ochroną lasów, które uznawane są za dobro narodowe¹¹¹. Patrząc z punktu widzenia karalności, czyn z art. 290 § 1 k.k. został potraktowany przez ustawodawcę na równi z kradzieżą. Element podmiotowy w postaci działania w celu przywłaszczenia pozwala na łączenie tego typu czynu zabronionego z tradycyjnymi przestępstwami skierowanym przeciwko mieniu¹¹². Niewątpliwie wyręb drzewa w lesie, który dokonywany jest w zamiarze przywłaszczenia, nawiązuje do opisu przestępstwa kradzieży.

Przepis art. 290 k.k., podobnie jak kradzież w typie podstawowym, ma swój odpowiednik w kodeksie wykroczeń. Zgodnie z treścią przepisu art. 120 § 1 k.w. penalizowane jest dopuszczenie się w celu przywłaszczenia wyrębu drzewa w lesie albo kradzież lub przywłaszcza sobie z lasu drzewa wyrąbanego lub powalonego. Oznacza to, że mamy do czynienia w tym przypadku ze zjawiskiem kontrawercjonalizacji. Znamiona obu przepisów penalizujących kradzież wyrąbanego bądź powalonego drzewa praktycznie są tożsame, chociaż przepis art. 290 k.k. jest inaczej skonstruowany niż przepis art. 120 § 1 k.w. Penalizacja kradzieży zgodnie z treścią art. 290 k.k. wynika z treści § 2 tego przepisu, zaś § 1 penalizuje, jak już wyżej wskazano, karalne usiłowanie kradzieży. Dlatego też, wszystkie uwagi odnoszące się do miejsca kradzieży oraz przedmiotu kradzieży leśnej poczynione na gruncie przepisu art. 290 k.k., należy również odnieść do kradzieży określonej w art. 120 k.w.

¹⁰⁹ Wyrok SN z dnia 23 kwietnia 2015 r. w sprawie V KK 50/15, LEX nr 1681527; wyrok SN z dnia 3 września 2009 r. w sprawie V KK 171/09, OSNKW 2010 nr 2, poz. 16.

¹¹⁰ Tekst jedn. Dz. U. z 2017 r. poz. 788 ze zm.

¹¹¹ A. Marek, Art. 290, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, 2010., LEX, wyd. V [online], [dostęp: 11.12.2017]. Dostępny w Internecie: <https://sip.lex.pl/#/commentary/587269842/59987>.

¹¹² M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas Art. 290, [w:] A. Zoll (red), A. Barczak-Opustil, M. Bielski, G. Bogdan, Z. Cwiąkański, M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas, J. Majewski, J. Raglowski, M. Szewczyk, W. Wróbel, *Kodeks...*

Podobnie jak w przypadku innych czynów przepoławionych, czynnikiem rozgraniczającym przestępstwo kradzieży jest wartość drzewa wyrąbanego bądź powalonego. Skradzione drzewo stanie się przedmiotem wykroczenia, gdy jego wartość nie przekroczy wartości granicznej oddzielającej wykroczenie od przestępstwa, chociaż podobnie jak w przypadku przestępstwa kradzieży, w zależności od tego czy skradzione drzewo było w stanie surowym, czy też przetworzonym lub w zależności od tego czy zostało skradzione z lasu, czy innego miejsca, czyn taki może wyczerpywać znamiona wykroczenia kradzieży leśnej z art. 120 § 1 k.w. bądź wykroczenia w typie podstawowym określonego w art. 119 § 1 k.w. Aktualnie kwota rozgraniczająca przestępstwo od wykroczenia jest taka sama zarówno dla czynu z art. 119 § 1 k.w. jak i art. 120 § 1 k.w.

Tak jak w przypadku czynów z art. 278 § 2 i 5 k.k., ustawodawca tworząc typ kradzieży leśnej przewidziany w art. 290 k.k. utworzył *lex specialis* w stosunku do przepisu podstawowego. Identyczny stosunek zachodzi pomiędzy przepisem z art. 120 § 1 k.w. a przepisem z art. 119 § 1 k.w., gdzie art. 119 § 1 k.w. jest przepisem nadrzędnym w stosunku do art. 120 k.w. Różnica tkwi w przedmiocie czynu, którym jest specyficzna rzecz ruchoma oraz miejscu jego popełnienia, jakim jest las¹¹³.

6. Wartość przedmiotu zaboru jako warunek przepoławienia kradzieży

Wraz z koncepcją wprowadzenia do polskiego porządku prawnego niektórych wykroczeń, które posiadały niemal identyczne jurydycznie określone znamiona co niektóre przestępstwa, ale jednocześnie penalizowały zachowania o mniejszym ciężarze gatunkowym, pojawiła się konieczność wprowadzenia kryterium rozgraniczającego przestępstwo od ich odpowiedników uregulowanych w kodeksie wykroczeń. Ustawodawca przyjął, że podstawowym kryterium rozgraniczającym wykroczenia przeciwko mieniu, a w tym wykroczenia kradzieży, od przestępstw uregulowanych w kodeksie karnym, będzie wartość przedmiotu czynu¹¹⁴. W konsekwencji kradzież została poddana kontrawencjonalizacji poprzez określenie kwoty pieniężnej, która oddziela przestępstwo kradzieży od wykroczenia.

W pierwotnej wersji przepisu art. 119 § 1 k.w. z 1971 r. odpowiedzialność za to wykroczenie została uzależniona od wartości skradzionego mienia, która nie mogła przekroczyć kwoty 500 zł. Istotna nowelizacja tego przepisu nastąpiła w 1998 r., kiedy to z treści przepisu wykreślono „mienie społeczne”, a za przedmiot przestępstwa uznano „cudzą rzecz ruchomą”. Jednocześnie jako granicę oddzielającą przestępstwo od wykroczenia ustalono kwotę 250 zł, przy czym kwota ta była ustalona już po denominacji polskiej waluty. Stan taki

¹¹³ R.A. Stefański, *Glosa do wyroku SN z dnia 1 grudnia 2008 r. w sprawie V KK 386/08*, *Wojskowy Przegląd Prawniczy* 2009 nr 3, s. 121–124.

¹¹⁴ R. Jancewicz, L.A. Niewiński, *Tak zwane „czyny przepoławione”*, *Wojskowy Przegląd Prawniczy* nr 2, 2005.

trwał kilkanaście lat, kiedy to w 2013 r. postanowiono zastąpić stałą kwotę wartości mienia kwotą wyrażoną jako $\frac{1}{4}$ minimalnego wynagrodzenia. W konsekwencji, po wielu latach funkcjonowania systemu wskazującego w sposób sztywny kwotę, która stanowiła granicę pomiędzy wykroczeniem a przestępstwem, został wprowadzony system ułamkowy, który uzależniał odpowiedzialność karną za przestępstwo przeciwko mieniu od wysokości minimalnego wynagrodzenia. Zgodnie z treścią art. 2 ustawy o minimalnym wynagrodzeniu za pracę¹¹⁵, wartość minimalnego wynagrodzenia za pracę w roku następnym, jest corocznie przedmiotem negocjacji w ramach Rady Dialogu Społecznego.

Aktualnie wykroczenie z art. 119 § 1 k.w. penalizuje kradzież mienia o wartości nieprzekraczającej kwoty $\frac{1}{4}$ wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę. Kradzież przedmiotów o większej wartości niż kwota $\frac{1}{4}$ wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę będzie wyczerpywać znamiona przestępstwa z art. 278 § 1 k.k. Podkreślić przy tym należy, że od tego momentu granica pomiędzy wykroczeniem kradzieży a przestępstwem nie jest już stałą wartością, ponieważ zgodnie z treścią art. 2 ust. 4 ustawy o minimalnym wynagrodzeniu za pracę, kwota ta jest corocznie określana w rozporządzeniu Rady Ministrów w sprawie wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę w określonym roku. W konsekwencji granica wyznaczona w oparciu o powyższy przelicznik w 2014 r. wynosiła 420 zł¹¹⁶, w 2015 r. – 437,50 zł¹¹⁷, w 2016 r. – 462,50 zł¹¹⁸. W 2017 r. kwota ta wyniosła 500 zł¹¹⁹, zaś w 2018 r. będzie wynosić – 525 zł¹²⁰.

Niewątpliwie taki podział czynów zabronionych ma charakter sztuczny ponieważ różnica 1 grosza w wartości skradzionej rzeczy może przesądzać o tym, czy określony czyn stanowi wykroczenie, czy wyczerpuje znamiona przestępstwa¹²¹.

Zarówno system ułamkowy jak i system sztywny kwotowy mają swoich przeciwników i zwolenników. W literaturze przedmiotu można spotkać się z poglądem, iż analiza danych ekonomicznych pozwala na przyjęcie wyższości systemu ułamkowego nad poprzednio obowiązującym systemem kwotowym. Zwraca się przy tym uwagę, że w państwie demokratycznym, w którym funkcjonuje gospodarka rynkowa, zamieszczanie w opisie ustawowym czynu znamienia w postaci nominalnej wartości pieniądza jest nieprawidłowe z samej swojej natury. Jest to spowodowane tym, że co prawda pewna charakterystyka zachowania

¹¹⁵ Ustawa z dnia 10 października 2002 r. o minimalnym wynagrodzeniu za pracę (Dz.U. Nr 200, poz. 1679 ze zm.).

¹¹⁶ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 11 września 2013 r. w sprawie minimalnego wynagrodzenia za pracę w 2014 r. (Dz.U. poz. 1074).

¹¹⁷ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 11 września 2014 r. w sprawie minimalnego wynagrodzenia za pracę w 2015 r. (Dz.U. poz. 1220).

¹¹⁸ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 11 września 2015 r. w sprawie minimalnego wynagrodzenia za pracę w 2016 r. (Dz.U. poz. 1385).

¹¹⁹ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 września 2016 r. w sprawie minimalnego wynagrodzenia za pracę w 2017 r. (Dz.U. poz. 1456).

¹²⁰ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 12 września 2017 r. w sprawie minimalnego wynagrodzenia za pracę w 2018 r. (Dz.U. poz. 1747).

¹²¹ T. Bojarski, Art. 119, [w:] A. Michalska-Warias, J. Piórkowska-Flieger, M. Szwarczyk, *Kodeks...*

wynika z ustawowego opisu czynu zabronionego, jednak w miarę upływu czasu opis ten będzie odbiegał od pierwotnie określonego i założonego przez ustawodawcę wzorca karalnego zachowania. Określenie w treści przepisów sztywnej wartości w postaci kwoty 250 zł, w zestawieniu z procesem wzrostu cen, prowadziło do penalizowania coraz to drobniejszych czynów. Siłą rzeczy czyny skierowane przeciwko mieniu niewielkiej wartości, z uwagi na rosnącą wartość przedmiotów czynów zabronionych stopniowo zaczęły wkraczać w zakres przestępstw penalizowanych przez kodeks karny i tym samym następował proces samoczynnej niekontrolowanej penalizacji określonych czynów. Penalizacja ta, co warto uwypuklić, odbywała się bez zmiany ustawy Kodeks karny. Pierwotnie przyjęta kwota 250 zł, stanowiąca granicę przepołowienia przestępstw i wykroczeń, po kilkunastu latach nie mogła już stanowić tej samej granicy kontrawencjonalizacji co w chwili wprowadzenia do kodeksu wykroczeń granicy 250 zł. Dlatego też sztywna kwota stanowiąca granicę przepołowienia jest tylko pozorna¹²². Określenie granicy kontrawencjonalizacji za pomocą systemu ułamkowego w oparciu o wysokość minimalnego wynagrodzenia określanego corocznie pozwala na utrzymanie rozgraniczenia pomiędzy wykroczeniami i przestępstwami względnie na stałym poziomie.

W praktyce pojawiły się jednak wątpliwości natury prawnej związane z dopuszczalnością ustalenia granicy między przestępstwem a wykroczeniem poprzez odwołanie się do aktów podustawowych. W przedmiotowej kwestii wypowiedział się Trybunał Konstytucyjny, który na gruncie bliźniaczej regulacji co w kodeksie wykroczeń tj. w kodeksie karnym skarbowym¹²³ rozważał zgodność z konstytucją przepisów dotyczących progu wykroczenia skarbowego powiązanego z minimalnym wynagrodzeniem za pracę określanym corocznie aktem wykonawczym. Trybunał Konstytucyjny uznał, że przepisy art. 53 § 3, 4 i 6 k.k.s. są zgodne z art. 2 i 42 ust. 1 Konstytucji RP¹²⁴ wskazując, że odwoływanie się w kodeksie do pojęcia minimalnego wynagrodzenia za pracę corocznie ustalanego stosownym aktem wykonawczym do ustawy nie pozwala na przyjęcie że akt podustawowy określa podmiot przestępstwa bądź jego znamiona. Zdaniem Trybunału zarówno strona podmiotowa, jak i opis strony przedmiotowej czynu zabronionego oraz znamiona czynności wykonawczej są zawarte w ustawie, zaś sama zmiana wskaźnika rozgraniczającego wykroczenie od przestępstwa skarbowego gwarantuje przy tym „stały, niezmienny sposób oceny szkodliwości czynu zabronionego”. Nadto Trybunał stwierdził, że zasada *nullum crimen sine lege* związana jest z m.in. z funkcją gwarancyjną, której zadaniem jest ochrona obywateli przed karaniem za czyny, które w momencie ich popełnienia nie były przez prawo zabronione. Zdaniem Trybunału, funkcja gwarancyjna prawa karnego nie jest zagrożona w wyniku odesłania kwestionowanych przepisów kodeksu karnego skarbowego do aktów wykonawczych. W ocenie

¹²² M. Dudek, *Inflacja pieniądza a prawo karne*, Państwo i Prawo nr 10, 2014r., s. 69–84.

¹²³ Ustawa z dnia 10 września 1999 r. Kodeks karny skarbowy Dz.U. Nr 83, poz. 930 ze zm.

¹²⁴ Dz.U. z 1997r. Nr 78, poz. 483.

Trybunału, przedmiotowe odesłanie daje obywatelom gwarancję, że przy ocenie społecznej szkodliwości czynów, które godzą w interesy fiskalne państwa, w toku orzekania sądy będą uwzględniały zachodzące zjawiska ekonomiczne. W rezultacie zostaną zachowane stałe relacje pomiędzy realną wartością uszczerbku w dochodach budżetu a kwalifikacją prawną czynu zabronionego, który ten uszczerbek wywołał oraz, wymierzoną zań sankcją karną. Dzięki zastosowaniu tego mechanizmu zapewniony jest stały poziom represyjności prawa karnego skarbowego¹²⁵.

Trybunał Konstytucyjny zwrócił także uwagę na to, że konstrukcja prawna przyjęta w kwestionowanych przepisach jest w sposób oczywisty korzystna dla osób ponoszących odpowiedzialność karną za przestępstwa skarbowe. Wyznaczenie granic między przestępstwem a wykroczeniem na podstawie kwot określonych w rozporządzeniach, działa zdecydowanie na korzyść oskarżonego gwarantując, że poziom penalizacji nie będzie się podnosił wraz z inflacją¹²⁶.

Patrząc na przedmiotowy problem z drugiej strony, nie sposób jest nie zauważyć tego, że zmieniająca się corocznie kwota minimalnego wynagrodzenia stanowiąca podstawę do ustalenia kwotowej wartości kontrawencjonalizacji powoduje, że co roku praktycznie można kraść więcej. Mając na względzie proces inflacji należy jednak zauważyć, że nie wszystkie produkty drożeją, zdarza się nawet że wartość niektórych przedmiotów maleje. Przykładem mogą tu być spadające w ostatnich latach ceny paliw. Może się również zdarzyć, że wzrost płacy minimalnej będzie szybszy niż inflacja. Wszystkie te okoliczności mogą prowadzić do rozzuchwalenia się przestępców, którzy mogą kalkulować w ten sposób, aby w przypadku zatrzymania odpowiadać za wykroczenie i jednocześnie uniknąć odpowiedzialności za przestępstwo. W szczególności odczuć to mogą drobni przedsiębiorcy, którzy z uwagi na to, że minimalne wynagrodzenie stale rośnie i tym samym zwiększa się granica przepołowienia, w wyniku popełnianych na ich szkodę wykroczeń ponoszą coraz większe straty. Nie sposób też jest nie zauważyć również tego, że odpowiedzialność sprawców czynów przepołowionych przeciwko mieniu często odbywa się także na zasadzie przypadku, gdy sprawca nie wie w jakiej wartości jest ukradzione mienie¹²⁷.

Zwrócić również należy uwagę na to, że społeczeństwo w przeważającej większości pokrzywdzone jest drobnymi czynami (wykroczeniami), w tym czynami przeciwko mieniu. Te czyny są dla przeciętnego obywatela o wiele bardziej uciążliwe niż przestępstwa o większym ciężarze gatunkowym opisywane przykładowo w mediach, ponieważ dotyczą go bezpośrednio¹²⁸. Zwiększająca się corocznie kwota graniczna niewątpliwie przekłada się na wysokość pokrzywdzenia obywateli czynami stanowiącymi wykroczenie, a mając na

¹²⁵ Wyrok TK z dnia 20 lutego 2001 r. w sprawie P 2/00, OTK 2001 nr 2, poz. 32.

¹²⁶ Tamże.

¹²⁷ O. Sitarz, *Kilka...*, s. 168.

¹²⁸ I. Nowicka, *Czyny przepołowione będące wykroczeniami w ujęciu prawnym i kryminologicznym*, Białostockie Studia Prawnicze nr 6, 2009 r., s. 78-80.

uwadze wysokość kar orzekanych za takie czyny, może w społeczeństwie powstać odczucie bezkarności sprawców takich czynów.

Coraz częściej można spotkać się z głosami, że kradzież powinna być kwalifikowana jako przestępstwo bądź wykroczenie nie w oparciu o wysokość minimalnego wynagrodzenia za pracę, lecz w oparciu o realną wartość skradzionego mienia.

W praktyce, w szczególności prokuratorskiej, coraz częściej pojawiają się głosy o potrzebie dalszej kontrawencjonalizacji niektórych typów przestępstw. W szczególności podnosi się, że przepołowieniu powinno zostać poddane przestępstwo oszustwa stypizowane w art. 286 § 1 k.k. Jako przykład spraw, które dosłownie zalewają organa ścigania, podaje się wszelkiego rodzaju oszustwa popełniane w związku z transakcjami dokonywanymi za pośrednictwem internetowych portali aukcyjnych. Znaczna część tych oszustw dokonywana jest na kwoty, które nie przekraczają wartości przepołowienia określonej chociażby w treści art. 119 § 1 k.k. Brak kontrawencjonalizacji przestępstwa oszustwa powoduje, iż Prokuratura zajmuje się sprawami drobnymi, które mogłyby być prowadzone przez nieprokuratorskie organa ścigania. Tym samym, Prokuratura mogłaby się w większej mierze zaangażować w prowadzenie spraw o większym ciężarze gatunkowym i mających większe znaczenie ogólnospołeczne.

7. Znikoma społeczna szkodliwość czynu i przypadek mniejszej wagi czynu z art. 278 § 1 k.k. a wykroczenie kradzieży

Patrząc na skutki kontrawencjonalizacji przestępstwa kradzieży nie sposób jest nie zwrócić uwagi na wzajemną relację przestępstwa i wykroczenia kradzieży w przypadku, gdy wartość skradzionego mienia oscyluje wokół granicy przepołowienia. Jak wynika z treści art. 17 § 1 pkt 3 Kodeksu postępowania karnego¹²⁹ nie wszczyna się postępowania a wszczęte umarza, gdy społeczna szkodliwość czynu jest znikoma. W sytuacji, w której będziemy mieli do czynienia z przedmiotem kradzieży nieznacznie przekraczającym wartość progową, istnieje duże prawdopodobieństwo, że postępowanie o ten czyn zostanie umorzone z uwagi na znikomy stopień społecznej szkodliwości. Jednocześnie wartość skradzionego mienia musi być taka, aby nie uzasadniała przyjęcia przypadku mniejszej wagi zgodnie z treścią art. 278 § 3 k.k. Możliwe jest również, zgodnie z treścią przepisu art. 66 k.k., w przypadku spełnienia warunków formalnych, warunkowe umorzenie postępowania przez sąd wobec sprawcy takiego czynu¹³⁰. Wówczas może dojść do swoistego paradoksu. W powyżej przedstawionej sytuacji, gdyby wartość skradzionego mienia byłaby nieznacznie niższa niż wartość progowa, to sprawca swoim zachowaniem wyczerpałby znamiona wykroczenia i traktowany byłby z całą surowością przewidzianą przez przepisy kodeksu wykroczeń.

¹²⁹ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. (tekst jedn. Dz. U. z 2017 r. poz. 1904), dalej jako „k.p.k.”

¹³⁰ O. Sitarz, *Kilka...*, s. 168.

Logika wskazywałaby, że skoro czyn traktowany jako przestępstwo jest szkodliwy w stopniu mniejszym niż znikomy (a więc w jakimś zakresie jest szkodliwy), to pomimo tego, że jego szkodliwość społeczna jest znikoma (dla przestępstwa), czyn taki mógłby wyczerpywać znamiona wykroczenia. Niestety obowiązujące rozwiązania prawne nie pozwalają na przekwalifikowanie takiego czynu w wykroczenie czynu przepołowionego¹³¹. Mamy więc do czynienia z pewnego rodzaju luką w odpowiedzialności, która jest konsekwencją istnienia klauzuli znikomej społecznej szkodliwości przewidzianej dla przestępstwa bitypu. Zatem gdy wartość skradzionego przedmiotu nieznacznie przekraczająca wartość progową, może być rozpatrywana w kontekście niskiej społecznej szkodliwości, natomiast gdy ta sama kwota przewyższa górną granicę przewidzianą dla wykroczenia, sprawca pomimo to unika jakiejkolwiek odpowiedzialności. W literaturze przedmiotu spotkać się można z próbą rozwiązania przedmiotowego problemu poprzez wprowadzenie do ustawy karnej bądź innej ustawy zapisu, który umożliwiłby pociągnięcie do odpowiedzialności sprawcy czynu przepołowionego określonego w kodeksie karnym w przypadku, gdy z uwagi na znikomy stopień społecznej szkodliwości postępowanie karne zostało umorzone. W takiej sytuacji należałoby przyjąć, że czyn wyczerpuje znamiona wykroczenia¹³².

Powyższe rozwiązanie mogłoby mieć jednak zastosowanie tylko w przypadku oceny strony przedmiotowej przestępstwa, a ściślej mówiąc przedmiotu czynności wykonawczej, w kontekście okoliczności przedmiotowych. Z wymienionych w treści art. 115 § 2 k.k. okoliczności podmiotowo-przedmiotowych wpływających na ocenę stopnia społecznej szkodliwości miałyby więc tylko znaczenie wysokość wyrządzonej szkody. Natomiast strona podmiotowa przestępstwa nie ma żadnego znaczenia dla przepołowienia przestępstwa, a w związku z tym umorzenie postępowania karnego z uwagi na to, że czyn jest szkodliwy w stopniu mniejszym niż znikomy, przy jednoczesnym oparciu ustaleń w zakresie szkodliwości wyłącznie na stronie podmiotowej, nie mogłoby prowadzić do odpowiedzialności sprawcy za wykroczenie.

8. Wpływ kontrawencjonalizacji przestępstwa kradzieży na orzekanie i wykonywanie kary

Wartość przedmiotu czynności wykonawczej w zestawieniu z ¼ minimalnego wynagrodzenia za pracę są podstawowym kryterium dla ustalenia, czy określone zachowanie wyczerpuje znamiona przestępstwa czy wykroczenia. Wartość przedmiotu czynności wykonawczej powinna być określona już na samym początku postępowania, ponieważ determinuje procedurę, która ma zostać wdrożona, aby doprowadzić do ustalenia i ukarania sprawcy. Podobnie należy określić wysokość progu, a więc ułamek minimalnego wynagrodzenia za pracę

¹³¹ J. Raglewski, *Konstrukcja...*, s. 291.

¹³² T. Florek, A. Zoll, *Z problematyki pogranicza przestępstw i wykroczeń*, Nowe Prawo nr 3, 1974, s. 271.

obowiązującego w roku, w którym dokonano czynu. Wysokość wartości czynności wykonawczej oraz progu to jest jedna kwestia, drugą kwestią jest natomiast ustalenie momentu, z którego wartości te powinny stać się podstawą powyższych ustaleń. Rodzi się więc pytanie, czy wartość przedmiotu czynności wykonawczej oraz wysokość progu należy oceniać na czas kradzieży, czy też należy brać je pod uwagę w momencie orzekania? W kwestii tej jednoznaczne stanowisko zajęła judykatura, która w wielu orzeczeniach wskazała, że przy orzekaniu w sprawach o czyny przeciwko mieniu, wartość mienia będącego przedmiotem czynu zabronionego powinna być ustalana na moment orzekania w przedmiocie odpowiedzialności a nie z daty, w której czyn został popełniony. Podobnie rzecz się ma w przypadku wysokości progu i podczas orzekania, należy brać pod uwagę aktualną wysokość minimalnego wynagrodzenia za pracę¹³³. Wartości te należy więc ustalić już na samym początku postępowania, a następnie weryfikować w jego toku, a już na pewno na etapie wyrokowania. Wydaje się również, że aktualną wartość przedmiotu czynności wykonawczej oraz wartość progową powinien mieć na uwadze prokurator w toku postępowania przygotowawczego. W przypadku, gdy na końcowym etapie postępowania przygotowawczego okaże się, że wartość progowa uległa zmianie i czyn będący przedmiotem postępowania nie jest już przestępstwem, koniecznym będzie umorzenie postępowania na podstawie art. 17 § 1 pkt 2 k.p.k. z uwagi, iż czyn nie zawiera znamion czynu zabronionego i przekazanie sprawy właściwym organom celem przeprowadzenia postępowania o wykroczenie.

W toku trwającego procesu karnego często zdarza się, że wysokość progu ulega zmianie, gdyż, jak już to wcześniej wskazano, wartość ta nie jest już wartością sztywną. Powodem takiego stanu rzeczy jest zarówno długotrwałe rozpoznawanie spraw o kradzieże, w których przedmiotem czynności wykonawczych są przedmioty o wartości nieznacznie przekraczającej wartość progową, jak i popełnienie czynu tuż przed coroczną zmianą obowiązywania minimalnego wynagrodzenia za pracę. Okoliczności te wpływają negatywnie na wynik procesu karnego i kwestię odpowiedzialności sprawcy. Zgodnie z treścią art. 400 § 1 k.p.k., jeśli po rozpoczęciu przewodu sądowego ujawni się, że czyn oskarżonego stanowi wykroczenie, sąd, nie przekazując sprawy właściwemu sądowi, rozpoznaje ją w tym samym składzie, stosując w dalszym jej toku przepisy Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia¹³⁴. Z formalnego punktu widzenia wynika więc, że sprawca przestępstwa, pomimo przekształcenia się jego czynu w toku procesu karnego w wykroczenie i zastosowaniu wobec niego przepisów „łagodniejszego rodzaju”, nie uniknie odpowiedzialności, jednak w praktyce najczęściej do tego dochodzi. Powodem takiego stanu rzeczy są krótkie terminy przedawnienia wykroczeń.

¹³³ Wyrok SN z dnia 6 sierpnia 2015 r. w sprawie II K 209/15, OSNKW 2015 nr 11, poz. 94; wyrok SN z dnia 9 lutego 2016 r. w sprawie IV K 413/15, Krakowskie Zeszyty Sądowe 2017 nr 2, poz. 65; postanowienie SN z dnia 16 lipca 2014 r. w sprawie III K 211/14, Prokuratura i Prawo – wkł. 2014, nr 11–12, poz. 2, LEX nr 1488906; postanowienie SA w Lublinie w sprawie II AKz 117/98, Apel. – Lub. 1999 nr 2, poz. 16, LEX nr 36284; wyrok SO w Ostrołęce w sprawie II Ka 315/13, LEX nr 1718440.

¹³⁴ Ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. (tekst jedn. Dz. U. z 2016 r. poz. 1713 ze zm.), dalej jako „k.p.s.w.”

Z przepisu art. 45 § 1 k.w. wynika, że karalność wykroczenia ustaje, jeżeli od czasu jego popełnienia upłynął rok, a jeżeli w tym okresie wszczęto postępowanie, karalność wykroczenia ustaje z upływem 2 lat od zakończenia tego okresu. W konsekwencji upływ czasu często determinuje konieczność umorzenia postępowania na podstawie art. 5 § 1 pkt 4 k.p.s.w. z uwagi na przedawnienie orzekania.

Zmiana minimalnego wynagrodzenia za pracę i tym samym ustalanego na jej podstawie progu rozgraniczającego przestępstwa od wykroczeń, siłą rzeczy następuje również po prawomocnym skazaniu za przestępstwo. Może wówczas zaistnieć sytuacja, w której sprawca został skazany za przestępstwo, ale po uprawomocnieniu się wyroku, jego czyn stanowić będzie już tylko wykroczenie. W takiej sytuacji przyjęty przez ustawodawcę model kontrawencjonalizacji nie prowadzi do zmiany charakteru prawnego skazania, które pozostaje skazaniem za przestępstwo. Brak jest jednocześnie podstaw do dokonywania na nowo prawnej oceny znamion osądzonej kradzieży w kontekście nowej wartości progowej. Sąd dokonuje wyłącznie modyfikacji w zakresie wymiaru kary, jej wykonania, a także w zakresie przedawnienia wykonania kary i zatarcia skazania zgodnie z regułami przewidzianymi przez kodeks wykroczeń. W szczególności zachodzi potrzeba zamiany orzeczonej kary pozbawienia wolności, której przepisy kodeksu wykroczeń nie przewidują, na karę aresztu¹³⁵.

Nie sposób jest jednak nie zauważyć, że konieczność modyfikacji kary pozbawienia wolności może dodatkowo rozzuchwalać sprawców przestępstw kradzieży przedmiotów nieznacznie przekraczających wartości graniczne, którzy skazani za przestępstwo nawet na surową karę pozbawienia wolności np. z uwzględnieniem recydywy, mogą kalkulować, że za chwilę zmieni się minimalne wynagrodzenie za pracę, wartość progowa ulegnie zwiększeniu, a w związku z tym sąd będzie musiał zamienić im karę pozbawienia wolności na karę aresztu, która zgodnie z treścią art. 19 k.w. może trwać najdłużej 30 dni. W tych okolicznościach orzeczona kara za przestępstwo nie jawi się już jako nieuchronna i stanowiąca sprawiedliwą odpłatę za popełniony czyn.

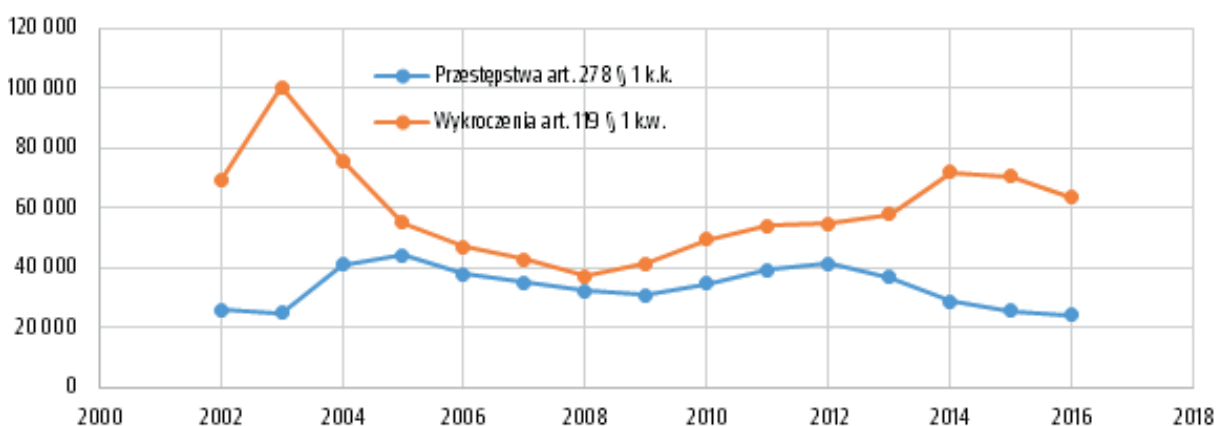
¹³⁵ Wyrok SN z dnia 26 czerwca 2007 r. w sprawie II K 115/07, OSNwSK 2007 nr 1, poz. 1425; postanowienie SN z dnia 27 maja 2015 r. w sprawie III K 121/15, LEX nr 1963645; postanowienie SN z dnia 16 czerwca 2015 r. w sprawie III K 184/15, Krakowskie Zeszyty Sądowe 2015, nr 9, poz. 35.

III. Badanie aktowe (metodologia)

Celem niniejszego opracowania było porównanie procesu rozpoznawania spraw o przestępstwa i wykroczenia oraz wykonywania orzeczonych w tych sprawach kar i środków karnych. Do badania wybrano czyn kradzieży jako najczęściej występujące przestępstwo z grupy tzw. „przepełnionych”.

Na wykresie 1 zaprezentowano dane dotyczące liczby osądzonych sprawców kradzieży, pochodzące ze sprawozdań Ministerstwa Sprawiedliwości¹³⁶ za lata 2002–2016. Jak widać, od roku 2013 liczba przestępstw (art. 278 § 1 k.k.) i wykroczeń (art. 119 § 1 k.w.), która przez wcześniejsze 3 lata niemal równomiernie wzrastała, zaczęła znacznie od siebie odbiegać. Liczba osądzonych przestępstw zaczęła spadać, przy jednoczesnym wzroście liczby wykroczeń. Jednakże sytuacja ta trwała tylko przez dwa lata. Można zatem uznać, że różnica, która odzwierciedliła się w statystykach, była spowodowana zmianą „przepełnienia” kradzieży, która po okresie dostosowania do prowadzonych postępowań (m.in. zamiany części prowadzonych spraw przestępstw na wykroczenia) powraca do poprzedniego stanu.

Wykres 1. Liczba osądzonych sprawców kradzieży w latach 2002–2016

Źródło: Opracowanie własne.

W rozdziale III niniejszego opracowania przedstawiono metodologię przeprowadzonego badania aktowego. W pkt. 1–3 tego rozdziału opisano charakterystykę zbadanych

¹³⁶ „Sprawozdanie MS-S6r w sprawie osób osądzonych w pierwszej instancji według właściwości rzeczowej” oraz „Sprawozdanie MS-S7r z orzecznictwa w sprawach o wykroczenia”.

spraw, czynów kradzieży, sprawców oraz pokrzywdzonych. W pkt. 4 znajduje się omówienie wymiaru kary orzeczonej wobec badanych sprawców, a w pkt. 5 zaprezentowany jest wątek wykonawczy tychże kar. W pkt. 6 przedmiotowego rozdziału zawarto omówienie wydatków i dochodów w badanych postępowaniach oraz szacunkowe koszty postępowań o przestępstwa i o wykroczenia.

Badanie aktowe miało za zadanie umożliwić porównanie procesu rozpoznawania spraw o przestępstwa i wykroczenia na przykładzie czynu „przepełnionego” kradzieży oraz wykonywania orzeczonych w tych sprawach kar i środków karnych.

Badanie przeprowadzono na dobranej losowo, reprezentatywnej próbie akt z dwóch rodzajów spraw – wykroczeń (art. 119 § 1 k.w.) i przestępstw (art. 278 § 1 k.k.) kradzieży. Ich losowanie przeprowadzono metodą warstwową. W pierwszym etapie ogólną liczbę 318 sądów rejonowych podzielono na 3 warstwy, ze względu na uporządkowaną ogólną liczbę osądzonych w 2016 r. spraw kradzieży dwóch rozpatrywanych kategorii. Warstwa 1 – 213 sądów małych, warstwa 2 – 71 sądów średnich, warstwa 3 – 33 sądów dużych. Drugi etap zakładał proporcjonalne losowanie 22 spośród 318 sądów. Z każdej warstwy przeprowadzono losowanie proste w programie SPSS. Do próby weszło 9 sądów małych, 7 średnich i 6 dużych. Dla tak wylosowanej próby sądów, w trzecim etapie dobrano z każdego sądu liczbę spraw proporcjonalną do liczby załatwień każdego rodzaju, przy założeniu stworzenia dwóch osobnych prób po ok. 200 spraw. Ostatnim etapem było zaś zwrócenie się do każdego sądu o przysłanie do siedziby Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości określonej w losowaniu liczby spraw.

Pismo z prośbą o nadesłanie wskazanej liczby spraw karnych i wykroczeniowych (zarówno akt głównych, jak i wykonawczych), które zakończyły się prawomocnie (niezależnie od tego, czy uprawomocniły się w I czy w II instancji) i w których postępowania wykonawcze zakończyły się w 2016 r. (ewentualnie w latach poprzednich, jeśli takich spraw byłoby w tym roku mniej) zostało rozesłane do sądów w czerwcu 2017 r.

Wylosowane sądy przesłały do Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości 441 spraw o kradzież i wszystkie z nich poddano analizie. Z podanej próby należało jednak wyodrębnić 21 błędnie przesłanych spraw dotyczących kradzieży energii (art. 278 § 5 k.k.). Przestępstwo kradzieży energii nie jest bowiem czynem „przepełnionym”, i nie mieści się w zakresie niniejszego opracowania. Dlatego też te dodatkowe przebadane sprawy zdecydowano się wykorzystać do odrębnej analizy. Głównym przedmiotem badania było więc pozostałe 420 spraw.

Przedmiotem badania był sprawca, przedmiot kradzieży, sposób zgłoszenia sprawy i wykrycia sprawcy, koszty postępowania oraz wykonanie orzeczonej kary przez sąd. Do badania wykorzystano elektroniczną ankietę składającą się z 5 bloków pytań (łącznie 102 pytania). Pierwszy dotyczył ogólnych cech postępowań, jak rodzaj czynu, liczba sprawców, przedmiot i miejsce kradzieży oraz data przyjęcia zawiadomienia o kradzieży czy orzeczenia kończącego postępowanie w I i II instancji. Drugi zawierał pytania charakteryzujące sprawcę kradzieży – m.in. jego płeć, wiek, obywatelstwo, wykształcenie, zatrudnienie, uprzednią

karalność, relację z poszkodowanym. Trzeci blok obejmował pytania dotyczące kosztów i dochodów postępowań, liczby rozpraw i posiedzeń w sprawie, ich łącznego czasu trwania, powoływania biegłych lub ustanawiania obrońcy z urzędu, zwrotu świadkom zarobku utraconego przez stawiennictwo na rozprawie, a także liczby kart w aktach i kwoty wpłaconych opłat kancelaryjnych. Czwarty zawierał pytania o szczegóły wyroku jaki zapadł wobec sprawcy (rodzaj i wymiar kary), a ostatni, piąty, o wykonanie tej kary.

1. Charakterystyka próby badawczej

Spośród wskazanej wcześniej ogólnej liczby 420 przebadanych spraw, 233 były sprawami o wykroczenie (art. 119 § 1 k.w.), a 187 sprawami o przestępstwo (art. 278 § 1 k.k.). Na wstępie należy wyjaśnić, że wśród tych drugich znajdują się dwie sprawy¹³⁷, w których sąd w wyroku skazał sprawcę zarówno za kradzież na mocy kodeksu wykroczeń (za wykroczenie) jak i na mocy kodeksu karnego (za przestępstwo). Sprawy te zostały dołączone do puli badanych przestępstw.

Tabela1. Rodzaje spraw w próbie

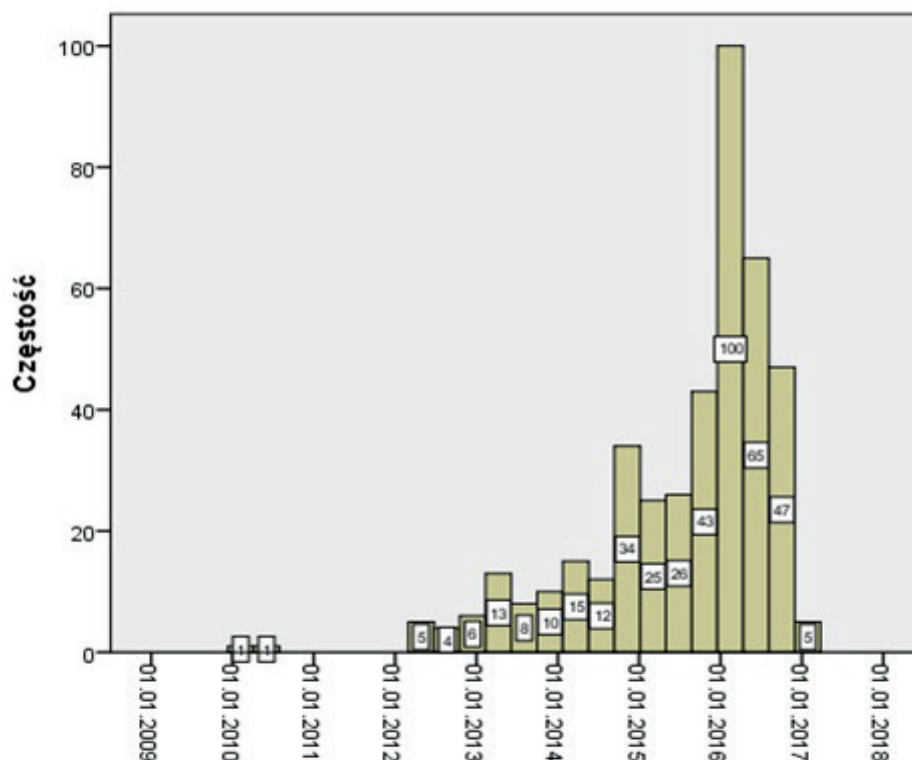
	n	%
Wykroczenie	233	55,5
Przestępstwo	187	44,5
Ogółem	420	100

Źródło: Opracowanie własne.

Jak widać na wykresie 2, wyrok w sprawach w badanej próbie niemal zawsze zapadł po roku 2013. Oznacza to, że w tym badaniu nie ma możliwości porównania postępowań dotyczących kradzieży sprzed i po nowelizacji kodeksu karnego w zakresie ustalenia progu „przepełnienia” kradzieży.

¹³⁷ Sprawy nr: 323 i 459.

Wykres 2. Data orzeczenia sądu I instancji

W objętych badaniami 420 sprawach o kradzież, postępowania były prowadzone wobec 468 osób. W 233 sprawach o wykroczenia sprawców było 245, a w 187 sprawach o przestępstwo – 223.

Tabela 2. Sprawy i sprawcy

	liczba spraw	liczba sprawców
Wykroczenia	233	245
Przestępstwa	187	223
<i>N</i>	420	468

Źródło: Opracowanie własne.

W zdecydowanej większości zbadanych spraw (379 – 90%) jednym postępowaniem objęty był tylko jeden sprawca. Pozostałe 41 postępowań było prowadzonych wobec więcej niż jednego sprawcy. Najczęściej było to dwóch sprawców, a najwięcej czterech w jednej sprawie. Większość spraw prowadzonych wobec więcej niż jednego sprawcy dotyczyła przestępstw (30 na 41 spraw – 73%). Ponadto, w 25 sprawach, mimo że skazany został jeden sprawca, to z akt sprawy wynikało, że nie działał sam. Oznacza to, że w przynajmniej 66 przypadkach kradzieże dokonywane były wspólnie, a nie w pojedynkę. Tu najbardziej skrajnym przykładem jest sprawa, w której skazany został jeden sprawca, jednak kradzież dokonana była

przez grupę 26 kibiców jednego z klubów sportowych, którzy jednocześnie weszli do sklepu, zabrali różne produkty z półek, po czym z niego wyszli bez płacenia za nie¹³⁸.

Niemal wszystkie badane sprawy zakończyły się wydaniem przez sąd wyroku skazującego (97% spraw), z czego większość stanowiły orzeczenia wydane w postępowaniu nakazowym. Ze względu na charakter spraw o wykroczenia, to wśród nich znajduje się największy odsetek wyroków nakazowych.

Co do 10 sprawców przestępstw sądy warunkowo umorzyły postępowanie. Co ciekawe, czworo spośród nich było oskarżonych w jednej sprawie¹³⁹. Sprawcy ci podjęli jedyną w całej badanej próbie mediację z osobą pokrzywdzoną, z którą zawarli ugody. Wszyscy wywiązali się z obowiązku wynikającego z ugody i zapłacili zadośćuczynienie. Jednakże jeden z nich w okresie próby popełnił kolejne przestępstwo umyślne (art. 279 § 1 k.k.), w wyniku czego wobec niego sąd podjął warunkowo umorzone postępowanie.

Na uwagę zasługują także dwa pojedyncze przypadki, które miały miejsce w sprawach o wykroczenia. Pierwszy, gdy sąd uniewinnił obwinionego¹⁴⁰ od kradzieży paliwa za 40,04 zł (mężczyzna zapłacił na stacji tylko za napoje, a miał też zapłacić za zatankowane paliwo). W tej sprawie najpierw sąd wydał wyrok nakazowy, nakładając na sprawcę karę grzywny. Obwiniony złożył sprzeciw od tego wyroku, nie przyznawał się do popełnienia czynu i żądał udostępnienia nagrania z monitoringu. W trakcie rozprawy okazało się jednak, że płyta z nagraniem jest uszkodzona. W tej sytuacji sąd postanowił uniewinnić mężczyznę. W drugim przypadku¹⁴¹ sprawca kradzieży podał, że leczył się psychiatrycznie. W opinii sporządzonej na polecenie sądu biegli psychiatrzy stwierdzili, że mężczyzna z powodu schizofrenii paranooidalnej miał zniesioną zdolność rozpoznania znaczenia zarzucanego mu czynu i pokierowania swoim postępowaniem w myśl art. 31 § 1 k.k., w wyniku czego sąd umorzył postępowanie.

Sprawy trzech ostatnich oskarżonych zakończyły się jeszcze inaczej. Wobec dwóch sprawa została wyłączona przez sąd do odrębnego postępowania, podczas gdy w analizowanej sprawie wyrok zapadł tylko wobec współsprawcy. W trzecim, ostatnim przypadku sprawca umarł przed wydaniem orzeczenia. Wszystkie trzy sprawy dotyczyły sytuacji, w której w postępowaniu był więcej niż jeden oskarżony i wobec pozostałych oskarżonych zapadły wyroki skazujące.

¹³⁸ Sprawa nr 74: Kierownik sklepu na podstawie nagrań monitoringu i inwentaryzacji wskazał policji, który mężczyzna ukradł jakie przedmioty. Następnie policjanci wykonali podobną pracę, od razu typując, kim byli sprawcy. Łączna kwota strat w sklepie wyniosła 2423,56 zł ale nie było możliwe, żeby jednemu sprawcy przypisać kwotę przestępstwa – dlatego policja na bazie zebranego materiału wyliczyła za jaką kwotę każdy sprawca dokonał kradzieży, a następnie wszczęła oddzielne sprawy o wykroczenia.

¹³⁹ Sprawa nr 352.

¹⁴⁰ Sprawa nr 34.

¹⁴¹ Sprawa nr 348.

Tabela 3. Rodzaj orzeczenia kończącego postępowanie w pierwszej instancji wobec sprawców

	Razem		Wykroczenia		Przestępstwa	
	n	%	n	%	n	%
Wyrok nakazowy	232	49,6	198	80,8	34	15,2
Wyrok skazujący	221	47,2	45	18,4	176	78,9
Warunkowe umorzenie postępowania	10	2,1	0	0	10	4,5
Inne	3	0,6	0	0	3	1,3
Wyrok uniewinniający	1	0,2	1	0,4	0	0
Umorzenie postępowania	1	0,2	1	0,4	0	0
Ogółem	468	100	245	100	223	100

Źródło: Opracowanie własne.

Wszystkie 420 sprawy objęte badaniem zostały zakwalifikowane jako kradzież – przestępstwo (art. 278 § 1 k.k.) bądź wykroczenie (art. 119 § 1 k.w.). Jednakże nie wszyscy sprawcy zostali ostatecznie skazani na podstawie tych artykułów. Wobec 13 sprawców sędziowie w trakcie procesu (nierzadko w trakcie ostatniej rozprawy) zmienili kwalifikację czynu. I tak, zamiast za kradzież, dwóch sprawców zostało skazanych za przywłaszczenie¹⁴² (art. 284 § 3 k.k.), dwóch za paserstwo (pierwszy z art. 291 k.k., a drugi z art. 122 § 1 k.w.). Natomiast pozostałych 9 sprawców dokonało kradzieży m.in. karty bankomatowej. Ich czyn w trzech przypadkach został zakwalifikowany przez sądy z art. 279 § 1 k.k., a w sześciu z art. 278 § 5 k.k. Pomimo przyjętej ostatecznie kwalifikacji, sprawcy ci zostali objęci badaniem ze względu na wspólne zakwalifikowanie i procedowanie ich spraw do momentu zmiany kwalifikacji przez sąd.

Niemal wszystkie badane sprawy obejmowały pojedynczy czyn kradzieży (90%). W pozostałych przypadkach najczęściej wyrok skazujący obejmował dwa czyny kradzieży (25 spraw). Rekordziści skazani byli w jednej sprawie za 10 kradzieży (2 sprawy), a nawet za 14 – jeden przypadek.

Warto podkreślić, że analizy prezentowane w dalszej części raportu odnoszą się bądź to do liczby zbadanych spraw (420), gdy omawiane są kwestie dotyczące prowadzonego postępowania, bądź do liczby oskarżonych (468). Za każdym razem ten punkt odniesienia jest dokładnie określony.

W połowie spraw (dla wykroczeń w większości) powodem wszczęcia postępowania było zawiadomienie o kradzieży złożone przez pracownika sklepu – najczęściej był to pracownik ochrony sklepu. Zwiastuje to już w tym momencie znaczącą liczbę kradzieży sklepowych w badanej próbie. W przypadku przestępstw większość postępowań została wszczętych po zawiadomieniu złożonym przez pokrzywdzonego. Te dwie możliwości zawiadomienia policji

¹⁴² Jeden z tych sprawców był oskarżony o kradzież karty bankomatowej, jednak nie wypłacił z niej żadnych środków.

wyczerpują niemal wszystkie sytuacje w badanych postępowaniach – 89% spraw. Co ciekawe, zdarzył się jeden przypadek, gdy o popełnionej kradzieży zawiadomił policję sam jej sprawca¹⁴³. Mężczyzna przyszedł na komendę policji i przyznał się do popełnionego czynu: w punkcie krwiodawstwa zobaczył, jak pokrzywdzony, zostawiając kurtkę w poczekalni, chował coś do jej kieszeni. Gdy został sam w korytarzu, zabrał zawartość kieszeni w pozostawionej kurtce i wyszedł. Później, gdy zorientował się, że „łup” nie zawiera żadnych pieniędzy, a same dokumenty, porzucił wszystko w jakimś miejscu. Tłumaczył, że jego dziecko jest chore i potrzebował pieniędzy, jednak później stwierdził, że źle postąpił i postanowił się przyznać. Policja nie miała problemu ze znalezieniem pokrzywdzonego, gdyż ten zdążył już wcześniej zgłosić kradzież.

Tabela 4. Sposób wszczęcia postępowania przygotowawczego

	Razem		Wykroczenia		Przestępstwa	
	n	%	n	%	n	%
Zgłoszenie kradzieży przez pracownika sklepu	214	51,0	156	67,0	58	31,0
Złożenie zawiadomienia przez pokrzywdzonego	160	38,1	62	26,6	98	52,4
Wniosek policji – czynności	18	4,3	4	1,7	14	7,5
Złożenie zawiadomienia przez inną instytucję	13	3,1	7	3,0	6	3,2
Złożenie zawiadomienia przez świadka	9	2,1	3	1,3	6	3,2
Inne	4	1,0	1	0,4	3	1,6
Zgłoszenie się samego sprawcy	1	0,2	0	0	1	0,5
Wniosek straży miejskiej	1	0,2	0	0	1	0,5
Ogółem	420	100	233	100	187	100

Źródło: Opracowanie własne.

Niezależnie, czy było to wykroczenie, czy przestępstwo, większość sprawców nie została „złapana na gorącym uczynku”. Najczęściej do takich sytuacji dochodziło, gdy pracownik sklepu zatrzymał sprawcę na próbie wyniesienia towaru ze sklepu.

Tabela 5. Czy sprawca „złapany na gorącym uczynku”?

	Razem		Wykroczenia		Przestępstwa	
	n	%	n	%	n	%
Tak	133	28,4	69	28,2	64	28,7
Nie	334	71,4	176	71,8	158	70,9
<i>Brak danych</i>	1	0,2	0	0	1	0,4
Ogółem	468	100	245	100	223	100

Źródło: Opracowanie własne.

¹⁴³ Sprawa nr 460.

Zdecydowana większość sprawców przyznała się w postępowaniu przygotowawczym do popełnienia zarzucanego czynu. Większą tendencję do nie przyznawania się mieli sprawcy wykroczeń. Częściowe przyznanie się oznaczało sytuację, gdy sprawca np. przyznawał, że zabrał przedmiot, jednak nie miał zamiaru go ukraść.

Tabela 6. Czy sprawca się przyznał?

	Razem		Wykroczenia		Przestępstwa	
	n	%	n	%	n	%
Tak	325	69,4	139	56,7	186	83,4
Nie	81	17,3	60	24,5	21	9,4
Częściowo	44	9,4	28	11,4	16	7,2
<i>Brak danych</i>	18	3,8	18	7,3	0	0
Ogółem	468	100	245	100	223	100

Źródło: Opracowanie własne.

Czas trwania postępowania od momentu przyjęcia zawiadomienia o przestępstwie/wykroczeniu do wydania orzeczenia przez sąd I instancji wyniósł średnio 6 miesięcy. Przeciętna sprawa o przestępstwo trwała dwa miesiące dłużej, a o wykroczenie niemal dwa miesiące krócej.

Najkrótsze postępowanie w badanej próbie dotyczyło sprawy o wykroczenie i trwało jeden dzień: policja zatrzymała mężczyznę, który uciekł ze sklepu po kradzieży pięciu batonów. Sprawca był bez stałego miejsca zamieszkania, dlatego policja zatrzymała go w Pomieszczeniu dla Osób Zatrzymanych (PdOZ). W postępowaniu przyspieszonym sąd skazał sprawcę na karę grzywny (200 zł) oraz przyjął, że „na podstawie art. 82 § 3 k.p.s.w. na poczet orzeczonej wobec obwinionego kary grzywny zalicza mu okres zatrzymania w dniu 8 października 2014 roku, przyjmując jeden dzień zatrzymania za równoważny grzywnie w kwocie 200 zł i w tym zakresie uznaję grzywnę za wykonaną w całości”¹⁴⁴. Tak więc, nie tylko postępowanie wykroczeniowe ale też i wykonawcze zamknęło się w tym samym dniu.

Najdłużej trwające postępowanie dotyczyło sprawy¹⁴⁵, w której pokrzywdzonym i jednocześnie zawiadamiającym o popełnieniu przestępstwa był Bank Spółdzielczy. Pracownicy banku wskazali cztery osoby, które działały w podobny sposób: zanim z konta bankowego klienta „przechodziły” pieniądze za transakcję bezgotówkową, wykonywano ich przelew na inne konto. W ten sposób powstawał debet na szkodę Banku Spółdzielczego. W badanej próbie znalazła się wyłączona do odrębnego rozpoznania sprawa dwóch z tych czterech sprawców.

¹⁴⁴ Wyrok sądu I instancji w sprawie nr 260.

¹⁴⁵ Sprawa nr 279.

Tabela 7. Czas trwania postępowania od przyjęcia zawiadomienia o przestępstwie do wydania orzeczenia w pierwszej instancji (w miesiącach)

	Razem	Wykroczenia	Przestępstwa
Średnia	6,3	4,7	8,2
Mediana	4,4	3,8	5,2
Minimum	0,03	0,03	1,0
Maksimum	72	23	72
N	420	233	187

Źródło: Opracowanie własne.

Uzasadnienie wyroku sędziowie sporządzili w 17 sprawach, w tym w pięciu o wykroczenie. Przeciętnie uzasadnienie liczyło 7 stron. Najkrótsze miało 2 strony, a najobszerniejsze 28 stron. Połowa sporządzonych uzasadnień nie była dłuższa niż 5 stron.

Tabela 8. Czy w sprawie zostało sporządzone uzasadnienie wyroku?

	n	%
Tak	17	4,0
Nie	403	96,0
Ogółem	420	100

Źródło: Opracowanie własne.

Na 468 sprawców, apelacje od wyroku I instancji złożyło tylko 12 skazanych, w tym 9 sprawców przestępstw i trzech sprawców wykroczeń. Tylko w jednym przypadku, w którym w sprawie skazany był więcej niż jeden sprawca, odwołanie złożyli obaj współsprawcy (apelacje uznane zostały przez sąd za oczywiście bezzasadne). Najczęściej sąd II instancji utrzymywał w mocy zaskarżony wyrok. Zmiana treści wyroku zawsze oznaczała korzystniejsze rozwiązanie dla skazanego, a dla jednego ze sprawców wiązała się z odstąpieniem od wymierzenia kary – na podstawie art. 39 § 1 k.w. W sprawie, w której sąd odwoławczy wydał inne orzeczenie, na ostatniej rozprawie przed sądem I instancji kradzież została zakwalifikowana jako wykroczenie a nie przestępstwo. Zgodnie zatem z kodeksem wykroczeń, na wniesienie apelacji strony miały 7 dni po ogłoszeniu wyroku i właśnie ten termin przekroczył obrońca składający odwołanie. W tej sytuacji apelacja nie została przyjęta.

Tabela 9. Orzeczenie sądu odwoławczego

	n	%
Utrzymanie w mocy zaskarżonego wyroku	7	1,5
Zmiana treści wyroku	3	0,6
Uchylenie orzeczenia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania	1	0,2
Inaczej	1	0,2
Ogółem	12	2,6
Brak apelacji	456	97,4
Razem	468	100

Źródło: Opracowanie własne.

W celu oszacowania kosztów sądowych związanych z wysyłaną w sprawie korespondencją, zbadano liczbę zwrotnych potwierdzeń odbioru znajdujących się w badanych aktach. Najwięcej korespondencji było przesyłanych w sprawach o przestępstwa – średnio 17 pism w jednej sprawie, a maksymalna ilość wyniosła 114 pism. W każdym typie spraw zdarzyły się przypadki, kiedy w trakcie postępowania nie była przesyłana żadna korespondencja.

Tabela 10. Korespondencja

	Wykroczenia	Przestępstwa	Wszystkie (N=420)
Średnia	6,7	17,6	11,5
Mediana	5	13	8
Minimum	0	0	0
Maksimum	71	114	114
Suma	1558	3284	4842
N	233	187	420

Źródło: Opracowanie własne.

Badane akta sądowe w całej próbie liczyły średnio 87 kart. Przeciętna sprawa o wykroczenie miała 45 kart, a o przestępstwo 138 kart. Najkrótsze akta miały 16 kart (w sprawie o przestępstwo – 41), a najbardziej obszerne 600 kart (w sprawach o wykroczenie – 335). Połowa z badanych spraw nie przekroczyła jednak 58 kart – dla wykroczeń 37, a przestępstw 114.

2. Kradzież – charakterystyka analizowanych czynów

Analizując przedmiot kradzieży, pamiętać trzeba, że często w jednym postępowaniu przedmiotem czynu było kilka różnych „rzeczy”. Stąd prezentowane łączne ich liczby znacznie przewyższają liczbę sprawców.

Należy zwrócić uwagę, że różnice pomiędzy liczbą przedmiotów poszczególnych kategorii są niewielkie. Tym samym można stwierdzić, że nie ma jednego, wiodącego w swym rodzaju, przedmiotu szczególnej pokusy dla współczesnych złodziei. Niemniej można zauważyć trzy najczęściej występujące kategorie, jednak inne w postępowaniach o przestępstwa, inne w postępowaniach o wykroczenia. I tak sprawcy wykroczeń najczęściej kradli kolejno: paliwo ze stacji benzynowych, artykuły spożywcze i alkohol. Natomiast dla sprawców przestępstw najczęstszym przedmiotem kradzieży były elementy metalowe i inne stanowiące złom sprzedawany następnie przez sprawców w punktach skupu oraz pieniądze i telefony komórkowe.

Wymienianie w tabeli wszystkich rodzajów przedmiotów kradzieży byłoby niemożliwe ze względu na ich różnorodność. Pozostałe, nie dające się włączyć do żadnej z podanych kategorii, zebrano jako „inne przedmioty”. Wśród nich były m.in.: gry komputerowe, dywan, tablice rejestracyjne, pamiątki rodzinne, myjka do szyb i kura z kurnika.

Tabela 11. Przedmiot kradzieży

	Razem		Wykroczenia		Przestępstwa	
	n	%	n	%	n	%
Elementy metalowe/kable na złom	58	12,4	17	6,9	41	18,4
Artykuły spożywcze	51	10,9	43	17,6	8	3,6
Paliwo	49	10,5	45	18,4	4	1,8
Telefon komórkowy	45	9,6	17	6,9	28	12,6
Pieniądze	41	8,8	12	4,9	29	13,0
Alkohol	41	8,8	37	15,1	4	1,8
Kosmetyki	33	7,1	22	9,0	11	4,9
Odzież	28	6,0	12	4,9	16	7,2
Narzędzia	19	4,1	5	2,0	14	6,3
Sprzęt elektroniczny	18	3,8	6	2,4	12	5,4
Komputery i tablety	16	3,4	0	0	16	7,2
Rower	14	3,0	3	1,2	11	4,9
Biżuteria złota	12	2,6	2	0,8	10	4,5
Dokumenty	11	2,4	1	0,4	10	4,5
Drewno – wycinka	10	2,1	5	2,0	5	2,2
Karta bankomatowa	9	1,9	1	0,4	8	3,6
Portfel	7	1,5	0	0	7	3,1
Inne przedmioty	88	18,8	36	14,7	52	23,3
Odsetki nie sumują się do 100 – możliwość wielokrotnego wyboru						

Źródło: Opracowanie własne.

Wartość skradzionego mienia, a więc czynnik decydujący o kwalifikacji prawnej czynu (wykroczenie albo przestępstwo) była ustalana na etapie przygotowawczym przez policję i prokuraturę. Prezentowane w tabeli wyniki pokazują, jaka była łączna wartość skradzionego

mienia w jednej sprawie. To znaczy, że jeśli w jednej sprawie sprawca dokonał kilku kradzieży, to zapisywana była suma wartości wszystkich skradzionych przedmiotów. W czterech przypadkach wartość skradzionej rzeczy nie została ustalona¹⁴⁶ – trzy z nich dotyczyły kradzieży, w której nie wyceniono wartości przedmiotu (dwa razy karty bankomatowej, z której nie zostały pobrane żadne środki i jeden raz tablic rejestracyjnych). Ostatni przypadek to sprawa wznowionego postępowania warunkowo umorzonego, w której to wartość kradzieży została ustalona we wcześniejszym postępowaniu, także objętym badaniem.

W przeciętnej sprawie o wykroczenie wartość skradzionego mienia wynosiła 144,75 zł, a w sprawie o przestępstwo 2216,34 zł. W połowie zbadanych wykroczeń, wartość ta nie przekroczyła 100 zł, a dla przestępstw 1000 zł. Wynika z tego, że średnią wartość skradzionego mienia mocno zawyżają nieliczne wysokie kwoty.

W przypadku wykroczeń, najwyższe kwoty łącznej wartości skradzionego mienia pochodziły z postępowań, w których sąd skazał sprawcę za więcej niż jeden czyn kradzieży. Maksymalna kwota – 1475 zł – pochodzi ze sprawy¹⁴⁷, w której jeden sprawca był skazany za 10 kradzieży (każda stanowiła wykroczenie).

Natomiast w sprawach o przestępstwo najwyższą wartość skradzionego mienia – 28 627,50 zł – odnotowano w sprawie kradzieży materiałów (blachy i wióry aluminiowe) z terenu firmy budowlanej¹⁴⁸. Sprawca wielokrotnie z tego miejsca kradł elementy nadające się na sprzedaż w skupie złomu – jak ustalił sąd – w okresie od 1 kwietnia do 21 maja 2014 r.

Najniższa wartość skradzionego mienia to 2,29 zł¹⁴⁹. Sprawca tego wykroczenia był pracownikiem firmy sprzątajacej sklep, który w trakcie pracy zabrał z półki paczkę gumy do żucia. Sytuację zauważył na monitoringu pracownik ochrony. Sprawca nie przyznał się do czynu i odmówił Policji przyjęcia mandatu karnego (w wysokości 100 zł). Sąd skazał go na karę grzywny 100 zł, którą zapłacił.

Tabela 12. Łączna wartość skradzionego mienia (zł)

	Razem	Wykroczenia	Przestępstwa
Średnia	1061,03	144,75	2216,34
Mediana	300,00	100,00	1000,00
Minimum	2,29	2,29	253,78
Maksimum	28 627,50	1475	28 627,50
Suma	441 389,16	33 582,69	407 806,50
N	420	233	187
Brak danych	4	1	3

Źródło: Opracowanie własne.

¹⁴⁶ Sprawy nr: 246, 326, 357 i 460.

¹⁴⁷ Sprawa nr 188.

¹⁴⁸ Sprawa nr 112. Sprawca skazany na 2 lata pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem wykonania na 5 lat i grzywnę w wysokości 2000 zł.

¹⁴⁹ Sprawa nr 189.

Tabela 13. Wartość skradzionego mienia w sprawach o wykroczenia

	Wykroczenia	
	n	%
Do 50 zł	79	33,9
>50 do 100 zł	40	17,2
>100 do 200 zł	58	24,9
>200 do 300 zł	27	11,6
>300 do 400 zł	20	8,6
>400 do 500 zł	4	1,7
> 500 zł	4	1,7
<i>Brak wyceny</i>	1	0,4
Ogółem	233	100

Źródło: Opracowanie własne.

Tabela 14. Wartość skradzionego mienia w sprawach o przestępstwa

	Przestępstwa	
	n	%
Do 500 zł	34	18,2
>500 do 1000 zł	52	27,8
>1000 do 2000 zł	57	30,5
>2000 do 3000 zł	13	6,9
>3000 do 4000 zł	11	5,9
>4000 do 5000 zł	3	1,6
>5000 do 10.000 zł	5	2,7
>10.000 zł	9	4,8
<i>Brak wyceny</i>	3	1,6
Ogółem	187	100

Źródło: Opracowanie własne.

Niezależnie od tego, czy kradzież była przestępstwem, czy wykroczeniem, najczęściej była tzw. kradzieżą sklepową (38% wszystkich zbadanych czynów). Ze względu na znaczne rozproszenie udziału poszczególnych kategorii, trudno mówić o kolejnych bezwzględnie wiodących rodzajach kradzieży. Jednakże można zauważyć, że dwa kolejne typy wykroczeń – kradzież w miejscu publicznym i kradzież mienia znajomej osoby, pokrywają się z takimi samymi sprawami przestępstw. Różnica polega na tym, że jeśli chodzi o wykroczenia, wprowadzie powtarza się, choć na trzecim miejscu, kradzież mienia znajomej osoby, to jednak drugie miejsce zajmują wykroczenia polegające na kradzieży paliwa ze stacji paliw.

Tabela 15. Rodzaj kradzieży

	Razem		Wykroczenia		Przestępstwa	
	n	%	n	%	n	%
Sklepowa	176	37,6	113	46,1	63	28,3
Kradzież w miejscu publicznym	52	11,1	18	7,3	34	15,2
Kradzież przez znajomą osobę	51	10,9	22	9,0	29	13
Kradzież paliwa ze stacji paliw	47	10,0	44	18	3	1,3
Kradzież na sprzedaż złomu	37	7,9	12	4,9	25	11,2
Kradzież w pracy	21	4,5	7	2,9	14	6,3
Wycinka drzewa	10	2,1	5	2,0	5	2,2
Kradzież pozostawionej rzeczy przez właściciela	8	1,7	3	1,2	5	2,2
Kieszonkowa	7	1,5	1	0,4	6	2,7
Kradzież w szkole	1	0,2	1	0,4	0	0
Inne	59	12,6	21	8,6	38	17
Odsetki nie sumują się do 100 – możliwość wielokrotnego wyboru						

Źródło: Opracowanie własne.

Jeśli idzie o miejsce popełnianych kradzieży, analogicznie do ich najliczniej występującego rodzaju, najczęściej był nim sklep – zarówno dla przestępstw jak i wykroczeń. W 16 przypadkach sklep znajdował się na terenie centrum handlowego, a w 3 – w strefie wolnocłowej na lotnisku. Kolejne rodzaje miejsc popełnianych kradzieży różniły się w zależności od rodzaju czynu. Dla przestępstw drugim najczęstszym miejscem popełniania kradzieży były mieszkania lub posesje należące do pokrzywdzonego (w tym również posesje, w których pokrzywdzony nie mieszka np. domki letniskowe), a trzecim przestrzeń publiczna (np. parking, przystanek autobusowy). W sprawach wykroczeń kolejno były to stacje benzynowe i mieszkania/posesje pokrzywdzonego.

Warto nadmienić, że liczby rodzajów kradzieży i miejsc ich popełnienia nie pokrywają się w sposób, jaki wydawałby się najprostszy. Wynika to z delikatnych różnic – np. nie zawsze stacja benzynowa była miejscem popełnienia kradzieży paliwa, a kradzież rzeczy na skup złomu mogła mieć miejsce zarówno w sklepie, jak i miejscu pracy.

Tabela 16. Miejsce dokonanych kradzieży

	Razem		Wykroczenia		Przestępstwa	
	n	%	n	%	n	%
Sklep	176	62,4	110	44,9	66	29,6
Mieszkanie/posesja pokrzywdzonego	74	15,8	26	10,6	48	21,5
Stacja benzynowa	57	12,2	51	20,8	6	2,7
Przestrzeń publiczna	53	11,3	20	8,2	33	14,8
Lokal usługowy/użyteczności publicznej	28	6,0	10	4,1	18	8,1
Inne	24	5,1	8	3,3	16	7,2
Miejsce pracy sprawcy	20	4,3	8	3,3	12	5,4
Miejsce pracy pokrzywdzonego	20	4,3	5	2,0	15	6,7
Wspólne mieszkanie	11	2,4	4	1,6	7	3,1
Środek transportu	4	0,9	0	0	4	1,8
Mieszkanie sprawcy	4	0,9	4	1,6	0	0
Odsetki nie sumują się do 100 – możliwość wielokrotnego wyboru						

Źródło: Opracowanie własne.

3. Sprawca i pokrzywdzony

Jak już wcześniej sygnalizowano, w objętych badaniami 420 sprawach o kradzież, sądy wydały prawomocne orzeczenia wobec 468 osób. W 233 sprawach o wykroczenia sprawców było 245, a w 187 sprawach o przestępstwo – 223 sprawców.

Zdecydowanie częściej sprawcami kradzieży byli mężczyźni (83% sprawców). Jednak w porównaniu przestępstw i wykroczeń, udział kobiet i mężczyzn był niemal taki sam. Przeciętnie sprawca kradzieży w badanych sprawach miał 33 lata. W połowie wszystkich spraw sprawcy dopuścili się tego czynu w wieku nie przekraczającym 30 lat. Najmłodszy sprawca w momencie popełnienia kradzieży miał lat 17. Najstarszym sprawcą była zaś 85-letnia kobieta. Podobnie jak w przypadku płci, sprawcy przestępstw i wykroczeń nie różnili się między sobą pod względem wieku.

Tabela 17. Płeć sprawców

	Razem		Wykroczenia		Przestępstwa	
	n	%	n	%	n	%
Mężczyźni	388	82,9	197	80,4	191	85,7
Kobiety	80	17,1	48	19,6	32	14,3
Ogółem	468	100	245	100	223	100

Źródło: Opracowanie własne.

Tabela 18. Wiek w momencie popełnienia czynu

	Razem		Wykroczenia		Przestępstwa	
	n	%	n	%	n	%
17 lat	5	1,1	2	0,8	3	1,3
Od 18 do 20	64	13,6	21	8,6	43	19,3
Od 21 do 25	89	19,0	44	18,0	45	20,2
Od 26 do 30	84	17,8	51	20,8	33	14,8
Od 31 do 40	113	24,3	66	26,9	47	21,1
Od 41 do 50	60	13,1	33	13,5	27	12,1
Od 51 do 60	34	7,3	16	6,5	18	8,1
Powyżej 60 lat	19	3,8	12	4,9	7	3,1
Ogółem	468	100	245	100	223	100

Źródło: Opracowanie własne.

Tabela 19. Wiek w momencie popełnienia czynu

Średnia	33,0
Mediana	30
Minimum	17
Maksimum	85
N	468

Źródło: Opracowanie własne.

W zbadanej próbie, na 468 sprawców było jedynie 10 osób o innej narodowości niż polska. Najczęściej, bo 4 razy, byli to obywatele Ukrainy (w tym 3 kobiety), po dwóch sprawców pochodziło z Wielkiej Brytanii i Niemiec, a pojedynczy przedstawiciele pochodzili z Armenii i Rosji. Sprawcy ci popełniali w większości przestępstwa, tylko dwie sprawy były sprawami o wykroczenie.

Sprawcy przestępstw i wykroczeń nie różnili się między sobą pod względem stanu cywilnego. Zdecydowana większość sprawców była kawalerami/pannami (64%). Należy mieć na uwadze, że prezentowane dane dotyczące liczby sprawców pozostających w konkubinacie mogą nie odzwierciedlać rzeczywistości, gdyż rzadko uwzględniano pożycie w konkubinacie w formularzach danych sprawcy. Zdarzało się że sprawca figurował jako „wolny” lub kawaler/panna, podczas gdy z akt sprawy wynikało, że np. mieszka z konkubiną lub ma na utrzymaniu konkubinę i dzieci. Stan wolny może oznaczać także każdą osobę niezwiązaną małżeństwem, czyli rozwodników i wdowców. Jeśli z akt sprawy nie wynikało nic więcej o sytuacji sprawcy jak to, że jest stanu „wolnego”, przyjęto, że oznacza to stan kawalera/panny.

Tabela 20. Stan cywilny sprawców

	Razem		Wykroczenia		Przestępstwa	
	n	%	n	%	n	%
Kawaler/panna	298	63,7	148	60,4	150	67,3
Żonaty/mężatka	88	18,8	45	18,4	43	19,3
Rozwódnik/rozwódka	37	7,9	19	7,8	18	8,1
Konkubent/konkubina	14	3,0	8	3,3	6	2,7
Wdowiec/wdowa	9	1,9	3	1,2	6	2,7
<i>Brak danych</i>	22	4,7	22	9,0	0	0
Ogółem	468	100	245	100	223	100

Źródło: Opracowanie własne.

Większość zbadanych sprawców to osoby mające wykształcenie podstawowe i gimnazjalne. Pozostali najczęściej posiadali wykształcenie zawodowe. Zaledwie 13% sprawców miało wykształcenie średnie. Natomiast sprawcy z wyższym wykształceniem zdarzali się sporadycznie – 9 sprawców.

Znaczna liczba braków danych o wykształceniu sprawców wynika z różnicy w zbieranych danych o sprawcy na etapie przygotowawczym. W postępowaniach o wykroczenia informacja ta najczęściej nie była zapisywana przez funkcjonariuszy policji (formularz nie przewiduje takiego pytania). Sytuację tę odzwierciedlają dane w tabeli 21, gdzie widać, że wszystkie braki danych pochodzą właśnie ze spraw o wykroczenia. Tym samym szczegółowa analiza wykształcenia sprawców wykroczeń, a także jego porównanie z wykształceniem sprawców przestępstw nie jest możliwe przy tak niewielkiej liczbie odpowiedzi.

Tabela 21. Wykształcenie sprawców

	Razem		Wykroczenia		Przestępstwa	
	n	%	n	%	n	%
Podstawowe	81	17,3	16	6,5	65	29,1
Zawodowe	81	17,3	16	6,5	65	29,1
Średnie	63	13,5	17	6,9	46	20,6
Gimnazjalne	52	11,1	12	4,9	40	17,9
Wyższe	9	1,9	2	0,8	7	3,1
<i>Brak danych</i>	182	38,9	182	74,3	0	0
Ogółem	468	100	245	100	223	100

Źródło: Opracowanie własne.

Tylko 92 sprawców (20%) posiadało w trakcie postępowania stałą pracę. Wśród nich jedna osoba dodatkowo pobierała środki finansowe z pomocy społecznej, a jedna dodatkowo otrzymywała emeryturę.

Na 468 badanych aż 186 osób (40%) nigdzie nie pracowało¹⁵⁰. Część z nich uzyskiwała jednak pewien dochód np. ze środków pomocy społecznej.

Wśród 22 sprawców, którzy utrzymywali się ze środków z pomocy społecznej, jedna osoba pracowała i jedna wykonywała prace dorywcze. Pozostali nie posiadali żadnych innych dochodów. Udział płci w tej grupie rozłożył się równo po połowie – 11 kobiet i 11 mężczyzn. Średni dochód, jaki otrzymywali ci sprawcy, wynosił 567,45 zł, a wahał się między najniższym 120 zł a najwyższym 1150 zł¹⁵¹. Najczęściej były to osoby stanu wolnego (17 sprawców), które nie posiadały nikogo na swoim utrzymaniu – 13 sprawców na 22.

W przypadku sprawców bezrobotnych, z informacji zawartych w aktach wynika, że zazwyczaj pozostawali oni na utrzymaniu rodziny – 41%. Bezrobotni najczęściej nie osiąkali żadnego dochodu (121 sprawców – 82%), a wobec pozostałych dochód nie był ustalony w sprawie¹⁵² (20 przypadków) lub ustalony dochód pochodził ze zbierania złomu, z pomocy przy pracy członkom rodziny (ojcu w gospodarstwie, żonie w działalności gospodarczej) czy alimentów od byłego partnera.

Sprawcami, którzy nie pracowali z innych powodów, byli niemal zawsze uczniowie (w tym 4 studentów) pozostający na utrzymaniu rodziny – 18 na 19 sprawców, w wieku od 17 do 26 lat. Jeden sprawca nie pracował (w momencie przesłuchania przez policję) z uwagi na pobyt w zakładzie karnym.

¹⁵⁰ Bezrobotni, utrzymujący się ze środków pomocy społecznej (bez 2 osób) oraz osoby nie pracujące z innych powodów.

¹⁵¹ 600 zł netto wypłata + 300 zł alimenty + zasiłek rodzinny i pielęgnacyjny 250 zł; na utrzymaniu córka i wnuczka.

¹⁵² W dwóch przypadkach zapisano, że sprawca „utrzymuje się z kradzieży”. Wobec nich nieustalona była kwota dochodu.

Tabela 22. Zatrudnienie sprawców

	Razem		Wykroczenia		Przestępstwa	
	n	%	n	%	n	%
Pracuje na stałe	92	19,7	55	22,4	37	16,6
Pracuje dorywczo	138	29,5	55	22,4	83	37,2
Utrzymuje się ze środków pomocy społecznej	22	4,7	13	5,3	9	4,0
Bezrobotny	147	31,4	82	33,5	65	29,1
Emerytura/renta	26	5,6	13	5,3	13	5,8
Prowadzi własne gospodarstwo rolne	5	1,1	2	0,8	3	1,3
Nie pracuje, inny powód	19	4,1	5	2,0	14	6,3
<i>Brak danych</i>	23	4,9	23	9,4	0	0
<i>Odsetki nie sumują się do 100 – możliwość wielokrotnego wyboru</i>						

Źródło: Opracowanie własne.

Spośród wszystkich sprawców, aż 137 z nich (29%) nie posiadało żadnego dochodu (dochód = 0 zł). W sprawach wykroczeń było to 71 sprawców, a przestępstw – 66.

Minimalny miesięczny dochód sprawcy wynosił 50 zł (dotyczył sprawcy wykroczenia), a w przypadku przestępstw było to 100 zł. Średni miesięczny ustalony dochód sprawcy kradzieży wynosił 1033,37 zł.

Wobec 4 sprawców przestępstw dochód był ustalony w obcej walucie – zawsze w przypadku sprawcy cudzoziemca (1000 UAH – hrywien, 1500 hrywien, 2500 GBP, 700 GBP). Sprawcy ci nie zostali ujęci w analizie dochodów.

Tabela 23. Dochód sprawców (kwota podana za miesiąc w zł)

	Razem	Wykroczenia	Przestępstwa
Średnia	1033,37	1157,41	916,59
Mediana	602,00	700,00	600,00
Minimum	0	0	0
Maksimum	30 000	30 000	10 000
<i>N</i>	468	245	223
<i>Brak danych</i>	66	52	14

Źródło: Opracowanie własne.

Większość sprawców nie posiadała nikogo na swoim utrzymaniu – 64%. Jeśli było inaczej, zazwyczaj skazany utrzymywał jedną lub dwie osoby – maksymalnie w jednym przypadku sześć. Wśród osób będących na utrzymaniu sprawcy, oprócz ich dzieci, były żony, konkubiny lub wnuki.

Tabela 24. Liczba osób będących na utrzymaniu sprawcy

	Razem		Wykroczenia		Przestępstwa	
	n	%	n	%	n	%
Brak	299	63,9	146	59,6	153	68,7
1 osoba	65	13,9	33	13,5	32	14,4
2 osoby	49	10,5	21	8,6	28	12,6
3 osoby i więcej	27	5,7	17	6,9	10	4,3
<i>Brak danych</i>	28	6,0	28	11,4	0	0
Ogółem	468	100	245	100	223	100

Źródło: Opracowanie własne.

Miejszem popełnienia kradzieży była najczęściej miejscowość, w której sprawca mieszkał (65%) i to niezależne od tego, czy było to przestępstwo, czy wykroczenie. Przypadki kradzieży poza miejscem zamieszkania niekiedy wiązały się z sytuacją, w której sprawca mieszkał na wsi i niewielkie odległości dzieliły go od pobliskich miejscowości, do których się przemieszczał (np. najbliższy większy sklep w okolicy), a przy okazji dokonywał kradzieży.

Tabela 25. Czy miejsce zamieszkania sprawcy jest takie samo jak miejsce dokonanej kradzieży?

	Razem		Wykroczenia		Przestępstwa	
	n	%	n	%	n	%
Tak, zawsze	302	64,5	174	71,0	128	57,4
Nie	160	34,2	71	29,0	89	39,9
Różnie	6	1,3	0	0	6	2,7
Ogółem	468	100	245	100	223	100

Źródło: Opracowanie własne.

Z kolei miejscem zamieszkania sprawców były najczęściej miasta o wielkości powyżej 100 000 mieszkańców oraz wsie – w przypadku sprawców przestępstw. Natomiast sprawcy wykroczeń częściej pochodzili z miast o wielkości nie przekraczającej 50 000 mieszkańców, niż wsi.

Tabela 26. Miejsce zamieszkania sprawców

	Razem		Wykroczenia		Przestępstwa	
	n	%	n	%	n	%
Wieś	100	21,4	44	18,0	56	25,1
Miasto do 10 000 mieszkańców	22	4,7	16	6,5	6	2,7
Miasto do 50 000 mieszkańców	96	20,5	53	21,6	43	19,3
Miasto 50 000 –100 000 mieszkańców	37	7,9	21	8,6	16	7,2
Miasto powyżej 100 000 mieszkańców	198	42,3	108	44,1	90	40,4
Miejsce zamieszkania za granicą	8	1,7	1	0,4	7	3,1
<i>Brak danych</i>	7	1,5	2	0,8	5	2,2
Ogółem	468	100	245	100	223	100

Źródło: Opracowanie własne.

Informacja o uprzedniej karalności sprawcy w badanych aktach sądowych mogła pochodzić z dwóch źródeł: dołączonej do akt karty karnej lub z protokołu przesłuchania podejrzanego (protokół zawiera rubrykę z pytaniem o poprzednią karalność). Informacje te nie zawsze się pokrywały – bywało, że to, co sprawca oświadczył w protokole, nie znalazło potwierdzenia w karcie karnej. O ile załączanie kart karnych do akt spraw o przestępstwa kradzieży można uznać za praktykę (99% akt), to w przypadku spraw o wykroczenia tylko 20% z nich zawierało ten dokument. W sprawach, w których nie było kart karnych, zazwyczaj informacja o uprzedniej karalności sprawcy była oparta o wyjaśnienia podejrzanego albo pozostawała nieustaloną (brak danych). Jak widać w tabeli 28, wszystkie sytuacje braku tej informacji pochodzą ze spraw o wykroczenia.

Należy jednak pamiętać, że mimo iż sprawca figurował w karcie karnej jako „nie karany”, to mógł być wcześniej skazany za czyny, które uległy zatarciu lub które nie są ujmowane w kartach karnych – szczególnie wykroczenia. W badanych aktach było kilka przypadków, gdy karta karna była „czysta”, a jednak w wyjaśnieniach sprawca podawał, że był już wcześniej karany. I tak, biorąc pod uwagę oba możliwe źródła (sytuacje: jest karta karna i jest karany, nie ma karty karnej, ale podał, że był karany, jest karta karna, w której „nie figuruje”, ale podał, że był karany), niemal połowa sprawców w badanej próbie była już uprzednio karana (46% badanych). Jednak następne, szczegółowe dane będą przedstawione na podstawie jednego źródła, uznanego za bardziej wiarygodne, czyli kart karnych.

Okazuje się, że wyniki ustalone na podstawie samych kart karnych są podobne. Spośród 271 sprawców, których karta karna znajdowała się w aktach, większość z nich była wcześniej karana (145 sprawców – 54%). Jedynie w aktach 1/5 sprawców wykroczeń znajdowały się karty karne. Wynikało z nich, że uprzednio karanych było 32 sprawców (64%). Spośród 221 sprawców przestępstw, których karty karne były w aktach, karanych wcześniej było 113 sprawców (51%).

Tabela 27. Czy w aktach znajdowała się karta karna sprawcy?

	Razem		Wykroczenia		Przestępstwa	
	n	%	n	%	n	%
Tak	271	57,9	50	20,4	221	99,1
Nie	197	42,1	195	79,6	2	0,9
Ogółem	468	100	245	100	223	100

Źródło: Opracowanie własne.

Tabela 28. Czy sprawca był wcześniej karany – na podstawie obu źródeł

	Razem		Wykroczenia		Przestępstwa	
	n	%	n	%	n	%
Tak	219	46,8	102	41,6	117	52,5
Nie	201	42,9	95	38,8	106	47,5
<i>Brak danych</i>	48	10,3	48	19,6	0	0
Ogółem	468	100	245	100	223	100

Źródło: Opracowanie własne.

Tabela 29. Uprzednia karalność sprawców, których karty karne znajdowały się w aktach

Czy był karany?	Razem		Wykroczenia		Przestępstwa	
	n	%	n	%	n	%
Tak	145	53,5	32	64,0	113	51,1
Nie	126	46,5	18	36,0	108	48,9
Ogółem – liczba kart karnych w tych sprawach	271	100	50	100	221	100

Źródło: Opracowanie własne.

Uprzednio karani sprawcy byli skazani wcześniej średnio 4 razy. Połowa z nich nie przekroczyła jednak 3 skazań przed badaną sprawą. Najliczniej karany uprzednio sprawca miał za sobą 21 skazań wykazanych w karcie karnej i był to sprawca przestępstwa.

Tabela 30. Uprzednia karalność

Był uprzednio karany:	Razem		Wykroczenia		Przestępstwa	
	n	%	n	%	n	%
1 raz	38	26,2	8	25,0	30	26,5
2 razy	31	21,4	8	25,0	23	20,4
3 razy	17	11,7	4	12,5	13	11,5
4–9 razy	47	32,4	9	28,1	38	33,6
Więcej niż 10 razy	12	8,3	3	9,4	9	8,0
Ogółem	145	100	32	100	113	100

Źródło: Opracowanie własne.

Spośród 145 sprawców uprzednio karanych, większość z nich (81 sprawców – 56%) popełniła wcześniej przestępstwo kradzieży (art. 278 § 1 k.k.). Wśród 32 sprawców wykroczeń była to połowa – 16 sprawców, a wśród 113 sprawców przestępstw – 65 badanych (58%). Zazwyczaj jeden sprawca popełnił jeden czyn kradzieży, ale rekordziści mieli ich na koncie kilkanaście. Ponadto, większość uprzednio karanych, bo 136 sprawców (92%) była skazana wcześniej za inne przestępstwo niż kradzież.

Najliczniej popełnianym czynem przez uprzednio karanych sprawców było inne przestępstwo przeciwko mieniu niż kradzież – 46% z ogółu rodzajów popełnionych czynów. Najczęściej była to kradzież z włamaniem (art. 279 k.k.) lub oszustwo (art. 286 k.k.).

Co ciekawe, w stosunku do 16 sprawców, karty karne zawierały informacje o skazaniu na podstawie kodeksu karnego z 1969 r. W większości były to przestępstwa przeciwko mieniu – najczęściej kradzież zuchwałą (art. 208 k.k. z 1969 r.¹⁵³).

Część sprawców była uprzednio karana na podstawie innych ustaw niż kodeks karny. W przypadku 26 sprawców była to ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (najczęściej za posiadanie środków odurzających – art. 62 ust. 1), w czterech przypadkach kodeks karny skarbowy, a także w pojedynczych przypadkach inne ustawy¹⁵⁴.

Warte odnotowania jest, że 9 sprawców było uprzednio karanych przez sądy zagraniczne. Najczęściej sprawcy byli karani na terenie Niemiec – 6 sprawców – ale także we Francji, Szwecji i w Wielkiej Brytanii.

Jeśli idzie o stosowane uprzednio kary, to w stosunku do 114 sprawców (79%) sądy orzekły już karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania. Natomiast 61 sprawców (42%) było wcześniej karanych karą bezwzględnego pozbawienia wolności.

¹⁵³ Art. 208 k.k. z 1969 r.: „Kto kradnie w sposób szczególnie zuchwały lub z włamaniem, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10”.

¹⁵⁴ Ustawa o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 21 listopada 1967 r. (Dz.U. Nr 44, poz. 220) z art. 224 p. 1 i 3; ustawa z dnia 30 czerwca 2000 r. Prawo własności przemysłowej (Dz.U. z 2001 r. Nr 49, poz. 508) z art. 305.

Blisko połowa uprzednio karanych, bo 70 sprawców (48%) odbywało już wcześniej karę pozbawienia wolności – zarówno poprzez skazanie na bezwzględną karę więzienia jak i w wyniku wykonania zawieszanej kary pozbawienia wolności czy zamiany innej kary na karę izolacyjną właśnie.

Według informacji z kart karnych¹⁵⁵, najmłodszy sprawca miał 17 lat, gdy został po raz pierwszy skazany. Średnio badani sprawcy byli pierwszy raz skazani w wieku 23 lata, a połowa sprawców w chwili pierwszego skazania nie przekroczyła 20 lat. Najstarszy sprawca był skazany po raz pierwszy, gdy miał 56 lat.

468 sprawców w badanych sprawach okradło 498 zidentyfikowanych pokrzywdzonych. Spośród wszystkich spraw, 15 obejmowało więcej niż jednego pokrzywdzonego. Najczęściej sprawa dotyczyła dwóch pokrzywdzonych, ale zdarzyły się pojedyncze przypadki, w których w jednej sprawie skazany sprawca odpowiadał za kradzież mienia trzech, ośmiu, a nawet 10 osób.

Analogicznie do liczby kradzieży sklepowych w badanej próbie, najczęstszą kategorią pokrzywdzonego jest sklep. Warto zwrócić uwagę, że aż co 5 pokrzywdzony znał się w jakiś sposób ze sprawcą – był jego pracodawcą, członkiem rodziny, kolegą, sąsiadem lub chociaż znajomym „z widzenia”. Z drugiej strony, w podobnym odsetku przypadków (¼) kradzież była dokonana wobec osób nieznanych sprawcy. Jednak i tu zdarzały się przypadki, że przyszła ofiara zapoznawała się ze sprawcą np. w barze czy sklepie, po czym nierzadko piła z nim alkohol.

W pozostałych przypadkach innych relacji sprawcy z ofiarą były to sytuacje, w których pokrzywdzonym była np. gmina (w przypadku kradzieży drzew), Telekomunikacja Polska lub PKP S.A. (kradzież kabli z trakcji lub z budynku) czy inna firma bądź instytucja.

Tabela 31. Relacja sprawcy z pokrzywdzonym

	Razem		Wykroczenia		Przestępstwa	
	n	%	n	%	n	%
Sklep/stacja paliw	231	47,2	158	61,7	73	30,1
Nieznajomy	122	24,9	50	19,6	72	29,8
Znajomy	63	12,9	25	9,8	38	15,7
Inaczej	50	10,2	15	5,9	35	14,5
Rodzina	19	3,9	6	2,3	13	5,4
Pracodawca	16	3,3	4	1,6	12	5,0
<i>Odsetki nie sumują się do 100 – możliwość wielokrotnego wyboru</i>						

Źródło: Opracowanie własne.

¹⁵⁵ Należy pamiętać, że informacje z kart karnych w zakresie pierwszego skazania sprawcy (a w związku z tym z wiekiem, w którym sprawca był pierwszy raz skazany) mogą odbiegać od rzeczywistości z uwagi na nie ujęte w nich sprawy zatarte – zgodnie z art. 106 kodeksu karnego z chwilą zatarcia skazania uważa się je za niebyłe, a wpis usuwa się z rejestru.

4. Wymiar kary

Jak już wspomniano wcześniej, w badanej próbie były przypadki sprawców, wobec których nie zapadł wyrok skazujący. Tym samym, nie będą oni w grupie analizowanych sprawców w tym oraz następnym rozdziale. Dla przypomnienia, były to sprawy, w których:

- sprawca umarł przed wydaniem orzeczenia przez sąd (1 sprawca),
- sprawca został uniewinniony (1 sprawca),
- sprawa została umorzona (1 sprawca),
- sprawa sprawcy została wyłączona do odrębnego postępowania (2 sprawców),
- postępowanie zostało warunkowo umorzone (10 sprawców).

Łącznie, spośród 468 sprawców analiza wymiaru i wykonania kary nie obejmuje 15 sprawców (N=453). Warto nadmienić, że jeśli idzie o postępowania warunkowo umorzone przez sąd, to wobec trzech sprawców sprawy umorzone były na okres 1 roku próby, a wobec pozostałych siedmiu na okres 2 lat próby. Większość sprawców ukończyła czas próby pomyślnie (8 sprawców), co do jednego sprawcy nie było informacji o jego zakończeniu, natomiast wobec ostatniego sprawcy postępowanie zostało podjęte na skutek popełnienia przez tego skazanego przestępstwa z art. 279 § 1 k.k.

Najczęściej stosowaną przez sądy karą – niezależnie od tego, czy było to przestępstwo, czy wykroczenie – była kara grzywny. Częstość występowania innych kar była już zależna od rodzaju sprawy. W przypadku wykroczeń, drugą najczęściej stosowaną przez sądy karą, była kara ograniczenia wolności. Natomiast w sprawach o przestępstwa, tuż po grzywnie sądy orzekały karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem wykonania.

Inną karą, zastosowaną wobec jednego sprawcy w sprawie o wykroczenie, była kara nagany¹⁵⁶ – była to też jedyna sprawa, w której sąd zastosował nadzwyczajne złagodzenie kary (art. 39 § 1 i 2 k.w.).

¹⁵⁶ Sprawa nr 235. Sprawca nie zapłacił za paliwo zatankowane na stacji benzynowej. Przed przesłuchaniem przez policję uregulował płatność na stacji. Wyjaśnił, że zdarzenie musiało wyniknąć z roztargnienia – nie miał zamiaru ukraść, w protokole przesłuchania prosił sąd o nagany.

Tabela 32. Jaką karę zastosował sąd I instancji wobec sprawców kradzieży

	Razem		Wykroczenia		Przestępstwa	
	n	%	n	%	n	%
Grzywna	254	54,3	173	70,6	81	36,3
Kara ograniczenia wolności	111	23,7	60	24,5	51	22,9
Kara pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania	77	16,5	0	0	77	34,5
Kara pozbawienia wolności	45	9,6	0	0	45	20,2
Areszt	9	1,9	9	3,7	0	0
Inna	1	0,2	1	0,4	0	0
<i>Odsetki nie sumują się do 100 – możliwość wielokrotnego wyboru</i>						

Źródło: Opracowanie własne.

Najczęściej stosowana kara, czyli grzywna, była wymierzana przez sądy zarówno jako kara samoistna, jak i jako kara orzekana obok innej kary. Aż przy co drugiej wyznaczonej karze pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem wykonania, (w 53%) sąd dodatkowo orzekł karę grzywny. Natomiast przy karze bezwzględnego pozbawienia wolności sąd dodatkowo orzekł karę grzywny wobec trzech sprawców. W pozostałych przypadkach (210 na 254) grzywna była karą samoistną. Oznacza to, że wobec 44 sprawców przestępstw kara grzywny była połączona z inną karą, a więc grzywna jako kara samoistna w tych sprawach wystąpiła tylko w 37 przypadkach, co plasuje ją jako najrzadziej orzekaną karę w sprawach przestępstw.

W sprawach o przestępstwo, kara grzywny na podstawie kodeksu karnego była wymierzona przez sądy wobec 79 sprawców¹⁵⁷. Jej średnia wysokość wynosiła 900,89 zł, a wysokość połowy grzywien nie przekroczyła 800 zł. Najniższa grzywna wyniosła 200 zł, a najwyższa 3000 zł.

Wymiar kary grzywny orzekanej przez sądy w sprawach o wykroczenia, wahał się od 20 zł do 2000 zł. Połowa tych grzywien nie przekroczyła jednak 200 zł. Średnio grzywna dla sprawcy wykroczenia wynosiła 283,54 zł.

Zgodnie zarówno z kodeksem karnym, jak i kodeksem wykroczeń, kara ograniczenia wolności jest związana z obowiązkiem wykonywania nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społeczne w wymiarze od 20 do 40 godzin w stosunku miesięcznym¹⁵⁸. W większości skazań na karę ograniczenia wolności, sądy określały czas jej trwania na jeden miesiąc (60 spraw

¹⁵⁷ W dwóch sprawach grzywna była wymierzona na podstawie kodeksu wykroczeń – gdy nastąpiła zmiana kwalifikacji czynu na art. 122 § 1 k.w. (200 zł) i gdy sprawca skazany był za przestępstwo i wykroczenie kradzieży w jednej sprawie – za wykroczenie karą grzywny właśnie (800 zł). Te dwie grzywny włączone do obliczeń grzywien w wykroczeniach.

¹⁵⁸ W k.k.: Art. 35 § 1. „Nieodpłatna, kontrolowana praca na cele społeczne jest wykonywana w wymiarze od 20 do 40 godzin w stosunku miesięcznym”. W k.w.: Art. 21 § 1. „Obowiązek określony w art. 20 § 2 pkt 2 polega na wykonywaniu nieodpłatnej kontrolowanej pracy na cele społeczne w odpowiednim zakładzie pracy, placówce służby zdrowia, opieki społecznej, organizacji lub instytucji niosącej pomoc charytatywną lub na rzecz społeczności lokalnej w wymiarze od 20 do 40 godzin”.

na 111 – 54%). Wśród nich sądy najczęściej orzekały obowiązek wykonywania prac na cele społeczne w wymiarze 20 godzin (26 przypadków – 23%). Równie często jednak – 22 przypadki – był to wymiar 40 godzin pracy. Wszystkie kary ograniczenia wolności w wymiarze jednego miesiąca zostały orzeczone w sprawach o wykroczenia – w tabeli 33 zaznaczone na szarym tle¹⁵⁹. W przypadku sprawców przestępstw, sądy orzekały karę ograniczenia wolności na czas nie krótszy niż 3 miesiące. Natomiast najwyższy wymiar kary ograniczenia wolności wynosił 18 miesięcy po 40 godzin pracy na cele społeczne¹⁶⁰.

Tabela 33. Kara ograniczenia wolności

Liczba miesięcy	Liczba godzin na miesiąc				Ogółem
	20	25	30	40	
1	26	0	12	22	60
3	4	0	3	0	7
4	6	0	2	0	8
5	3	0	3	0	6
6	5	0	2	4	11
7	1	0	0	0	1
8	0	1	0	0	1
10	2	0	3	0	5
12	2	0	2	6	10
15	1	0	0	0	1
18	0	0	0	1	1
Ogółem	50	1	27	33	111

Źródło: Opracowanie własne.

Kara pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem wykonania była orzeczona przez sądy wobec 77 sprawców przestępstw. Najczęściej była to kara w wymiarze 6 miesięcy pozbawienia wolności z zawieszeniem wykonania na 3 lata. Najsurowszy wymiar tej kary wynosił 2 lata pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem wykonania na okres 5 lat. Należy pamiętać, że w większości tych kar (53%) sądy dodatkowo orzekały karę grzywny. Dozór kuratora został orzeczony wobec 35 sprawców, czyli dla 45% skazanych na ten rodzaj kary.

¹⁵⁹ Wymiar kary ograniczenia wolności dla wykroczeń to 1 miesiąc (art. 20 § 1. k.w.), a dla przestępstw kodeks karny przewiduje wymiar tej kary od 1 miesiąca do 2 lat (art. 35 § 1 k.k.).

¹⁶⁰ Sprawa nr 279.

Tabela 34. Kara pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem wykonania

Liczba miesięcy kary	Na ile lat zawieszona kara pozbawienia wolności				Ogółem
	2	3	4	5	
2	1	0	0	1	2
3	5	2	0	0	7
4	4	2	1	0	7
5	2	1	0	0	3
6	7	15	0	0	22
8	8	1	2	0	11
9	0	1	0	0	1
10	3	1	0	0	4
12	1	3	1	2	7
14	0	0	0	1	1
15	0	1	1	0	2
18	0	3	1	1	5
20	0	0	0	1	1
24	0	0	1	3	4
Ogółem	31	30	7	9	77

Źródło: Opracowanie własne.

Orzeczona wobec 45 sprawców przestępstw bezwzględna kara pozbawienia wolności średnio wynosiła 8 miesięcy. Najniższy orzeczony wymiar tej kary to 3 miesiące. Co piąty sprawca był skazany na 6 miesięcy pozbawienia wolności. Karę w takim właśnie wymiarze orzeczono wobec mniej niż połowy wszystkich na nią skazanych. Na pozbawienie wolności powyżej 8 miesięcy było skazanych 13 sprawców (29%). Najsurowszy wymiar tej kary to 2 lata pozbawienia wolności orzeczone wobec sprawcy skazanego za 6 czynów z art. 278 § 1 (sąd w wyroku przyjął w kwalifikacji związek z art. 91 § 1 k.k.) oraz art. 280 § 1 k.k.¹⁶¹).

W badanych sprawach sądy ukarały 9 sprawców wykroczeń karą aresztu. Przeciętna długość tej kary to 20 dni. Najkrótszy orzeczony areszt wynosił 5 dni, a najdłuższy wynosił tyle co maksymalny wymiar tej kary, czyli 30 dni i był orzeczony wobec 4 sprawców.

Najczęściej stosowanym przez sądy środkiem karnym był obowiązek naprawienia szkody (28,6%). W przypadku sprawców wykroczeń był to jedyny rodzaj zastosowanego środka karnego. Sądy częściej rezygnowały ze stosowania środków karnych wobec sprawców wykroczeń niż przestępstw, choć nawet wobec tych drugich środki były orzekane wobec mniej niż połowy skazanych (35% wszystkich sprawców).

¹⁶¹ Sprawa nr 293. Oskarżony o więcej kradzieży, a także o przywłaszczenie, ale w trakcie rozprawy odwołał przyznanie się do nich i w wyniku konfrontacji ze świadkami sąd uniewinnił go od popełnienia 10 czynów. Sprawca m.in. zrywał złote łańcuszki z szyi – specjalnie tropił potencjalne ofiary. W ten sposób doszło do zarzutu rozboju – przewrócił jedną kobietę zanim zerwał jej łańcuszek.

Tabela 35. Środki karne

	Razem		Wykroczenia		Przestępstwa	
	n	%	n	%	n	%
Obowiązek naprawienia szkody	134	28,6	55	22,4	79	35,4
Przepadek przedmiotów	13	2,8	0	0	13	5,8
Inaczej	11	2,4	0	0	11	4,9
Nawiązka	2	0,4	0	0	2	0,9
Brak	312	66,7	190	77,6	122	54,7
<i>Odsetki nie sumują się do 100 – możliwość wielokrotnego wyboru</i>						

Źródło: Opracowanie własne.

Okazuje się, że nie ma istotnych różnic w orzekanych karach ze względu na płeć sprawców. Można jednak zauważyć, że mężczyźni częściej są skazywani na „tradycyjne” kary, takie jak pozbawienie wolności z warunkowym zawieszeniem wykonania i bezwzględne pozbawienia wolności, podczas gdy kobiety na grzywnę i karę ograniczenia wolności.

Tabela 36. Orzeczona kara a płeć

	Razem		Kobiety		Mężczyźni	
	n	%	n	%	n	%
Grzywna	254	54,3	48	60,0	206	53,1
Kara ograniczenia wolności	111	23,7	21	26,3	90	23,2
Kara pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania	77	16,5	6	7,5	71	18,3
Kara pozbawienia wolności	45	9,6	1	1,3	44	11,3
Areszt	9	1,9	1	1,3	8	2,1
Inna	1	0,2	0	0	1	0,3
<i>Odsetki nie sumują się do 100 – możliwość wielokrotnego wyboru</i>						

Źródło: Opracowanie własne.

5. Wykonanie kary

W większości spraw kara wymierzona przez sąd skazujący była wykonana. Za karę wykonaną była uznana także ta, której zakończenie w chwili badania jeszcze nie miało miejsca, ale sprawca był w trakcie odbywania kary pozbawienia wolności. Wśród spraw, w których karę uznano za wykonaną, zdarzały się też przypadki, gdy sąd zwalniał sprawcę z odbywania reszty kary, uznając ją za wykonaną.

Wykonanie kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem wykonania ze względu na swoją specyfikę było rozumiane dwojako. Za sprawy, w których karę wykonano, uznano tylko te, w których skazany zakończył wykonanie tej kary bez jej „odwieszenia” (54 przypadki z 77 – 70%). Wobec pozostałych 23 sprawców (30%) okres próby został przerwany i sąd zarządził wykonanie kary pozbawienia wolności. Z uwagi na uznanie tej kary za nieefektywną z punktu widzenia założenia probacyjnego sądu, tych sprawców zaliczono do skazanych, którzy nie wykonali kary wydanej przez sąd skazujący. Jednak jak widać w tabeli 37, w grupie tej zamiast 23 pozostało 16 sprawców. Okazało się bowiem, że 6 skazanych, wobec których sąd zarządził wykonanie kary pozbawienia wolności, wykonało orzeczoną obok pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem karę grzywny (zaliczeni do kategorii wykonania kary „częściowo”), a jeden sprawca umarł tuż po wydaniu zarządzenia przez sąd wykonawczy. Postanowienie o wykonaniu kary wobec tych sprawców było spowodowane ponownym skazaniem, niewywiązywaniem się z nałożonych przez sąd obowiązków lub ukrywaniem się przed kuratorem. Interesujące, że większość tych skazanych (16 na 23) była już uprzednio karana.

Kolejną grupą skazanych ujętych w grupie, która nie wykonała kary wydanej przez sąd skazujący, było 29 sprawców, którzy wykonali orzeczoną karę dopiero wtedy, gdy sądy wydały wobec nich postanowienia o zamianie orzeczonej kary na inną, bardziej surową. Sytuacja ta miała miejsce niemal zawsze w sprawach o wykroczenia (24 z 29 przypadków – 83%).

Oprócz wymienionych wcześniej przypadków, pozostali skazani, którzy nie wykonali kary orzeczonej przez sąd skazujący, znaleźli się w tej kategorii. Wszyscy ci sprawcy, (pomijając skazanych, wobec których „odwieszono” karę pozbawienia wolności) wykonali karę zastępczą, orzeczoną przez sąd w postępowaniu wykonawczym. Zamiany te wynikały z nie wykonywania kar przez sprawców. Zdarzył się jednak jeden przypadek zamiany kary na prośbę ukaranego¹⁶². Większość tych sprawców (48 na 89 – 54%) było skazanych na karę grzywny, z czego wobec pięciu z nich sąd orzekł także karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania. Pozostałych 41 sprawców było skazanych na karę ograniczenia wolności. Zdecydowanie częściej sytuacje nie wykonania orzeczonej kary miały miejsce w przypadku skazanych za wykroczenia (71 z 89 przypadków – 80%).

W badanej próbie znalazło się także 14 sprawców (niemal zawsze byli to sprawcy przestępstw), wobec których należy uznać, że – z perspektywy orzeczonej kary przez sąd wydający wyrok – karę wykonali częściowo (choć co do trzech sprawców nie było informacji, czy ostatecznie ją wykonali). Wśród nich znalazło się 9 sprawców, którzy byli skazani na dwie różne kary¹⁶³ – ośmiu z nich różnie je wykonywało (jedna z kar na etapie wykonawczym była

¹⁶² Sprawa nr 253. Sąd w wyroku orzekł karę grzywny 500 zł. Sprawca złożył wniosek o zamianę kary na prace społeczne. Był uczniem gimnazjum na utrzymaniu matki. Sąd zarządził zamianę na karę 1 miesiąca ograniczenia wolności z obowiązkiem pracy w wymiarze 30 godzin. Wykonał prace w całości.

¹⁶³ Zawsze kara pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem wykonania i grzywna.

zamieniona na inną karę). Ostatni przypadek dotyczył sprawcy skazanego na karę pozbawienia wolności w zawieszeniu i grzywnę. Skazany ten wykonał część grzywny (w pozostałym zakresie została ona umorzona), a jednocześnie na skutek popełnienia przez tego sprawcę rozboju w okresie próby, sąd zarządził wykonanie zawieszanej wobec niego kary. Pozostałych pięciu sprawców, pierwotnie orzeczoną karę wykonało w części, a pozostałą część sąd zamienił im na inną karę (4 x karę ograniczenia wolności sąd zamienił na karę pozbawienia wolności i raz grzywnę sąd zamienił na karę ograniczenia wolności).

Okazało się potrzebne utworzenie także kategorii spraw wykonawczych zakończonych w inny sposób. Większość z nich (19 na 31 – 61%) dotyczy sprawców przestępstw. Blisko połowa (14 na 31 – 45%) to sprawcy, którzy zmarli w trakcie lub przed rozpoczęciem wykonywania kary. Dwóch sprawców z tej kategorii uniknęło kary na skutek przedawnienia jej wykonania¹⁶⁴. Natomiast w jednej sprawie sąd apelacyjny zmienił zaskarżony wyrok i na podstawie art. 39 § 1 k.w. odstąpił od wymierzenia kary wobec sprawcy¹⁶⁵.

Wobec pozostałych 14 sprawców, sądy z innych powodów umorzyły postępowanie wykonawcze. Niemal wszystkie umorzone kary były grzywnami – tylko w trzech przypadkach była to kara ograniczenia wolności. W grupie tej są dwaj sprawcy, wobec których z powodu nie wykonywania kary grzywny sądy zarządziły kary zastępcze¹⁶⁶, które to następnie zostały umorzone – obie w związku z chorobą skazanego¹⁶⁷ i związaną z tym niemożnością wykonania kary. W trzech przypadkach skazani złożyli do sądu wnioski o umorzenie kary (ze względu na złe warunki materialne¹⁶⁸). W pozostałych sprawach, powodem umorzenia było niezapłacenie grzywny i zarazem uznanie przez sąd za bezcelowe egzekwowanie jej lub zastępowanie inną karą, np. skazany przebywał w zakładzie karnym („W obecnej sytuacji ukarany z przyczyn niezależnych nie jest w stanie wykonać jak i uiścić należności sądowych. Brak jest przy tym możliwości wykonania tego obowiązku w inny sposób. Nie można oczekiwać, iż sytuacja ta ulegnie zmianie. Dlatego orzeczono jak na wstępie¹⁶⁹”), kara grzywny była za niska, aby wdrażać egzekucję komorniczą („Z uwagi na niską kwotę orzeczonej grzywny, tj. 200 zł w ocenie sądu niecelowym jest orzekanie kary zastępczej. Jednocześnie brak jest podstaw prawnych do ściągnięcia kosztów w formie zastępczej¹⁷⁰”) lub gdy z potwierdzonych informacji od kuratora wynikało, że skazany nie ma możliwości, aby karę zapłacić

¹⁶⁴ Sprawy nr 381 i 384. W obu przypadkach sprawcy uchylali się od wykonania kary, a następnie sądy na skutek zmiany kodeksu karnego uznały, że czyny, za który zostali skazani, są wykroczeniami i wyznaczyły odpowiednie kary aresztu, które z kolei natychmiast uległy przedawnieniu – od uprawomocnienia się wyroku I instancji upłynęły 3 lata, a skazani w tym czasie nie rozpoczęli odbywania orzeczonej kary – art. 15 § 4 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny wykonawczy (Dz.U. Nr 90, poz. 557 ze zm.).

¹⁶⁵ Sprawa nr 416.

¹⁶⁶ W obu przypadkach kara ograniczenia wolności.

¹⁶⁷ Choroba nowotworowa, a w drugim przypadku znaczny stopień niepełnosprawności skazanego.

¹⁶⁸ Jeden skazany złożył wniosek o umorzenie wykonania kary, przebywając w związku z inną sprawą w zakładzie karnym (powodem miał być jego pobyt w zakładzie karnym – pracował nieodpłatnie, nie miał pomocy finansowej od rodziny i nie miał jak zapłacić grzywny).

¹⁶⁹ Sprawa nr 308.

¹⁷⁰ Sprawa nr 236.

(„Pomimo wezwań do zapłaty skazany nie uiścił grzywny. Z akt sprawy wynika, iż ukarany jest osobą systematycznie nadużywającą alkoholu, nie posiada majątku ani stałych dochodów. W związku z powyższym sąd umorzył grzywnę”¹⁷¹).

Kary grzywny były umarzane w całości, poza jednym przypadkiem umorzenia grzywny w części: sprawca kradzieży sklepowej został skazany na karę grzywny 25 stawek po 10 zł. Na poczet kary sąd zaliczył okres zatrzymania skazanego oraz kwotę z zabezpieczenia majątkowego. W efekcie do zapłaty grzywny pozostało 20 zł. Sąd postanowił umorzyć pozostałą do wykonania grzywnę ze względu na małą kwotę jaka pozostała oraz fakt, że sprawca nie ma miejsca zamieszkania ani majątku w Polsce. Z tych powodów sąd uznał, że „egzekucja byłaby bezskuteczna i skutkowałaby tylko wygenerowaniem dodatkowych kosztów po stronie Skarbu Państwa. Z tych samych przyczyn nie jest również celowe wykonanie grzywny w innej formie”¹⁷².

W przypadku 28 sprawców w aktach nie było informacji, czy orzeczona kara została przez nich wykonana.

Tabela 37. Czy orzeczona przez sąd kara została wykonana?

	Razem		Wykroczenia		Przestępstwa	
	n	%	n	%	n	%
Tak	275	60,7	146	60,1	129	61,4
Nie	89	19,7	71	29,2	18	8,6
Inaczej	31	6,8	18	7,4	13	6,2
<i>Brak danych</i>	28	6,2	7	2,9	21	10,0
Nie wykonana kara w zawieszeniu	16	3,5	0	0	16	7,6
Częściowo	14	3,1	1	0,4	13	6,2
Ogółem	453	100	243	100	210	100

Źródło: Opracowanie własne.

Na 81 orzeczonych grzywn w sprawach o przestępstwo, wpłaciło ją w całości 53 sprawców, a w części jeden sprawca¹⁷³. Łącznie do Skarbu Państwa z tytułu opłaconych grzywien wpłynęło 50 520 zł.

Spośród orzeczonych wobec sprawców wykroczeń 173 grzywien, faktycznie wpłaciło je 111 skazanych, w tym jeden w części¹⁷⁴. Łącznie z tego tytułu do Skarbu Państwa wpłynęło 28 382,50 zł.

¹⁷¹ Sprawa nr 141.

¹⁷² Sprawa nr 473.

¹⁷³ Sprawa nr 366. Sprawca zapłacił część grzywny – 600 zł z orzeczonych 1000 zł.

¹⁷⁴ Sprawa nr 464. Skazany na najwyższą grzywnę za wykroczenie w badanej próbie – 2000 zł. Wpłacił 312,50 zł.

Okazuje się zatem, że niezależnie od rodzaju sprawy – czy mamy do czynienia ze sprawcą wykroczenia, czy przestępstwa – wykonalność kary grzywny utrzymuje się na poziomie ok. 65%. (dla sprawców przestępstw 67%).

Biorąc pod uwagę sumę z opłaconych grzywien i wszystkie sprawy danego typu (a więc także te, w których nie było zasądzonej grzywny, bądź nie była opłacona), na 187 spraw przestępstw przeciętna kwota grzywny w jednej sprawie z tego tytułu wyniosła 270,16 zł, a na 233 sprawy wykroczeń – 121,81 zł.

Porównując te dane do średniej wartości skradzionego mienia, która wyniosła w sprawach przestępstw 2216,34 zł (mediana 1000 zł), a w sprawach wykroczeń 144,75 zł (mediana 100 zł), widać że przeciętna kwota grzywny w sprawie o przestępstwo jest średnio 8 razy mniejsza (w połowie spraw czterokrotnie mniejsza) od przeciętnej wartości skradzionego mienia w tych sprawach. Inaczej sytuacja ta wygląda w postępowaniach o wykroczenia. Przeciętna kwota grzywny opłaconej w jednej sprawie wykroczeniowej, co prawda jest niższa od średniej wartości skradzionego mienia (o 22,91 zł), jednak w połowie tych spraw przewyższa średnią wartość skradzionego mienia o 21,81 zł. Różnice te mogą wynikać z sytuacji materialnej skazanych i związanych z tym wysokości orzekanych przez sądy grzywien. O ile w sprawach wykroczeń wartość skradzionego mienia (z samego faktu zakwalifikowania sprawy jako wykroczenie) nie odbiega zbyt od możliwej wysokości grzywny¹⁷⁵, to w sprawach o przestępstwa, przy nawet wysokiej wartości skradzionego mienia, wymierzona grzywna musi być adekwatna do indywidualnych możliwości jej spłaty przez sprawcę¹⁷⁶.

Tabela 38. Wpłacone grzywny w całości – sprawy przestępstw

	Wykroczenia	
	n	%
Do 300 zł	5	9,4
>300 do 500 zł	11	20,8
>500 do 700 zł	8	15,1
>700 do 900 zł	6	11,3
>900 do 1000 zł	8	15,1
>1000 do 1500 zł	8	15,1
>1500 do 2000 zł	6	11,3
>2000 zł	1	1,9
Ogółem	53	100

Źródło: Opracowanie własne.

¹⁷⁵ Art. 33 § 3 kw. Ustalając stawkę dzienną, sąd bierze pod uwagę dochody sprawcy, jego warunki osobiste, rodzinne, stosunki majątkowe i możliwości zarobkowe; stawka dzienna nie może być niższa od 10 zł, ani też przekraczać 2 000 zł.

¹⁷⁶ Art. 24 § 3 k.k.. Wymierzając grzywnę, bierze się pod uwagę dochody sprawcy, jego warunki osobiste i rodzinne, stosunki majątkowe i możliwości zarobkowe.

Tabela 39. Wpłacone grzywny w całości – sprawy wykroczeń

	Wykroczenia	
	n	%
Do 50 zł	11	10
>50 do 100 zł	24	21,8
>100 do 200 zł	28	25,4
>200 do 300 zł	23	21,0
>300 do 400 zł	6	5,5
>400 do 500 zł	10	9,1
> 500 zł	8	7,2
Ogółem	110	100

Źródło: Opracowanie własne.

Wobec 9 sprawców sądy w postępowaniu wykonawczym zamieniły orzeczoną karę na podstawie art. 278 § 1 k.k. na adekwatną karę z art. 119 § 1 k.w. W pięciu przypadkach była to zamiana kary bezwzględnego pozbawienia wolności (od 4 miesięcy do 12 miesięcy) na 30 dni aresztu. W pozostałych sprawach była to zamiana kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem wykonania także na 30 dni aresztu. Dwóch sprawców uniknęło w ten sposób wykonania kary – w momencie zamiany okazało się, że jej wykonanie jako kary aresztu uległo przedawnieniu.

6. Koszty badanych postępowań

6.1. Wniesione opłaty

Sąd w wyroku może nałożyć na sprawcę opłatę¹⁷⁷ i obowiązek pokrycia kosztów sądowych. W badanych sprawach zdarzało się, że sądy nakładały na sprawcę tylko opłatę sądową, albo tylko koszty sądowe, albo obie te opłaty łącznie, podając jedną kwotę. Dlatego w obliczeniach koszty te są ujęte razem jako jedna opłata.

W przypadku pięciu sprawców opłata sądowa nie została ustalona z powodu sposobu zakończenia postępowania¹⁷⁸. Jeśli chodzi o pozostałych, 463 skazanych, w większości badanych spraw sądy zwalniały sprawcę z jakiejkolwiek opłaty¹⁷⁹ – 287 sprawców (62%). Tak więc, na 468 badanych sprawców, w stosunku do 176 sądy orzekły obowiązek uiszczenia opłaty sądowej lub kosztów postępowania.

¹⁷⁷ Zgodnie z ustawą z dnia 23 czerwca 1973 r. o opłatach w sprawach karnych (tekst jedn. Dz.U. z 1983 r. Nr 49, poz. 223 ze zm., dalej jako „u.o.s.k.”).

¹⁷⁸ Pięć spraw zakończonych w inny sposób niż skazanie (uniewinnienie, umorzenie postępowania, śmierć sprawcy przed ogłoszeniem wyroku, dwóch sprawców, których sprawy zostały wyłączone przez sąd do odrębnego postępowania. Sprawy nr: 14, 34, 135, 139, 348.

¹⁷⁹ Np. na podstawie art. 624 § 1 k.p.k. i art. 17 ust. 1 u.o.s.k.

Opłaty w sprawach o wykroczenia ustalane były przez sądy rzadziej (32% sprawców, gdy dla przestępstw 44%) i były dużo niższe niż w sprawach o przestępstwa. Średnio opłata wyznaczona dla sprawcy przestępstwa wynosiła 283,34 zł, podczas gdy dla sprawcy wykroczenia 96,10 zł. Opłata dla połowy sprawców wykroczeń nie przekroczyła 80 zł, a dla połowy sprawców przestępstw – 210 zł.

Tabela 40. Wysokość ustalonej w wyroku opłaty za postępowanie dla sprawców (w zł)

	Wykroczenia (n=245)	Przestępstwa (n=223)	Wszyscy (n=468)
Ilu obciążono opłatą	79	97	176
Średnia	96,10	283,34	199,30
Mediana	80,00	210,00	150
Minimum	80	60	60
Maksimum	332	1386	1386
Suma	7592	27484	35076

Źródło: Opracowanie własne.

Okazało się, że na 176 sprawców, wobec których sądy nałożyły obowiązek uiszczenia opłaty sądowej, zapłaty tej dokonała połowa z nich – niezależnie, czy byli to sprawcy przestępstw czy wykroczeń. Wobec pozostałych najczęściej sądy umorzyły wykonanie opłaty w całości. Jeden sprawca wpłacił część kwoty, a następnie sąd umorzył wykonanie reszty opłaty¹⁸⁰. Pięciu skazanych nie wpłaciło opłaty, ponieważ zmarli. Natomiast co do 24 sprawców (13,6%) brak było informacji w aktach, czy uiszcili orzeczoną przez sąd opłatę.

Tabela 41. Czy skazany zapłacił orzeczoną przez sąd opłatę sądową?

	Razem		Wykroczenia		Przestępstwa	
	n	%	n	%	n	%
Tak, w całości	88	50	43	54,4	45	46,4
Nie, umorzona w całości	58	33	30	38	28	28,9
Nie, sprawca zmarł	5	2,8	2	2,5	3	3,1
Tak, w części	1	0,6	0	0	1	1,0
<i>Brak danych</i>	24	13,6	4	5,1	20	20,6
Ogółem	176	100	79	100	97	100

Źródło: Opracowanie własne.

Oznacza to, że na 35 076 zł, które miały wpłynąć z tytułu orzeczonych opłat sądowych, do Skarbu Państwa faktycznie wpłynęło 17 195,73 zł – czyli 49% potencjalnej kwoty. Przeciętnie,

¹⁸⁰ Sprawa nr 136. Sprawca wpłacił 101,73 zł z 210 zł. Umorzenie pozostałej kwoty – egzekucja komornicza okazała się bezskuteczna.

rzeczywiste kwoty zapłacone przez sprawców nie odbiegają wiele od tych wynikających z ustaleń orzekających sądów. Średnio, kwota wpłacona przez sprawcę wykroczenia wyniosła 90,46 zł, a przez sprawcę przestępstwa 289,25 zł. Połowa wpłaconych opłat w sprawach wykroczeń nie przekroczyła 80 zł, a w sprawach przestępstw 270 zł. Wzrost tej drugiej wynika m.in. z tego, że najniższa ustalona opłata dla sprawcy przestępstwa – 60 zł – nie została zapłacona przez sprawcę, co zmienia minimalną kwotę w tej kategorii i wpływa na wynik średniej opłaty.

Tabela 42. Wysokość faktycznie wpłaconych opłat sądowych przez sprawców (w zł)

	Wykroczenia (n=245)	Przestępstwa (n=223)	Wszyscy (n=468)
Ile wpłaconych	43	46	89
Średnia	90,46	289,25	193,21
Mediana	80	270	130
Minimum	80	80	80
Maksimum	180	1382	1382
Suma	3890	13305,73	17195,73

Źródło: Opracowanie własne.

Zaledwie w czterech sprawach¹⁸¹ oskarżeni składali wnioski w rozumieniu art. 15 u.o.s.k., które wiązały się z uiszczeniem za nie opłaty. Trzykrotnie był to wniosek o odroczenie wykonania kary pozbawienia wolności, a jeden – kary ograniczenia wolności. Za każdym razem opłata ta wynosiła 80 zł. Łącznie z tego tytułu sądy uzyskały 320 zł.

Opłaty kancelaryjne zostały wniesione jedynie w 15 postępowaniach, zazwyczaj o przestępstwo (w wykroczeniach tylko 3 razy). Średnio w jednej sprawie wyniosła ona 17 zł. Najniższa wpłacona kwota to 6 zł, a najwyższa 80 zł. W połowie spraw, w których uiszczono te opłaty, ich kwota nie przekroczyła 12 zł. Najczęściej były to opłaty za wydanie odpisu lub klauzuli wykonalności wyroku.

W jednej sprawie sąd nałożył karę porządkową w postaci grzywny dla świadka za dwukrotne nieusprawiedliwione niestawiennictwo na rozprawie. Grzywna łącznie wyniosła 800 zł, jednak w aktach nie było potwierdzenia, czy świadek ją zapłacił¹⁸².

Podsumowując, 89 sprawców, którzy wpłacili jakąkolwiek opłatę sądową, byli sprawcami skazanymi w 79 sprawach (37 za przestępstwa i 42 za wykroczenia). Oznacza to, że na 420 zbadanych spraw, dochody dla Skarbu Państwa z tytułu opłat sądowych przyniosło jedynie 19% wszystkich zbadanych postępowań (20% o przestępstwo i 18% o wykroczenie). Natomiast dochód z innych źródeł, takich jak opłaty kancelaryjne czy opłaty za wnioski, pochodził zaledwie z kilku bądź kilkunastu postępowań.

¹⁸¹ Sprawy nr: 41, 319, 379, 442.

¹⁸² Sprawa nr 480.

6.2. Wydatki budżetowe w badanych sprawach

W blisko połowie z badanych akt (47%) znajdował się wypełniony formularz „Zestawienie opłat i innych wydatków wykładanych i ponoszonych w postępowaniu przygotowawczym”. W sprawach o przestępstwo wykaz ten znajdował się niemal zawsze – 98%. Natomiast w przypadku wykroczeń, wypełniony formularz należał do wyjątków – 15 na 233 sprawy. Na podstawie tych informacji okazuje się, że przeciętne postępowanie przygotowawcze w sprawie przestępstwa kradzieży kosztuje 172,59 zł, podczas gdy w sprawie wykroczenia 149,47 zł. Jednakże nieliczne dane z akt wykroczeń nie pozwalają na miarodajne porównanie wydatków między nimi, a sprawami o przestępstwo. Łącznie koszty w postępowaniach przygotowawczych w zbadanych sprawach wyniosły 33 826,32 zł.

Tabela 43. Łączna kwota kosztów postępowania przygotowawczego (z zestawienia opłat)

	Wykroczenia (N=233)	Przestępstwa (N=187)	Razem (N=420)
Liczba spraw, w których był podany koszt	15	183	198
Średnia	149,47	172,59	170,84
Mediana	20	70	70
Minimum	20	20	20
Maksimum	964,98	1185,68	1185,68
Suma	2242,16	31584,16	33826,32
Brak danych	218	4	222

Źródło: Opracowanie własne.

We wspomnianym „Zestawieniu opłat...” podane są poszczególne kategorie, z których dokonywano wyboru elementów wchodzących w skład sumy wydatków w postępowaniu przygotowawczym. Najczęściej były to opłaty za uzyskanie informacji o osobie z Krajowego Rejestru Karnego i za doręczenie wezwań i pism w sprawie. Niewielka część kosztów była zaliczona jako „Inne koszty postępowania”. Na pozostałe wydatki najczęściej składały się należności dla biegłych (w 38 na 54 – 70%), wynagrodzenia tłumaczy oraz koszty za konwojowanie osób czy przechowywanie zajętych i zabezpieczonych przedmiotów¹⁸³.

¹⁸³ W jednej sprawie był to koszt za udostępnienie informacji z portalu internetowego.

Tabela 44. Koszty postępowania przygotowawczego (z zestawienia opłat)

	Razem (N=420)		Wykroczenia (N=233)		Przestępstwa (N=187)	
	n	%	n	%	n	%
Opłaty za uzyskanie informacji o osobie z KRK	187	44,5	7	3,0	180	96,3
Doręczenie wezwań i pism w sprawie	195	46,4	15	6,4	180	96,3
„Inne koszty postępowania”	18	4,3	2	0,9	16	8,6
Pozostałe wydatki	54	12,9	3	1,3	51	27,3
<i>Odsetki nie sumują się do 100 – możliwość wielokrotnego wyboru</i>						

Źródło: Opracowanie własne.

Na 420 zbadanych spraw, w 91 z nich (22%) odbyła się przynajmniej jedna rozprawa. Pozostałe sprawy były rozstrzygane przez sądy na posiedzeniach. Oczywiście zdarzały się także sprawy, w których były i posiedzenia sądu, i rozprawy.

W przypadku wykroczeń, rozprawy sądowe miały miejsce w 25 sprawach. Najczęściej (64%) była to jedna rozprawa. Łącznie, średni czas rozpraw w jednym postępowaniu o wykroczenie wynosił 60 minut.

Na 187 spraw o przestępstwo, rozprawy sądu odbyły się w 66 postępowaniach. W połowie z nich nie było więcej niż dwie rozprawy. Średni łączny czas rozpraw w jednej sprawie wyniósł 98 minut.

Posiedzenia sądu miały miejsce w niemal wszystkich badanych sprawach (85%). Dla obu typów postępowań najczęściej odbywało się jedno posiedzenie. Łączny czas trwania posiedzeń w sprawach wykroczeń wyniósł 9 minut, a przestępstw 15 minut. W obu rodzajach, w połowie spraw łączny czas posiedzeń nie przekroczył 10 minut.

Tabela 45. Liczba rozpraw w badanych sprawach

	Wykroczenia (N=233)	Przestępstwa (N=187)	Wszystkie (N=420)
Liczba rozpraw	25	66	91
Średnia	1,84	2,32	2,19
Mediana	1	2	1
Minimum	1	1	1
Maksimum	7	9	9
Brak rozprawy	208	121	329

Źródło: Opracowanie własne.

Tabela 46. Łączny czas rozpraw w badanych sprawach (w minutach)

	Wykroczenia (N=233)	Przestępstwa (N=187)	Wszystkie (N=420)
Średnia	62,64	98,45	88,62
Mediana	40	70	55
Minimum	10	5	5
Maksimum	305	510	510
<i>Brak rozprawy</i>	<i>208</i>	<i>121</i>	<i>329</i>

Źródło: Opracowanie własne.

Tabela 47. Liczba posiedzeń w badanych sprawach

	Wykroczenia (N=233)	Przestępstwa (N=187)	Wszystkie (N=420)
Liczba posiedzeń	220	136	356
Średnia	1,03	1,17	1,08
Mediana	1	1	1
Minimum	1	1	1
Maksimum	4	3	4
<i>Brak posiedzenia</i>	<i>13</i>	<i>51</i>	<i>64</i>

Źródło: Opracowanie własne.

Tabela 48. Łączny czas posiedzeń w badanych sprawach (w minutach)

	Wykroczenia (N=233)	Przestępstwa (N=187)	Wszystkie (N=420)
Średnia	9,34	14,76	11,41
Mediana	10	10	10
Minimum	5	2	2
Maksimum	50	45	50
<i>Brak posiedzenia</i>	<i>13</i>	<i>51</i>	<i>64</i>

Źródło: Opracowanie własne.

Na 420 zbadanych akt, w 49 sprawach zostali powołani biegli do sporządzenia opinii. W dwóch sprawach sporządzone były po dwie opinie (jedna w postępowaniu przygotowawczym, a druga sądowym), w pozostałych jedna. Tak więc, łącznie w 49 sprawach znalazło się 51 opinii. Większość z nich (38 opinii – 74%) to opinie sporządzone na etapie przygotowawczym. Najczęściej opinie znajdowały się w sprawach o przestępstwo (41 spraw na 49 – 84%). Niemal zawsze były to opinie sądowo-psychiatryczne sporządzane z uwagi na wyjaśnienia oskarżonego/obwinionego, który podał, że w przeszłości leczył się odwykowo lub psychiatrycznie. Inne opinie to np. opinia biegłego z wyceny maszyn, rzeczoznawstwo majątkowe, a w jednym przypadku opinia daktyloskopijna.

W każdym przypadku koszty sporządzenia opinii pokrywał Skarb Państwa. W jednej sprawie w aktach nie było rachunku za opinię, a w kolejnych 10 jej koszt był wliczony w ogólne koszty postępowania przygotowawczego. Zatem dokładne koszty za opinie biegłych zaprezentowane są na podstawie pozostałych 38 spraw (czyli 40 opinii), Średnio koszt jednej opinii w zbadanych sprawach o kradzież wynosił 347,89 zł. Koszt połowy sporządzonych opinii nie przekroczył jednak 322 zł. Najmniej opinia w jednej sprawie kosztowała Skarb Państwa 173 zł, a najwięcej 865,11 zł. Łącznie na 420 spraw, w zakresie wydatków na opinie biegłych, Skarb Państwa poniósł koszty w wysokości 13 915,86 zł.

Z uwagi na niewielką ilość sporządzonych opinii i znaczną dysproporcję w ich liczbie między sprawami przestępstw a wykroczeń, porównanie w tym zakresie tych dwóch typów postępowań nie jest możliwe.

Tabela 49. Wynagrodzenia biegłych za jedną opinię, pokryte przez Skarb Państwa (w zł)

	Wykroczenia (N=233)	Przestępstwa (N=187)	Wszystkie (N=420)
Liczba opinii łącznie	8	43	51
Średnia	222,68	374,46	347,89
Mediana	189,00	378,00	322,00
Minimum	189,00	173,00	173,00
Maksimum	380,51	865,11	865,11
Suma	1558,78	12357,08	13915,86
Brak danych	1	10	11

Źródło: Opracowanie własne.

Biegli tłumacze pojawili się w ośmiu sprawach. Zazwyczaj uczestniczyli oni zarówno w postępowaniu przygotowawczym, jak i sądowym. Biorąc pod uwagę wszystkie wynagrodzenia tłumaczy w jednej sprawie, przeciętny koszt z tego tytułu w danym postępowaniu wyniósł 515,78 zł. Najniższy – 80,86 zł, a najwyższy 948,34 zł. Niemal zawsze były to sprawy o przestępstwo (7 spraw), gdzie sprawcą był cudzoziemiec (tłumaczenie przy przesłuchaniu, na rozprawach lub tłumaczenie pism procesowych). Wyjątek stanowiła jedna sprawa o wykroczenie, gdzie powołano tłumacza języka migowego dla sprawcy polskiego pochodzenia. Łącznie w zbadanych sprawach koszty z tytułu wynagrodzenia dla tłumaczy wyniosły 4126,31 zł, z czego w sprawie o wykroczenie 491,52 zł.

Jedynie w pięciu sprawach zostały sporządzone przez kuratorów wywiady środowiskowe. W każdym przypadku była to sprawa o przestępstwo. W trzech z nich była informacja, że koszt jednego wywiadu wyniósł 74,95 zł – co jest równoważnością 4% kwoty bazowej określonej w art. 14 ustawy budżetowej na rok 2016 z dnia 25 lutego 2016 r.¹⁸⁴ – na taką bowiem zostało

¹⁸⁴ Dz. U. z 2016 r. poz. 278 ze zm.

„wycenione” przeprowadzenie wywiadu środowiskowego przez kuratora społecznego w art. 91 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. o kuratorach sądowych¹⁸⁵.

W 15 postępowaniach sądy zwróciły pieniądze świadkom, którzy złożyli wniosek o zwrot zarobku lub dochodu utraconego z powodu stawienia na wezwanie sądu lub zwrot kosztów dojazdu na rozprawę. Średnio w jednej sprawie zwrot ten wynosił 276,68 zł. Najmniej 6 zł, a najwięcej 1085,76 zł. Łącznie w badanych postępowaniach sądy zwróciły świadkom należności z tytułu udziału w rozprawie w wysokości 4150,32 zł. Odpowiednio do rozłożenia liczby rozpraw w badanych postępowaniach, większość przypadków zwrotów dla świadków miała miejsce w sprawach o przestępstwa – 11 spraw – 73% (w przypadku wykroczeń – w 4 sprawach).

Tabela 50. Łączna suma zwrotów zarobku lub dochodu utraconego przez świadków z powodu stawienia na wezwanie sądu lub zwrot kosztów dojazdu na rozprawę

	Wykroczenia (N=233)	Przestępstwa (N=187)	Wszystkie (N=420)
Średnia	188,60	308,72	276,68
Mediana	94,00	81,26	84,00
Minimum	80	6	6
Maksimum	486,43	1085,76	1085,76
Suma	754,43	3395,89	4150,32
<i>Nie dotyczy</i>	229	176	405

Źródło: Opracowanie własne.

Zaledwie w 6% zbadanych spraw (27 postępowań) oskarżony był reprezentowany przez adwokata z urzędu – najczęściej w sprawach o przestępstwo (23 sprawy). Średnio w jednym postępowaniu Skarb Państwa pokrywał wynagrodzenie obrońcy z urzędu w wysokości 698,65 zł.

Tabela 51. Łączna suma wynagrodzeń adwokatów z urzędu pokrytych ze Skarbu Państwa

	Wykroczenia (N=233)	Przestępstwa (N=187)	Wszystkie (N=420)
Liczba spraw, w których był wyznaczony obrońca z urzędu	4	23	27
Średnia	464,33	739,40	698,65
Mediana	332,10	664,20	664,20
Minimum	221,14	221,40	221,14
Maksimum	972,00	1446,48	1446,48
Suma	1857,34	17006,31	18863,65
<i>Nie dotyczy</i>	229	164	393

Źródło: Opracowanie własne.

¹⁸⁵ Dz. U. z 2014 r. poz. 795 ze zm.

W 21 postępowaniach sądowych sprawcy byli konwojowani, co generowało dodatkowe koszty. Niemal zawsze ta sytuacja miała miejsce w sprawach o przestępstwo (16 z 21 spraw). Średnio w jednej sprawie koszt konwojowania wyniósł 69 zł. Jednakże, w połowie przypadków kwota ta nie przekroczyła 50 zł. Najmniej, w jednej sprawie koszt ten wyniósł 20 zł, a najwięcej 250,74 zł. Łącznie na 420 zbadanych spraw, z tego tytułu Skarb Państwa pokrył należności w wysokości 1466,75 zł. (W tym, w pięciu sprawach wykroczeń całkowity koszt wyniósł 160,30 zł).

6.3. Oszacowanie kosztów

Na potrzeby niniejszego opracowania, koszty sądowe zdefiniowane w art. 616 k.p.k. (i tym samym art. 119 k.p.s.w.) rozumiane są rozdzielnie. Przedmiotem analizy są tu wpływy i wydatki Skarbu Państwa w badanych sprawach. Zatem opłaty, które stanowią wpływ do budżetu państwa pełnią rolę dochodów, natomiast wydatki poniesione przez Skarb Państwa od chwili wszczęcia postępowania – koszty.

6.3.1. Dochody

Ze względu na znikome wartości wpływów do Skarbu Państwa z tytułu opłat kancelaryjnych i składanych wniosków, w celu szacowania kosztów postanowiono pozostać przy samych wpłaconych opłatach sądowych. Biorąc pod uwagę sumę faktycznie uiszczonych opłat sądowych przez zbadanych 468 sprawców i wszystkie sprawy danego typu, a więc także te, w których opłata z różnych względów nie została wpłacona, w jednej sprawie kradzieży opłata ta wyniosła 40,94 zł. Z tych samych danych wynika, że w jednej przeciętnej sprawie o przestępstwo na 187 zbadanych, została wpłacona opłata w wysokości 71,15 zł. Natomiast na 233 zbadanych spraw o wykroczenie przeciętna opłata w jednej sprawie wyniosła – 16,70 zł.

6.3.2. Koszty

Na potrzeby niniejszych analiz wyodrębniono trzy główne rodzaje wydatków budżetowych związanych z prowadzeniem rozpatrywanych postępowań sądowych: 1) wynagrodzenia sędziów i urzędników sądowych, 2) wydatki związane z prowadzonym postępowaniem (wynagrodzenie biegłych, obrońców z urzędu itp.) i 3) koszty korespondencji.

Do oszacowania kwoty wynagrodzeń sędziów i pracowników administracyjnych zaangażowanych w rozpoznawanie analizowanych postępowań, potrzebne były dane o przeciętnej liczbie godzin pracy każdej z tych osób nad jedną sprawą oraz średnich stawkach godzinowych. Na podstawie przeprowadzonych badań aktowych, można było dokładnie obliczyć przeciętny

czas trwania rozpraw i posiedzeń. Dla rozpraw: w sprawach przestępstw wynosił on 98 minut, czyli 1,6 h, a w sprawach wykroczeń 63 minuty, czyli 1,05 h. W przypadku posiedzeń, czas pracy w jednej sprawie o przestępstwo wynosił 15 minut, czyli 0,25 h, a w sprawie o wykroczenie 9 minut, czyli 0,15 h. Zgodnie z art. 28 k.p.k. oraz art. 13 § 1 k.p.o.w., w sprawach rozpatrywanych w niniejszym opracowaniu sąd orzeka w składzie jednego sędziego zawodowego. Dodatkowo, w rozprawie uczestniczy protokolant¹⁸⁶.

Nie dysponując aktualnymi danymi o wysokości przeciętnych wynagrodzeń sędziów i pracowników administracyjnych sądów rejonowych, posłużono się schematem wyprowadzenia szacunkowych wysokości tych kwot wykorzystanym w badaniu „Koszty postępowań rodzinnych toczących się po rozwodzie”¹⁸⁷, w którym oszacowana została aktualna wysokość tychże wynagrodzeń na podstawie danych prezentowanych w badaniu „Efektywność kosztowa sądownictwa powszechnego”¹⁸⁸ oraz „Koszty postępowań sądowych w sprawach rozwodowych”¹⁸⁹. Wykorzystując ten sposób¹⁹⁰, można oszacować wysokość przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia sędziego sądu rejonowego w roku 2016 na 11 212,24 zł. Przyjmując w dużym uproszczeniu, że sędzia pracuje średnio 8 godzin dziennie, przez 5 dni w tygodniu¹⁹¹, oszacowana stawka godzinowa wynosi 70,07 zł. Natomiast szacunkowa wysokość wynagrodzenia urzędników sądów rejonowych dla 2016 r. to 3578 zł. Przyjmując 8-godzinny dzień pracy, 5 dni w tygodniu, prowadzi to do szacunku na poziomie około 22,36 zł za godzinę.

Drugim z elementów kosztów są wydatki w rozumieniu art. 618 § 1 k.p.k. Aby oszacować średni koszt jednej sprawy o wykroczenie i jednej o przestępstwo kradzieży, należy uporządkować podane wcześniej wydatki w badanych sprawach. Do danych z formularza „Zestawienie opłat...”, które dotyczą postępowania przygotowawczego, należy dodać koszty postępowania sądowego. W tym celu potrzeba „odsiać” te kwoty, które zostały wcześniej połączone dla lepszego obrazu rodzajów kosztów, a które w tym miejscu stanowią problem zdublowanych wydatków.

Jak już wspomniano, zdecydowana większość opinii biegłych została sporządzona w postępowaniu przygotowawczym, a więc ich koszt jest wliczony w wydatki, które są

¹⁸⁶ Tak samo jak u K. Joński, P. Ostaszewski, J. Włodarczyk-Madejska, *Koszty postępowań sądowych w sprawach rozwodowych*, Warszawa 2016, http://www.iws.org.pl/pliki/files/IWS_Koszty%20post.%20rozwodowych.pdf (dostęp 15.11.2017 r.) s. 53: „Nie dysponując dokładnymi danymi o wynagrodzeniach samych protokolantów przyjęto dla nich, omówione dalej, oszacowane stawki wynagrodzeń urzędników sądowych. W analizach nie uwzględniono też, niezmiernie trudnego do oszacowania, czasu pracy, pracującego ewentualnie przy sprawie, asystenta sędziego”.

¹⁸⁷ J. Klimczak, *Koszty postępowań rodzinnych toczących się po rozwodzie*, Warszawa 2016, https://www.iws.org.pl/pliki/files/IWS_Klimczak%20J._Koszty%20post%C4%99powa%C5%84%20po%20rozwodzie.pdf (dostęp 15.11.2017 r.).

¹⁸⁸ A. Siemaszko, P. Ostaszewski, *Efektywność kosztowa sądownictwa powszechnego*, Warszawa 2013, <https://www.iws.org.pl/pliki/files/Efektywno%C5%9B%C4%87%20s%C4%85downictwa%20powszechnego-oprac-12.pdf> (dostęp 15.11.2017 r.).

¹⁸⁹ K. Joński, P. Ostaszewski, J. Włodarczyk-Madejska, *Koszty...*

¹⁹⁰ Zob. J. Klimczak, *Koszty...*, s. 39–41.

¹⁹¹ Por. jednak art. 83 Ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych, Dz.U. z 2001 r. Nr 98, poz. 1070.

znane z formularza „Zestawienie opłat...”. Opinie w postępowaniach sądowych znalazły się w 13 sprawach – w 7 o przestępstwa i w 6 o wykroczenia. Dla jednej z nich (w sprawie o przestępstwo) nie było rachunku. Łącznie w sprawach o przestępstwa koszt wszystkich opinii biegłych powołanych przez sąd wyniósł 2664,75 zł (średni koszt opinii to 444,12 zł), a w sprawach o wykroczenia – 1369,78 zł (średni koszt to 228,30 zł). Tym samym sposobem można wyliczyć, że z połączonej sumy kosztów na wynagrodzenia dla tłumaczy, wydatki dotyczące postępowań sądowych wyniosły 3131,74 zł., z czego w sprawach o wykroczenia 413,34 zł. W badanych sprawach o przestępstwa, kuratorzy sporządzili 5 wywiadów środowiskowych. Przyjmując, że każdy z nich kosztował 74,95 zł, (czyli 4% kwoty bazowej określonej w art. 14 ustawy budżetowej na rok 2016¹⁹² – jak zostało „wycenione” przeprowadzenie wywiadu środowiskowego przez kuratora społecznego, o którym mowa w art. 91 ustawy o kuratorach sądowych¹⁹³) łącznie wywiady te kosztowały 374,75 zł.

Jak widać w tabeli 52, suma wydatków pokrytych przez Skarb Państwa w sprawach o przestępstwa (187 spraw) wyniosła 59 464,05 zł. Przeciętne wydatki Skarbu Państwa w sprawie wynosiły więc 318 zł. To oznacza, że średni dochód na jedną z badanych spraw tego rodzaju (71,15 zł) nie tylko nie pokrywał wydatków obciążających Skarb Państwa, ale był od niego ponad czterokrotnie mniejszy.

Natomiast, suma wydatków pokrytych z majątku Skarbu Państwa w sprawach o wykroczenia (233 sprawy) wyniosła 6797,35 zł. Przeciętne wydatki Skarbu Państwa w sprawie wynosiły więc 29,17 zł. To oznacza, że średni dochód na jedną z badanych spraw tego rodzaju (16,70 zł) również nie pokrywał wydatków obciążających Skarb Państwa.

Tabela 52. Wydatki pokryte ze Skarbu Państwa w badanych sprawach

	Łączny koszt w badaniu (zł)		
	Wykroczenia	Przestępstwa	Razem
Łączna kwota kosztów postępowania przygotowawczego (z zestawienia opłat)	2242,16	31584,16	33826,32
Wynagrodzenia biegłych pokryte ze Skarbu Państwa	1369,78	2664,75	4034,53
Tłumacze	413,34	3131,74	3545,08
Oszacowany koszt wywiadów środowiskowych	0	374,75	374,75
Zwrot dla świadków	754,43	3395,89	4150,32
Koszt adwokata z urzędu	1857,34	17006,31	18863,65
Koszt konwoju uczestnika postępowania	160,30	1306,45	1466,75
SUMA:	6797,35	59464,05	66261,4

Źródło: Opracowanie własne.

¹⁹² Ustawa z dnia 25 lutego 2016 r. (Dz.U. z 2016 r. poz. 278 z ze zm.).

¹⁹³ Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. (Dz.U. z 2014 r. poz. 795 ze zm.).

Trzecim i ostatnim rodzajem analizowanych wydatków są koszty wysłanej przez sądy korespondencji. W 187 sprawach przestępstw sądy przesłały łącznie 3284 pisma, co daje koszty w wysokości 3940,80 zł¹⁹⁴. Natomiast w 233 sprawach wykroczeń sądy przesłały 1558 pism, co oznacza koszty w kwocie 1869,60 zł. Tak więc, biorąc pod uwagę wszystkie zbadane sprawy, a więc także te, w których sądy nie wysłały żadnej korespondencji, średnia wysokość kosztów korespondencji w sprawie przestępstwa wynosiła 21 zł, a w sprawie wykroczenia 8 zł.

W celu jak najbliższego prawdziemu oszacowania kosztu jednej sprawy, zdecydowano się zrezygnować z włączania wszystkich wydatków do podziału na wszystkie zbadane sprawy. Jest to spowodowane znaczną dysproporcją w ilości spraw, w których znalazły się „dodatkowe” koszty dla Skarbu Państwa. W ten sposób w tabeli 53 zaprezentowane są szacunkowe wydatki w podziale na sprawę „typową” (z udziałem kosztów, które znajdują się w każdej sprawie) i sprawę, w której znajdują się możliwe dodatkowe wydatki.

I tak, koszty za postępowanie przygotowawcze prezentowane wcześniej, zostały rozbite ze względu na ich faktyczny udział w sprawach. Ze względu na znikomy odsetek spraw o wykroczenia, w których pojawiały się omawiane „dodatkowe” koszty, w wariantcie „rozszerzonym” zdecydowano się uwzględnić jedynie średni koszt sporządzonej opinii biegłych w tych sprawach.

Pozyskanie informacji z Krajowego Rejestru Karnego znalazło się w niemal każdej sprawie o przestępstwo, zatem zostało wliczone do sprawy „typowej”, a jego koszt ustalony na podstawie rozporządzenia¹⁹⁵ na 30 zł. Podobnie jest z kwotą za przesłane pisma sądowe, której ryczałt w sprawach karnych jest ustalony na 20 zł¹⁹⁶. W sprawach o wykroczenia koszt za przesłanie pism został ustalony na podstawie zbadanych spraw – 8 zł dla jednej sprawy. Za inne wydatki, które miały miejsce w postępowaniu przygotowawczym uznano przechowanie przedmiotów zajętych w postępowaniu karnym – ryczałt 40 zł¹⁹⁷. Opinie biegłych, które znalazły się w niektórych sprawach, oszacowano na podstawie średniej wysokości wynagrodzenia przyznanego za jedną opinię w badanych sprawach danego rodzaju – o przestępstwo i o wykroczenie. Koszt wywiadu środowiskowego został przyjęty za jeden wywiad dla jednej sprawy. Pozostałe wydatki – tłumacze, konwojowanie, zwrot wydatków dla świadków, obrońca z urzędu – są wykazane na podstawie średniej ze spraw, w których koszty te występowały.

¹⁹⁴ Przyjmując koszt doręczenia przesyłki ze zwrotnym potwierdzeniem odbioru – ZPO na poziomie 1,20 zł, za: Piotr Miączyński, Leszek Kostrzewski, *Poczta Polska doręcza listy sądowe. To koniec rewolucji*, „Gazeta Wyborcza” 01.03.2016, <http://wyborcza.biz/biznes/1,147749,19699051,poczta-polska-doreczy-listy-sadowe-to-koniec-rewolucji.html>.

¹⁹⁵ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 czerwca 2014 r. w sprawie opłat za wydanie informacji z Krajowego Rejestru Karnego. (Dz. U. poz. 861 ze zm.).

¹⁹⁶ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 czerwca 2003 r. w sprawie wysokości i sposobu obliczania wydatków Skarbu Państwa w postępowaniu karnym (t.j. Dz. U. z 2013 r. poz. 663).

¹⁹⁷ Tamże.

Z uwagi na to, że w rozpatrywanych postępowaniach rozprawy miały miejsce tylko w co piątej sprawie, udział związanych z nimi wydatków w szacowanych kosztach został uznany jako możliwy w niektórych sprawach. Natomiast w wersji szacunku kosztów dla każdej sprawy uznano wydatki związane z przeprowadzeniem jednego posiedzenia, co jest zgodne zarówno ze średnią, jak i medianą liczby przeprowadzonych posiedzeń dla obu typów badanych postępowań.

Należy mieć na uwadze, że w szacowanych kosztach brakuje wyceny pracy policji, prokuratora, postępowania wykonawczego oraz kosztów pracy nad sprawą sędziów i urzędników sądowych poza posiedzeniem lub rozprawą.

Tabela 53. Oszacowany przeciętny koszt sprawy przestępstwa

	Rozpatrywane elementy postępowania	Szacowany koszt w sprawie
W KAŻDEJ SPRAWIE		
1	1posiedzenie (wynagrodzenia)	Czas: 0,25 h x 70,07= 17,52 zł + 0,25 h x 22,36 = 5,59 zł Razem: 23,11 zł
2	Pozyskanie informacji z KRK	30
3	Ryczałt za doręczenie wezwań i innych pism	20
RAZEM		73,11 zł
W NIEKTÓRYCH SPRAWACH		
4	2 rozprawy (wynagrodzenia)	1,6 h x 70,07 = 112 zł + 1,6 h x 22,36 = 35,77 Razem: 147,77 zł
5	Opinia biegłych	374,46
6	Ryczałt za przechowanie przedmiotów zajętych w postępowaniu karnym	40
7	Konwojowanie	69
8	Tłumacze	515,78
9	Wywiad środowiskowy	74,95
10	Zwrot wydatków dla świadków	308,72
11	Obrońca z urzędu	739,40
RAZEM		2343,19 zł

Tabela 54. Oszacowany przeciętny koszt sprawy wykroczenia

	Rozpatrywane elementy postępowania	Szacowany koszt w sprawie
W KAŻDEJ SPRAWIE		
1	1 posiedzenie (wynagrodzenia)	Czas: 0,15 h x 70,07 = 10,51 zł + 0,15 h x 22,36 = 3,35 zł Razem: 13,86 zł
2	Koszty korespondencji	8
	RAZEM	21,86 zł
W NIEKTÓRYCH SPRAWACH		
3	2 rozprawy (wynagrodzenia)	1,05 h x 70,07 = 73,57 zł + 1,05 h x 22,36 = 23,48 zł Razem: 97,05 zł
4	Opinia biegłych	222,68
	RAZEM	341,59 zł

Biorąc pod uwagę tylko wersje kosztów oszacowane dla „każdej sprawy” – zważając na niewielki udział w badanych sprawach kosztów dodatkowych – można te sprawy uznać za typowe sprawy kradzieży. Stosunek kosztów i dochodów budżetowych opartych na liczbie zbadanych spraw należy oszacować następująco.

Przyjmując, że opłata w jednej sprawie o przestępstwo wyniosła 71,15 zł, a jednocześnie jej koszt 73,11 zł, różnicę jaką pokrywa Skarb Państwa szacować można na 1,96 zł. Przyjmując jednak wariant maksymalny, sprawa mogłaby kosztować nawet 2343,19 zł.

W sprawach o wykroczenia, w jednej sprawie opłata wyniosła 16,70 zł, natomiast koszt – 21,86 zł, co oznacza różnicę, którą ponosi Skarb Państwa w wysokości 5,16 zł. Jednak przyjmując wariant maksymalny, sprawa wykroczenia mogłaby kosztować nawet 341,59 zł.

Niewątpliwie wpływem dla Skarbu Państwa są także opłacone przez skazanych grzywny. Jak wcześniej wskazano, w badanych sprawach łącznie z tego tytułu wpłynęło do budżetu Państwa 50 520 zł w sprawach przestępstw i 28 382 zł w sprawach wykroczeń. Tym samym, biorąc pod uwagę wszystkie sprawy danego typu (także te, w których nie było takiego wpływu z różnych względów), można przyjąć, że na 187 zbadanych spraw o przestępstwa dochód z tytułu opłaconych grzywien na jedną sprawę wyniósł 270,16 zł. Natomiast na 233 zbadane sprawy o wykroczenia – 121,81 zł. Powiększając wcześniej ustalony dochód w jednej sprawie o ten wpływ, okazuje się, że w jednej sprawie dotyczącej przestępstwa wynosi on 341,31 zł. W tej sytuacji, przewyższa czterokrotnie jej przeciętny koszt (73,11 zł). W sprawach wykroczeń dochód dla jednej sprawy powiększony o wpływ z opłaconych grzywien wyniósł 138,51 zł, co oznacza że przerasta jej przeciętny ustalony koszt (21,86 zł) aż sześć razy.

Biorąc pod uwagę średnią wartość skradzionego mienia w postępowaniu zakwalifikowanym jako postępowanie o przestępstwo, która wyniosła 2216,34 zł (mediana 1000 zł), okazuje się, że koszt jednej sprawy w wariantcie podstawowym – 73,11 zł – stanowi jej niewielki odsetek.

Podobnie w wykroczeniach, w których średnia wartość skradzionego mienia wyniosła 144,75 zł (mediana 100 zł), a większość spraw generuje oszacowane koszty dla „typowej” sprawy – 21,86 zł. W tym przypadku są to wydatki stanowiące mniej więcej 20% wartości skradzionego mienia w przedmiotowej sprawie.

IV. Podsumowanie

Nie jest zaskoczeniem ujawnienie różnic między postępowaniami w sprawach o wykroczenia a postępowaniami o przestępstwa, dotyczących np. wartości skradzionego mienia czy surowości orzeczonych kar. Porównując te postępowania widać, że te drugie są bardziej wymagające w zakresie pracy nad sprawą. Czas trwania postępowania od momentu przyjęcia zawiadomienia o wykroczeniu do wydania orzeczenia przez sąd I instancji wyniósł niecałe 5 miesięcy, podczas gdy w sprawie o przestępstwo czas ten wynosił średnio 8 miesięcy. Sprawy o przestępstwa generują wyższe wydatki związane z ustaleniem odpowiedzialności karnej oskarżonego. To w nich znacznie częściej pozyskiwano informacje z rejestru skazanych, powoływano biegłych do sporządzania opinii, ustanawiano obrońców z urzędu czy wreszcie, przeprowadzano rozprawy sądowe. Mimo to, w badanych sprawach można doszukać się także pewnych podobieństw, m.in. w orzekaniu i wykonywaniu kar.

Najczęściej stosowaną karą w obu typach badanych postępowań była kara grzywny. Wykonalność grzywien również nie różniła się zbyt wiele dla sprawcy wykroczenia i przestępstwa – ok 65% z nich opłaciło grzywnę. W następnej kolejności sądy skazywały sprawców na kary nieizolacyjne – karę ograniczenia wolności i karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem wykonania. Ok. 60% sprawców – zarówno wykroczeń jak i przestępstw – wykonało orzeczoną przez sąd karę. Wobec pozostałych (nie licząc spraw zakończonych w inny sposób) konieczne było zarządzenie zamiany kary w postępowaniu wykonawczym.

Na uwagę zasługują kwoty grzywien zasądzonych w sprawach o wykroczenia – 93% z nich nie przekroczyło 500 zł. Oznacza to, że ich wysokość nie odbiega od potencjalnych kar, które mogły być nałożone na sprawców w drodze mandatu karnego. Przykład takiej sytuacji stanowi sprawa, w której sprawca odmówił przyjęcia mandatu 100 zł, a następnie został przez sąd skazany na karę grzywny w tej samej kwocie i karę tę uiszczył.

W kontekście grzywien interesujące jest również ich porównanie z przeciętną wartością skradzionego mienia. Jak wykazało badanie, przeciętna kwota grzywny opłaconej w jednej sprawie o przestępstwo jest średnio 8 razy mniejsza (w połowie spraw czterokrotnie mniejsza) od przeciętnej wartości skradzionego mienia. Natomiast w sprawach wykroczeń, choć przeciętna kwota grzywny jest niższa od średniej wartości skradzionego mienia, to w połowie tych spraw przewyższa średnią wartość skradzionego mienia (o 21,81 zł). Jak zasygnalizowano wcześniej, różnice te mogą wynikać z sytuacji materialnej skazanych.

W badanych sprawach przeciętny dochód sprawcy przestępstwa wynosił 916,59 zł (dochód połowy z nich nie przekroczyła 600 zł), a sprawcy wykroczenia niewiele więcej – 1157,41 zł (dochód połowy z nich nie przekroczył 700 zł). Na 468 sprawców, 30% z nich było bezrobotnych. W tej sytuacji sądy, orzekając, kierowały się dyrektywami wymierzania kary grzywny (art. 24 § 3 k.k.), w wyniku czego, choć w sprawach przestępstw orzekane były grzywny wyższe niż w sprawach wykroczeń, to jednak nie było możliwe zachowanie takiej samej proporcji do wartości skradzionego mienia jaka miała miejsce w sprawach wykroczeń. Można przypuszczać, że ta sytuacja powodowała częste orzekanie przez sądy innej kary oprócz grzywny. Warto przypomnieć, że wszystkie przypadki zastosowania dwóch różnych kar dotyczyły spraw przestępstw, gdzie oprócz kary grzywny sprawcy byli skazywani na karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania bądź bezwzględne pozbawienie wolności (44 przypadki).

W świetle efektywności karania za kradzieże, należy wziąć pod uwagę, że połowa z objętych badaniem sprawców (na podstawie karalności w kartach karnych – 54%) była już uprzednio karana, a wśród nich, większość (56%) popełniło wcześniej przestępstwo kradzieży (art. 278 § 1 k.k.). Sytuacja ta miała miejsce niezależnie od tego, czy był to sprawca wykroczenia, czy przestępstwa. Z drugiej strony, w badanych sprawach ok. 40% uprzednio skazanych wykonało orzeczoną karę. Zatem uprzednia karalność nie wpływała znacząco na wykonywanie orzeczonych kar – można przypuszczać, że sprawcy niejako mieli je „wliczone” w rachunek zysków i strat.

W kwestii tzw. „przepełnienia” czynu kradzieży, badanie wykazało, że większość spraw o przestępstwo (54%) dotyczyła wartości skradzionego mienia o wartości przekraczającej 1000 zł. Przeciętna wartość skradzionego mienia w tych sprawach wyniosła aż 2216,34 zł. Tak więc, zdecydowana większość tych spraw dalece odbiegała od progu „przepełnienia”. Należy pamiętać, że badane sprawy były postępowaniami sądowymi, a więc tymi, w których był sporządzony akt oskarżenia lub wnioski o ukaranie, czyli sprawca został wykryty i jego wina została dowiedziona. Dzięki temu analizowany materiał zawierał więcej informacji o czynie i sprawcy w porównaniu np. z aktami spraw zakończonych w inny sposób¹⁹⁸. Z drugiej strony, jak wiadomo, jest to zawężony obraz przestępczości kradzieży¹⁹⁹, nie uwzględnia bowiem przestępstw niezgłoszonych, niewykrytych i takich, których nie udało się udowodnić w toku postępowań przygotowawczych.

¹⁹⁸ Por. np.: „Najbardziej nadają się do badań akta, w których zapadły orzeczenia skazujące. Są one nie tylko bogatsze w informacje o przestępstwie i przestępcy, ale co jest najważniejsze zawierają dane bardziej wiarygodne, które przeszły już przez weryfikację organu orzekającego” – W. Świda, *Kryminologia*, Warszawa 1977, s. 64.

¹⁹⁹ Wskaźnik wykrycia przestępstwa kradzieży w Polsce utrzymuje się od 2010 r. na poziomie 30%, który jest najwyższy od 1999 r., zob. <http://www.statystyka.policja.pl/st/przestepstwa-ogolem/przestepstwa-kryminalne/7-wybranych-kategorii-p/kradziez-cudzej-rzeczy/121942,Kradziez-cudzej-rzeczy.html>, (dostęp: 14.09.2017 r.).